

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİM ÇERÇEVESİNDE
HZ.SÜLEYMAN

Yüksek Lisans Tezi

ELİF AKKAYA

ANKARA-2013

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİM ÇERÇEVESİNDE
HZ.SÜLEYMAN**

Yüksek Lisans Tezi

ELİF AKKAYA

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mehmet KATAR**

ANKARA-2013

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİM ÇERÇEVESİNDE
HZ.SÜLEYMAN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

imzası

.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR.....	III
ÖNSÖZ	IV
GİRİŞ	1
HZ. SÜLEYMAN'A KADAR İSRAİLOĞULLARI	1
1- Atalar Dönemi ve Mısır'a Gidiş.....	1
2- Musa'nın Ortaya Çıkışı.....	5
3- Kenan'ın Fethi (Toprakların Ele Geçirilmesi) ve Hâkimler Dönemi.....	8
4- Krallığın Kuruluşu ve Saul.....	13
5- Davut'un Kral Oluşu.....	16
BİRİNCİ BÖLÜM	21
KİTAB-I MUKADDES ÇERÇEVESİNDE HZ. SÜLEYMAN	21
A- HZ. SÜLEYMAN'IN DOĞUMU VE ÇOCUKLUĞU	21
1- Davut ile Bat- Şeva'nın Evlenme Süreci.....	21
2- Hz. Süleyman'ın Doğumu ve Adlandırılması	25
3- Hz. Süleyman'ın Çocukluğu ve Babası Davut ile Olan İlişkisi	27
B- HZ. SÜLEYMAN'I İKTİDARA TAŞIYAN SÜREÇ	28
1- Veliht Prens Absalom'un Ölümü.....	29
2- Hz. Süleyman'ın Adoniyâ ile Olan İktidar Mücadelesi ve Tahta Geçışı	35
C- HZ. SÜLEYMAN DÖNEMİNDE İSRAİL DEVLETİNİN SİYASİ VE EKONOMİK YAPISI	39
1- Hz. Süleyman'ın Muhaliflerini Yok Ederek Egemenliğini Pekiştirmesi	40
2- Hz. Süleyman'ın Dış Politikası	43
3- Hz. Süleyman Döneminde Ekonomik Durum.....	46
4- İnşa Faaliyetleri ve Savunma Önlemleri	51
D- HZ. SÜLEYMAN'IN KİŞİLİĞİ HUSUSUNDAKİ FARKLI ANLATIMLAR	54
1- Hz. Süleyman'ın Şahsiyetiyle İlgili Olumlu Anlatımlar	55
2- Hz. Süleyman'ın Kişiliğine Dair Olumsuz Anlatımlar	58

İKİNCİ BÖLÜM	63
KUR'AN-I KERİM ÇERÇEVESİNDE HZ. SÜLEYMAN	63
A- HZ. SÜLEYMAN'IN PEYGAMBERLİK VE HÜKÜMDARLIĞI	65
1- Hz. Süleyman'ın Peygamberliği.....	66
2- Hz. Süleyman'ın Hükümdarlığı.....	69
B- HZ. SÜLEYMAN'IN BİLGELİĞİ VE ADALETİ	71
C- HZ. SÜLEYMAN'IN HÜKMETTİĞİ VARLIKLAR	75
1- Rüzgâra Hükmetmesi	75
2- Kuşların ve Diğer Canlıların Dilinden Anlaması	77
3- Gözle Görünmeyen Varlıkların Ona İtaat Etmesi	80
D- SEBE MELİKESİ İLE İLİŞKİLER.....	82
E- HZ. SÜLEYMAN'IN VEFATI	88
SONUÇ	89
KAYNAKÇA	93
LİNKLER.....	99

KISALTMALAR

AÜİFD: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

C: Cilt

Çev: Çeviren

DİA: Diyanet Ansiklopedisi

E.J. : Encyclopedia Judaica

Sayı: S.

T.D.V: Türkiye Diyanet Vakfı

trc.: tercüme eden

T.T.K: Türk Tarih Kurumu

t.y. : tarih yok

Vol: Cilt

v.d.: ve diğerleri

Yay: yayın evi

ÖNSÖZ

Hz. Süleyman, Yahudiliğe göre büyük bir kral, İslam'a göre ise hükümdar ve peygamber sıfatıyla büyük bir öneme sahiptir. Gerek Yahudilik gerek İslam açısından önemli bir yere sahip olan Hz. Süleyman hakkında, her iki dinin de kutsal kitaplarında ve klasik kaynaklarında genişçe bir literatür vardır. Bu mevcut literatürü objektif bir şekilde ele almanın ve yeniden yorumlamanın dinler tarihine katkısı olacağı düşüncesi bizi bu çalışmaya yönlendirmiştir. Aynı zamanda İslam tarihi, tefsir, hadis gibi İslami ilimler alanında Hz. Süleyman'ı konu alan çalışmalar yapılmış olmasına rağmen, onun tarihsel kimliğini ön plana çıkartan, Yahudi Kutsal Kitabı'ndaki ve Kur'an'daki Süleyman tasavvurunu betimleyici ve karşılaştırmalı bir biçimde ele alan herhangi bir çalışma yapılmamış olması, bizi bu çalışmaya teşvik etmiştir.

Çalışmamızda öncelikli olarak, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de yer alan Hz. Süleyman'la ilgili verileri topladık. Bu temel kaynaklar yanında bu kaynaklara dayalı olarak yapılmış yorum/tefsir mahiyetindeki araştırmalar başlıca eserlerimizi oluşturdu. Ayrıca konumuzla ilgili, temel ansiklopedi maddelerinden ve makalelerden de faydalanmaya çalıştık. Topladığımız bütün bu veriler doğrultusunda, Yahudilikteki Süleyman algısıyla, Kur'an'daki Süleyman algısının benzer ve farklı yönlerini yeri geldikçe yorumlamaya çalıştık.

Tezimizi giriş ve iki ana bölümde inceledik. Giriş bölümünde Hz. Süleyman'a kadar İsrailoğulları tarihini özetlemeye çalıştık. Birinci bölümde Yahudi Kutsal

Kitabı ve Yahudi tarihi açısından Hz. Süleyman'ı ele aldık. İkinci bölümde ise Kur'an açısından Hz. Süleyman'a dair verileri açıkladık. Sonuç kısmında ise iki kutsal kitaptaki Süleyman tasavvurlarının benzer ve farklı yönlerini ve bu farklılıkların sebeplerini yorumlamaya çalıştık.

Çalışmamızın başlangıcından itibaren akademik çalışma disiplini büyük bir özveri ve sabırla bizlere öğretmeye çalışan, bu anlamda kıymetli vakitlerini samimiyetle biz öğrencilerine ayıran, destek ve yardımını her zaman hissettiğim hocam Mehmet Katar'a sonsuz teşekkürler. Bu sürecin her aşamasında yanımda olan, manevi ablam Münteha Beki'ye, yakın arkadaşım Sedef Türkalp'e ve manevi desteklerini her zaman hissettiğim bütün arkadaşlarıma teşekkür ederim.

GİRİŞ

HZ. SÜLEYMAN'A KADAR İSRAİLOĞULLARI

İsrailoğulları olarak adlandırılan topluluğun atası Hz. İbrahim olarak bilinir. İleri yaşlara kadar çocuk sahibi olmayan İbrahim'in soyu, neslinin bol ve bereketli kılınmasına yönelik ilahi vaadin bir tezahürü olarak, geç yaşta dünyaya gelen oğulları İsmail ve İshak arasından, İshak'la devam etmiştir. İshak'ın soyu ise Esav ve Yakup adlı iki oğlundan Yakup'ta devam etmiştir. Yakup'un yapmış olduğu evliliklerden on iki oğlu olmuş ve bu oğullar, on iki İsrail kabilesinin atası kabul edilmiştir.¹

1- Atalar Dönemi ve Mısır'a Gidiş

Tevrat'a göre Yahudilerin atası kabul edilen Hz. İbrahim, Keldaniler'in "Ur"² kentinde doğmuş ve ailesiyle birlikte bu topraklardan çıkıp, Harran'a gelmiştir.³ O,

¹ Yahudi Kutsal Kitabına göre İshak'ın Esav ve Yakup olmak üzere iki oğlu vardır. İshak, ölümü yaklaşınca hâkimiyetini devretmek üzere oğullarından Esav'ı kutsamaya niyetlenmiş fakat Yakup, annesi ile işbirliği yaparak, Esav'ın kılığına girmiş, babasını kandırmış ve kardeşinin yerine babasına kendisini kutsatmıştır. Bu olayı öğrenen Esav, Yakup'u öldürmeye karar vermiş ve Yakup Harran'daki dayısı Lavan'a sığınmıştır. Yakup, dayısına yapmış olduğu hizmetler karşılığında, dayısının iki kızı Rahel ve Lea ile evlenmiştir. Yakup'un yapmış olduğu bu iki evliliğin yanında iki cariye ile olan birlikteliğinden on iki oğlu, birde kızı olmuştur. Tevrat'a göre bu on iki İsrail kabilesine de ad veren bu erkek çocukların adları, Ruven, Şimeon, Levi, Yahuda, Yisekar, Zevulun, Dan, Naftali, Gad, Aşer, Yusuf ve Bünyamin'dir (Kutsal Kitap, Kitab-ı Mukaddes Şirketi yay., İstanbul 2003. Tekvin, 27-30 baplar).

² Tarihte bilinen adıyla Ur kenti, günümüzde Irak'ın güneyinde, Fırat ve Dicle ırmaklarının birleşimine yakın bir noktada, Fırat'ın batısında kurulmuş antik bir yerleşim birimidir. (<http://worldhistoryatyhs.wikispaces.com/file/view/ur-map.jpg/31514975/ur-map.jpg> 24/08/2011).

³ Tekvin, 11/ 31.

bir süre burada ikamet ettikten sonra, eşi Sara ve yeğeni Lut ile birlikte güneye, Tanrı'nın ona ve soyuna vereceğini vaat ettiği Kenan (Filistin) coğrafyasına doğru göç etmiştir. Yahudi Kutsal Kitabına göre İbrahim ve yanındakiler Kenan (Filistin) coğrafyasına geldikten bir süre sonra büyük bir kıtlıkla karşılaşmışlar, bu sebeple Mısır'a göç etmişlerdir.⁴ Onlar, kıtlık sebebiyle göç ettikleri Mısır'da bir süre kaldıktan sonra tekrar Kenan (Filistin) coğrafyasına geri dönmüşlerdir. Bu yolculuk esnasında Hz. İbrahim ve yeğeni Lut'un çobanları arasında otlak alan sebebiyle bir kavga çıkmış, bu olayın ardında Lut ile Hz. İbrahim'in yolları ayrılmıştır.⁵ Lut, Sodom⁶ bölgesine yerleşirken Hz. İbrahim ise Kenan (Filistin) topraklarında kalmıştır.⁷

⁴ Tevrat'a göre Hz. İbrahim Mısır'da, normal şartlarda herhangi bir insanın kabul edemeyeceği bir olay içersinde yer almıştır. Buna göre o Mısırlıların, olağanüstü güzel olan karısı Sara'ya göz koyacakları ve onu elde etmek için kendisini öldürecekleri kaygısına kapılmış ve bu nedenle karısını kız kardeşi olarak tanıtmıştır. Bir süre sonra Sara'nın güzelliği Mısır Firavun'unun kulağına kadar gitmiş ve o, İbrahim'in kız kardeşi sandığı Sara ile evlenmiştir. Bu evliliğin karşılığında da İbrahim'e çok sayıda köle ve hayvan vererek, Mısır topraklarında onu himaye etmiştir. Fakat bir süre sonra Firavun, başına gelen birtakım felaketler neticesinde, Tanrının bu evlilikten razı olmadığını ve Sara'nın İbrahim'in eşi olduğunu anlamış, bunun üzerine Sara'yı İbrahim'e iade ederek onları Mısır topraklarından kovmuştur (Tekvin 12/10-20).

⁵ Yahudi din adamlarına göre İbrahim ile Lut arasındaki kavganın asıl sebebi, Lut'un, hayvanlarını başkalarına ait yerlerde otlatan çobanlarını uyarmamış olmasıdır. Bu sebeple çevreden gelen tepkiler sonucunda, İbrahim yeğeni Lut'u uyarmış ve bu tavrının çevresindekilerle ilişkilerine zarar vereceğini söylemiştir. Fakat Lut, amcasının bu uyarısını dikkate almamış ve kendi bildiğinde diretmiştir. Bunun üzerine İbrahim, Lut'a sürüler ve çobanlar nedeniyle aralarının bozulmaması için ayrılma teklifinde bulunmuştur (Max Seligsohn, "Lut", The Jewish Encyclopedia, Edited by Isidore Singer, USA, Vol, VIII, 185-186; Mehmet Katar, "Tevrat'ın Lut Kıssası Üzerine Bir Araştırma", AÜİFD, Ankara 2007, C.48, S.1, 60).

⁶ Sodom'un günümüz Ürdün'ünde Ölü Deniz'in güneydoğusuna tekabül eden bölge olduğu belirtilmektedir (<http://www.israel-a-history-of.com/old-testament-map.html> 24/08/2011).

⁷ Bkz. Tekvin, 13/1-12; E. Montet, A.S. Rappoport, A.Lods, R. Garaudy, Tarihte ve Günümüzde Siyonizm ve Yahudilik, Çev. Adnan Yazıcı-Örgen Uğurlu- Kemal Demir, Örgün Yay., İstanbul 2006, 40-41.

Tevrat'a göre Hz. İbrahim, yeğeni Lut'tan ayrıldıktan sonra seksen beş yaşına gelmiş olmasına rağmen, çocuğu olmadığı ve karısı Sara'nın da çocuk yapma imkânı kalmadığı için eşinin izniyle, hizmetçisi Hacer ile beraber olmuş ve bu beraberlikten İsmail doğmuştur.⁸ Hz. İbrahim doksan dokuz yaşına geldiğinde ise Tanrı ona gözükmüş ve soyunun çok olacağını haber vermiş,⁹ bir yıl sonra, karısı Sara'dan İshak adlı bir oğlunun olacağını müjdelemiştir.

Yahudi kaynaklarına göre İbrahim'in soyunun devamı olarak kabul edilen İshak, evlilik çağına gelince, babası ona çevre kabilelerden bir kız almak yerine, Harran'daki akrabalarından Rebeka'yı eş olarak getirtmiştir. İshak'ın Rebeka'dan, Esav ve Yakup olmak üzere ikiz çocukları doğmuştur.¹⁰ Yahudi kaynaklarına göre İshak'ın soyu, ikizlerin ilk doğanı olan Esav'dan değil, Yakup'tan devam etmiştir. Yakup evlilik çağına geldiğinde Harran'a dayısının yanına giderek onun iki kızı ve bu kızların hizmetçileriyle evlenmiştir. Onun bu dört ayrı hanımla olan evliliğinden on iki oğlu bir de kızı olmuştur. Bu on iki oğul, on iki İsrail¹¹ kabilesinin atası kabul edilmiştir.

Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre Yakup'un, oğulları arasında Yusuf'a daha fazla düşkün olması, diğer kardeşlerin onu öldürmeyi düşünecek kadar kıskanmalarına neden olmuştur. Fakat kardeşlerden Ruben, onu öldürmek yerine, bir kuyuya atmayı teklif etmiştir. Onun bu teklifi makul görülmüş ve kardeşleri, Yusuf'u

⁸ Tekvin, 16. bap.

⁹ Tanrı, İbrahim'e soyunun çokluğu ile ilgili müjdeyi verdiğinde, İbrahim'in soyu ile kendi arasına ebedi bir ahit koyacağını haber vermiş ve bu ahdin alameti olarak erkek çocukların sünnet olmasını istemiştir (Tekvin, 17. bap).

¹⁰ Tekvin, 25/24-25.

¹¹ Günümüzde bir devletin ve ulusun adı olan İsrail kelimesi esas itibarıyla Yakup'un lakabıdır. Tevrat'a göre bu lakap "Allah'la uğraşan" ya da "Allah uğraşır" anlamlarına gelmektedir (Geniş bilgi için bkz. Tekvin, 32/22-32).

önce bir kuyuya atmış, arkasından da onu Mısır'a giden bir kervana köle olarak satmışlardır. Yusuf bu şekilde Mısır'a köle olarak getirilmiş ve bu ülkenin vezirine satılmıştır.¹²

Yusuf, köle olarak bulunduğu evde bir iftiraya uğrayarak zindana düşmüş¹³ ve burada yaptığı rüya yorumlarıyla çevresindekilerin dikkatini çekmiştir.¹⁴ Bir süre sonra o, Mısır Firavunu'nun hiç kimsenin yorumlayamadığı bir rüyasını, ileride büyük bir kuraklık ve kıtlığın işareti olarak yorumlamıştır. Bunun üzerine Firavun Yusuf'a tedbir olarak ne yapılması gerektiğini sormuş ve onun tedbir amacıyla ileri sürdüğü fikri de beğenince Yusuf'u ekonomiden sorumlu üst düzey bakan konumuna getirerek ekonomi ile ilgili bütün yetkileri ona devretmiştir.¹⁵

Bir süre sonra Yusuf'un kehaneti gerçekleşmiş, Mısır ve çevresinde büyük bir kıtlık yaşanmıştır. Bu kıtlıktan Kenan coğrafyası da etkilenmiş ve Yusuf'un kardeşleri, erzak almak için Mısır'a gelmişlerdir. Yusuf ilk önce kardeşlerine kendisini tanıtmamış, daha sonra kendisini tanıtarak, babasıyla birlikte bütün kardeşlerini Mısır'a getirtmiş ve onları Goşen bölgesine¹⁶ yerleştirmiştir.¹⁷

Yusuf döneminde Mısır'a yerleşen İsrail ailesi, uzun bir süre burada huzur içersinde yaşamış ve İsraililerin sayısı gittikçe artarak kalabalık bir soy haline gelmişlerdir. Uzun bir süre sonra Mısır'da hanedan değişmiş ve yeni gelen yönetim, İsrailoğulları'nın sayısal çokluğundan rahatsız olarak, onların herhangi bir savaşta

¹² Bkz. Tekvin, 37/12-36.

¹³ Bkz. Tekvin, 39.bap.

¹⁴ Bkz. Tekvin, 40. bap.

¹⁵ Bkz. Tekvin, 41/1-43.

¹⁶ Goşen, Antik Mısır'da Nil'in kuzeydoğusuna denk düşen, tarım ve hayvancılık için kullanılan verimli topraklara verilen addır. Detaylı bilgi için bkz. (<http://lds.org/scriptures/bible/maps/map-2?lang=eng> 20/08/2011).

¹⁷ Daha geniş bilgi için bkz. Tekvin, 43-46. baplar.

düşmanla işbirliği yapacağı kaygısına kapılmış ve bu nedenle İsrailoğulları'na zulüm ve baskı uygulayarak, köleleştirmiştir.¹⁸ Bu baskı ve zulüm döneminde, Levi kabilesine mensup olan Hz. Musa tarih sahnesine çıkarak, Firavun'a karşı zorlu bir mücadele vermiş ve İsrailoğulları'nı Mısır'dan çıkarmıştır.

2- Musa'nın Ortaya Çıkışı

Tarihsel verilere göre, M.Ö. 13. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen¹⁹ Hz. Musa'nın doğduğu dönemde iktidarda olan Mısır Firavun'u, ülkedeki İbranilerin sayılarının artmasını tehlike olarak görmüş ve onların herhangi bir savaş esnasında düşmanla işbirliği yaparak ülkesinin denetimini ele geçirecekleri kaygısına kapılmıştır. Bunun için de İsrail erkeklerinin sayısını azaltmaya karar vermiş ve bu amaçla ebelerle, İbrani kadınların dünyaya getirdiği erkek çocukları öldürmelerini emretmiştir.²⁰ Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre Musa'nın annesi bu ebelerin haberi olmaksızın bebeğini dünyaya getirmiş ve üç ay boyunca bir erkek

¹⁸ Yukarıda Yahudi Kutsal Kitabına dayalı olarak naklettiğimiz bu bilgiler tarihsel verilerle de büyük oranda uyumaktadır. Bu tarihi verilere bakıldığında, M.Ö. yaklaşık 1700'lü yıllarda Mısır'a yerleşen İsraililer, Hiksos egemenliğinde huzur içersinde yaşamıştır. M.Ö. 1570 yılında Hiksos hanedanı yıkılmış ve bunun yerine yerli olmayan halkalara düşman bir hanedan gelmiş ve bu hanedan Mısır'ın yerlisi olmayanları köleleştirmiştir. Tarihi kaynaklar da bu yeni hanedanın, özellikle Firavun II. Ramses'in Mısır'daki farklı etnik kökendeki kimseleri köleleştirerek ülkedeki inşa faaliyetlerinde kullandığını belirtmektedir (Moshe Sevilla Sharon, İsrail Tarihi, Graph Press, Yerusaleym 1981, 5-6;32).

¹⁹ Besalel, 32; Ömer Faruk Harman, "Musa", D.İ.A., T.D.V. yay., İstanbul 2006, C. 31, 208.

²⁰ Firavun'un vermiş olduğu bu emrin, belli bir süre belki de birkaç yıllık bir dönem için geçerli olduğunu düşünmek gerekmektedir. Bu uygulamanın çok uzun süreli uygulanması halinde, mucizevi bir biçimde hayatta kalan Musa'nın akranı veya ona yakın yaşta hiçbir İbrani erkeğin olmaması gerekirdi. Oysa Tevrat'ta Hz. Musa'nın üç yaş büyük kardeşi olan Hz. Harun'dan ve Mısır'dan çıkış esnasında yetişkin altı yüz bin erkekte bahsedilmektedir (Bkz. Çıkış, 12/37). Bu durum Firavununun emriyle İbrani erkek çocuklarının yok edilmesi uygulamasının çok uzun süreli olmaması gerektiği şeklindeki kanaatimizi desteklemektedir.

bebek doğurduğunu gizlemiştir. Fakat bu bebeği daha fazla gizleyemeyeceğini anlayınca, bebeğinin hayatını kurtarabileceği düşüncesiyle, onu bir sepete koyarak, Nil Irmağına bırakmıştır. Firavun'un kızı, sepet içerisinde ırmağa bırakılmış olan bebeği görmüş ve bir İbrani çocuğu olduğunu anlamasına rağmen, onu saraya alarak bir Mısırlı gibi yetiştirmiştir. Böylece gelecekte Firavun'un en büyük düşmanı olacak bu bebek, onun sarayında ve himayesinde büyümüştür.²¹

Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre, Hz. Musa yetişkinlik döneminde İbranilerle görüşmeye başlamış ve bir gün bir Mısırlı'nın, İbrani bir köleyi dövdüğünü görünce olaya müdahale etmiş ve Mısırlı'yı öldürerek cesedini gizlemiştir. Ertesi gün iki İbrani'nin kavga ettiğini gören Musa, olaya müdahale etmek istemiş, fakat kavgada suçlu olduğunu düşündüğü İbrani adam "Mısırlıyı öldürdüğün gibi beni de mi öldüreceksin?" şeklinde tepki gösterince Mısırlıyı öldürdüğünün bilinmesinin yarattığı endişe ile Medyen'e²² kaçmıştır.²³ Tevrat'a göre Musa orada Yetro adı verilen bir kâhinin kızıyla evlenmiş²⁴ ve sürülerinin çobanlığını yapmıştır.²⁵

Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre, Musa bir gün Sina'da kayınpederinin sürülerini otlatırken Tanrı ona yanan bir çalı içerisinde hitap etmiş ve onu, İsrailoğullarını Mısır'dan kurtarmakla görevlendirmiştir.²⁶ Musa bazı kaygılarını ileri sürerek, bu görevi üstlenmek istememiş,²⁷ ancak Tanrı'nın, onu her

²¹ Bkz. Çıkış, 2. bap.

²² Medyen; Akabe körfezinin doğusuna denk düşen, günümüzde Suudi Arabistan sınırları içerisinde yer alan bir bölgedir (<http://www.keyway.ca/htm2002/midian.htm>, 18/08/2011).

²³ Bkz., Çıkış, 2/11

²⁴ Çıkış, 2/21.

²⁵ Çıkış, 3/1.

²⁶ Çıkış, 3/1-10.

²⁷ Çıkış, 3/11; 4/13.

konuda destekleyeceğini söylemesi ve Harun'u da yardımcı kılması²⁸ üzerine bu görevi kabul etmiştir. Bu olayın ardından Musa bir süre sonra Mısır'a dönmüş ve İbrani halkını Mısır'dan çıkarmasına izin vermesi için Firavun'u ikna etmeye yönelik birtakım girişimlerde bulunmuştur. Başlangıçta İbraniler'i serbest bırakmayı reddeden Firavun, gerçekleşen bazı mucizeler²⁹ ve Mısır halkının başına gelen birtakım felaketler sonucunda ikna olmuştur.³⁰ Ancak bir süre sonra Firavun, İbranilerin Mısır'dan çıkmasına izin verdiğine pişman olarak onları geri getirmek ve cezalandırmak amacıyla peşlerine takılmıştır. Bu takip sonucunda Kızıldeniz'e kadar gelen İbraniler, Musa'nın denizi yarması mucizesiyle karşı kıyıya güvenli bir biçimde geçmiş, onları takip eden Firavun ve ordusu ise yarılan denizden geçmek isterken, deniz kapanmış ve sular altında kalmışlardır.³¹

Yahudi Kutsal Kitabına göre İbraniler, Mısır'dan çıkışlarının üçüncü ayında Sina Dağı eteklerine ulaşmış, Musa Tanrı'nın emriyle Yahudi dinin temelini oluşturan yasayı almak üzere bu dağa çıkmış,³² orada kırk gün kalmış³³ ve Tanrı'dan On Emir'i alarak³⁴ geri dönmüştür. Ancak onun bu kırk günlük yokluğu esnasında İsrailoğullarının büyük bir kısmı altın buzağı heykelini yaparak puta tapmışlardır.³⁵ Hz. Musa geri dönünce büyük bir öfkeye kapılmış ve putperestliğe düşenleri öldürtmüştür. Altın buzağı hadisesinden sonra İsrailoğulları Tanrıyla ahitlemiş,

²⁸ Çıkış, 4/14-16.

²⁹ Çıkış, 4/1-9; 7/8-13.

³⁰ Çıkış, 7/17-20; 8.bap, 9. bap, 10.bap.

³¹ Çıkış, 14/5-30.

³² Çıkış, 19/1-3.

³³ Sharon, 8; Yusuf Besalel, Yahudilik Aniklopedisi, Gözlem Gazetecilik Basın ve yay., İstanbul 2001, 36.

³⁴ Çıkış, 20. bap.

³⁵ Çıkış, 32/1-7.

O'ndan başkasına tapınmayacaklarına ve O'nun emrini yerine getireceklerine söz vermişlerdir. Buna karşılık Tanrı da onlara Kenan topraklarında özgür bir biçimde yaşamayı vaat etmiştir.

İsrailoğulları, konargöçer vaziyette vaat edilen toprakların sınırına yaklaştıklarında Hz. Musa, bu topraklara keşif amacıyla bir grup göndermiştir. Giden bu grup, döndüğünde oradaki şehirlerin sağlam kalelere sahip olduğunu, insanların çok güçlü kuvvetli görüldüğünü ve orada yaşayanlarla mücadele edemeyeceklerini söylemiş, bunun üzerine İsrailoğulları savaştan korkmuşlardır.³⁶ Bu olayın ardından Tanrı öfkelenmiş ve savaştan korkan bu ilk neslin vaat edilen topraklara giremeyeceğini bildirmiştir.³⁷ Bu ilahi ceza neticesinde İsrailoğulları kırk yıl vatansız Sina Çölünde dolaşmışlardır.³⁸ Bu sürecin sonucunda Musa, ölümünden evvel kendisinden sonra Yeşu'nun lider olacağını bildirmiş ve vaat edilen topraklara onun önderliğinde girileceğini söylemiştir.³⁹

3- Kenan'ın Fethi (Toprakların Ele Geçirilmesi) ve Hâkimler Dönemi

Musa'dan sonra İsrail ulusunun liderliğini Efrayim aşiretinden olan Yeşu devralmıştır.⁴⁰ O, İsrailoğulları'nın kendilerine vaat edildiğine inandıkları topraklara saldırılar düzenlemiş, bu saldırılar neticesinde Ölü Deniz'in kuzeybatısında yer alan

³⁶ Tesniye, 1/19-28.

³⁷ Tevrat, İsrailoğullarının vaat edilen topraklara girme konusunda gösterdikleri cesaretsizlik nedeniyle Tanrı'nın bu nesli cezalandırdığını, bu sebeple bu nesilden iki kişi dışında hiç kimsenin bu toprakları göremeyeceğini bildirir. Bu iki kişi Yefunne oğlu Kalev ve Musa'nın yardımcısı Yeşu'dur (Bkz. Tesniye, 1/35-36, 38).

³⁸ Tesniye, 1/34-40.

³⁹ Tesniye, 31/3, 7 (İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışlarından, Kenan coğrafyasına kadar uzanan göçün detaylı bilgisi için, bkz. <http://lds.org/scriptures/bible-maps/map-2?lang=eng> 23/01/2012).

⁴⁰ Tesniye, 31/3; Paul Johnson, Yahudi Tarihi, Çev. Filiz Orman, Pozitif Yay., İstanbul 2000, 45.

kilit noktaları⁴¹ ele geçirmiştir. Yeşu liderliğindeki İsrailoğulları, gerçekleştirdikleri bu fetihlerle, kuzeyde Lübnan sınırlarına⁴² güneyde günümüzdeki Gazze ve Negev yakınlarına kadar olan toprakların büyük bir kısmını ele geçirmiş, ancak bölgedeki bazı kabilelere egemen olamayarak onlarla iç içe yaşamak zorunda kalmışlardır.⁴³

Kenan topraklarının fethedilmesi ve bu topraklara yerleşme sürecinde bütün bu aşiretlere hükmeden bir lider bulunmamaktaydı. Bütün bu aşiretlere hükmeden bir lider yerine, geçici bir liderlik anlayışı uygulanmaktaydı. Bu liderlik tipi bir dönemin ürünü olduğundan, dönem sona erdiğinde de ortadan kaybolmuştur. Tevrat, dağınık aşiretler halinde yaşayan İsrail topluluğunu düşman karşısında bir araya getiren, düşman tehdidinin ortadan kalkmasıyla, görevi de son bulan bu lider tipine *hâkim* adını verir. Hâkim adı verilen bu yöneticiler, aşiretlerin geleneksel liderleri ya da yaşlıları tarafından seçilir ve o an mevcut olan sorunla ilgilenmek üzere görevlendirilirdi. Daha ziyade söz konusu sorunu çözümlenmek üzere liderliği üstlenen bu kişinin liderliği geçici bir liderlik olduğundan, bu liderlik tipinde liderliğin babadan oğula geçmesi ya da asalet gibi unsurlar da söz konusu değildi.⁴⁴

Hâkimler dönemi, ayrı ayrı aşiretler halinde yaşayan ve kendi aralarında henüz siyasal birliğini tamamlayamamış bir toplumun liderlik konusuna bulduğu geçici bir çözüm olmuştur. İsrailoğulları'nın, o dönemde çevredeki Kenan kabilelerinin baskısı

⁴¹Yahudi Kutsal Kitabında belirtildiğine göre, Yeşu liderliğindeki İsrail topluluğu Ölü Deniz'in kuzeybatısında yer alan Gilgal topraklarına girmiş, buradan Eriha ve Ay Şehirlerini fethederek (Bkz. Yeşu, 5/13-15, 6/1-20; Yeşu, 8. bap) vaat edilen toprakların kilit mevzilerini ele geçirmiştir. Ele geçirilen bu topraklar neticesinde, Kenan'a yerleşme sürecinde gerçekleşen diğer fetihlerin de önü açılmıştır (Bkz. A History Of Jewish People, Max L. Margolish, Alexaner Marx, Harper & Row Publishers, New York 1965, sayfa 22-30).

⁴² Yeşu, 12/9-24.

⁴³ Yeşu, 15/63.

⁴⁴ Sharon, 11.

altında bulunmaları ve bölünmüş oldukları sürece düşmanı yenemeyeceklerini fark etmeleri, onları bir kralın hâkimiyeti altında birleştirmeden evvel, bir hâkimin liderliğinde birleştirmiştir.⁴⁵

Bu hâkimlerin hangi olaylara öncülük ettikleri ve İsrail tarihinde nasıl bir öneme sahip oldukları Yahudi Kutsal Kitabında yer alan Hâkimler kitabında detaylandırılarak anlatılmakla birlikte, bu anlatımların sahip olduğu efsanevi nitelik nedeniyle dönemin olaylarını bir sıraya koymak ya da olaylar arasındaki bağlantıyı kurmak oldukça zordur. Sahip olduğu gücü saçlarından aldığına inanılan ve sevdiği kadının düşmanlarıyla yapmış olduğu işbirliği sonucunda bu sırrının öğrenilmesi suretiyle, gücü elinden alınarak öldürülen Samson,⁴⁶ hâkimlerin sahip olduğu bu efsanevi yönü örnekler niteliktedir. Yahudi Kutsal Kitabına göre düşmana karşı seferlere çıkan, herhangi bir tehdit karşısında İsrail topluluğunu savunan bu liderlerin önde gelenleri olarak Otniel, Ehud, Debora, Gideon, Yiftah ve yukarıda bahsettiğimiz Samson zikredilir.⁴⁷

Hâkimler adı verilen bu liderler arasında erkek liderler gibi, kadın liderler de yer alır. Debora adındaki dönemin aynı zamanda peygamberlerinden olan bir kadının, Kenan lideri Yabin'e karşı İsrail kavimlerini örgütlemesi, düşmana karşı zafer kazanılmasına öncülük etmesi⁴⁸ ve yaşanan bu olayın ardından bu zafer için söylediği ezgi, hâkimler kitabında önemli bir yer tutar.⁴⁹ Debora'nın manevi

⁴⁵ Sharon, 12.

⁴⁶ Hâkimler, 16.bap.

⁴⁷ Yahudi Kutsal Kitabında yukarıda adlarını zikrettiğimiz hâkimler dışında, sahip oldukları bir takım özellikler sebebiyle görev alan başka hâkimlerin de adları geçmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Hâkimler, 10-12.

⁴⁸ Hâkimler, 4.bap

⁴⁹ Hâkimler, 5.bap

liderliđiyle⁵⁰ gerçekleştirilmiş olan bu galibiyetin ardından İsrail kabileleri kuzeydeki Kenan hâkimiyetine ağır bir darbe vurmuş, fakat İsrail kabilelerinin bölgede yer alan diğer milletlerle olan mücadeleleri sona ermemiş ve bu toprakları yurt edinmeleri sonraki yıllarda da devam etmiştir. Örneğin İsrail boylarının güneyinde yer alan Midyanlıların⁵¹ saldırıları sonucunda Menafe boyundan Gideon,⁵² liderliği üstlenmiş ve kuzeyde yer alan İsrail kavimlerinin de yardımıyla Midyan kuvvetlerini geri püskürtmüştür. İsrail boylarının yaşadığı bu zafer, o zamana kadar mutlak bir kralın hâkimiyetinde bulunmamış, dağınık boylar halinde yaşayan İsraililerin zihninde ilk kez mutlak krallık düşüncesini uyandırmış, böylece Gideon'a bütün İsrail boylarının önderi olmasını teklif etmişlerdir. Yahudi Kutsal Kitabında belirtildiğine göre Gidon, bu ulusun liderinin Rab olduğunu ne kendisinin ne de oğlunun bu görevi stlenmeyeceğini söyleyerek bu teklifi reddetmiştir.⁵³ Fakat eldeki veriler Gidon'un yaklaşık kırk yıl kadar İsraililere krallığa benzer bir yönetimle liderlik ettiğini,⁵⁴ ölümünün ardından da oğlu Avimelek'in liderliğe ortak olması söz konusu olabilecek yetmiş erkek kardeşini öldürerek babasının ardından İsrail'in liderliğini devraldığını gösterir.⁵⁵ Fakat Avimelek'in liderliği uzun sürmemiş, onu lider ilan eden řekem⁵⁶

⁵⁰ Dönemin peygamber liderlerinden olan Debora, dağınık boylar halinde yaşayan İsrail Kavimlerini din bağı ile örgütlemiş böylece güçlü Kenan ordusu karşısında, bu kavimlerin büyük bir kısmının birlikte hareket etmesini sağlamıştır (Montet, Rappoport, vd., 55).

⁵¹ Midyan, o dönemde yaklaşık olarak Kızıl Deniz'in kuzey doğusunda yer alan, Akabe Körfezinden, Ezion- Geber limanına kadar uzanan coğrafyada yer alır (Bkz. <http://www.lds.org/scriptures/bible-maps/map-2?lang=eng> 28/01/2012).

⁵² Hâkimler, 8/15.

⁵³ Hâkimler, 8/22-23.

⁵⁴ Hâkimler, 8/28.

⁵⁵ Yahudi Kutsal Kitabının bildirdiğine göre Avimelek babasının ölümünün ardından İsrail'in liderliğine ortak olabilecekleri düşüncesiyle yetmiş erkek kardeşini öldürmüştür. Sadece Yotam adındaki bir kardeşi kaçarak hayatta kalmıştır (Hâkimler, 9/1-6). Tevrat'a göre Avimelek, Gideon'un

halkınca öldürülmüştür. Gidon ve Avimelek'in liderliğiyle İsraililer, bütün aşiretlere öncülük edecek bir lidere ihtiyaç duymalarının yanında, henüz bir kral tarafından yönetilmek için hazır olmadıklarını da göstermişlerdir. Nitekim İsrail krallığının kurulmasına kadar daha uzun bir zamana ihtiyaç vardır.

Gidon ve Avimelek'in liderliğinden sonra İsrail boyları, Ürdün'ün doğu yakasını tehdit eden⁵⁷ Ammonlular karşısında, üvey kardeşlerince babalarının meşru eşinden doğmadığı için mirastan yoksun edilen ve evden kovulan, bu sebeple de haydutluğa başlayan Yiftah adı verilen bir liderin önderliğinde savaşmışlardır.⁵⁸ Yiftah, Ammon tehdidini son vererek İsraililere altı yıl liderlik yapmıştır.⁵⁹ Bu dönemde Ammon tehdidi ortadan kalkmakla birlikte etkin güç haline gelen Filistilerle mücadeleler devam etmiştir.

Yaklaşık olarak M.Ö. 11. yüzyılın ortalarına gelindiğinde İsrailoğulları, Filistilerin saldırıları sonucunda bazı topraklardan geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Bu saldırılardan en çok etkilenen Bünyamin ve Efrayim aşiretleri bu saldırılar karşısında, dönemin dini ve siyasi lideri Samuel'i göreve çağırmışlardır. İsrail kabileleri Samuel liderliğinde Filistilerle yapılan ilk savaşlarda kısmi bir başarı elde etmiştir.⁶⁰ Fakat Filistilerle yapılan son bir savaşta İsraililer büyük bir bozguna uğramış ve dini açıdan büyük bir önem taşıyan ve içinde on emrin yer aldığı Ahit

Şekemli bir cariye olan birlikteliğinden dünyaya gelmiştir. Şekem halkı aynı soydan oldukları düşüncesiyle Avimelek'i önderleri ilan etmişlerdir (Hâkimler, 9/18).

⁵⁶ Yahudi Kutsal Kitabında Şekem adı verilen bölge Kudüs'ün kuzeyinde, günümüzde Nablus kenti olarak adlandırılan toprakları ifade etmektedir (Bkz.<http://www.http://www.science.co.il/Israel-map-Carta.php> 05.09.2013).

⁵⁷ Sharon, 13; Besalel, 39.

⁵⁸ Hâkimler, 11/1-9.

⁵⁹ Hakimler, 12/7.

⁶⁰ I. Samuel, 7/7-12.

Sandığı düşmanın eline geçmiştir.⁶¹ İsraililerin yaşadığı bu büyük bozgun bir zihniyet değişikliğine sebep olmuştur. Merkezi bir otoriteden yoksun İsrail boyları, güçlü Filistiler karşısında tam anlamıyla bir lider öncülüğünde birleşmedikleri müddetçe başarı elde edemeyeceklerini fark etmişlerdir.⁶² Artık bir tehdit ya da çarpışma esnasında ortaya çıkan, şartların zorunlu kıldığı bir lider yerine, bütün İsrail boylarını otoritesi altında toplayacak ve onlara sürekli liderlik edecek bir krala ihtiyaç duymuşlardır.

Yahudi Kutsal Kitabının belirttiğine göre İsraililer dönemin hâkimi ve aynı zamanda peygamberi olan Samuel'e gelmiş, ondan kendilerine liderlik edecek bir kral seçmesini istemişlerdir.⁶³ Samuel, özgürlüklerine düşkün olan İsrail kavimlerinin bir kral otoritesi karşısında yaşayabilecekleri zorlukları söyleyerek onların bu teklifini reddetmeye çalışmış,⁶⁴ fakat İsraililerin ısrarı karşısında bir kral seçmeyi kabul etmiş⁶⁵ ve Tanrı'nın işaret ettiği Saul'u kral ilan etmiştir.

4- Krallığın Kuruluşu ve Saul

Tarihsel verilere göre, yaklaşık olarak M.Ö. bin yılına doğru⁶⁶ iktidara gelen ve İsrailoğullarının bilinen ilk kralı olan Saul, görevini dönemin ruhani lideri olan Samuel'den almıştır. Saul'un İsrail kralı olmasında Tanrı tarafından seçilmiş,

⁶¹ I. Samuel, 4/1-11.

⁶² Montet, Rappoport, vd., 62; Besalel, 14.

⁶³ I. Samuel, 8/5.

⁶⁴ I. Samuel, 8/11-20.

⁶⁵ I. Samuel, 8/21-22.

⁶⁶ Eldeki verilere göre Saul'un iktidara geldiği tarihi net olarak belirtmek mümkün olmamakla birlikte, yaklaşık olarak M.Ö. 1030-1020 yılları arasında iktidara geldiğini söylemek mümkündür (Bkz. Sharon, 39; Besalel, 15).

olmasının yanında, savaşlarda göstermiş olduğu askeri başarılar da etkili olmuştur.⁶⁷ Yahudi Kutsal Kitabında bildirildiğine göre Saul, Tanrı tarafından İsrail'in kralı olarak seçilmiş, fakat onun krallığının onayı, dönemin güçlü krallıklarından Ammonlular'ı yenmesinden sonra gerçekleşmiştir.⁶⁸

Saul, peygamber Samuel eliyle kral olarak mesh edildikten sonra başta Ammonlular olmak üzere, Edomlular ve Filistiler gibi çevre halklarla savaşarak onları hâkimiyeti altına almıştır.⁶⁹ Dış güçlere karşı askeri başarılarla hâkimiyetini güçlendiren Saul, iç politikada farklı kabilelerden oluşan İsraililere belirli bir hareket alanı bırakarak onları mutlak otoritesi altına almaya çalışmamış⁷⁰ böylece aşiret liderleriyle arasında ortaya çıkabilecek pek çok sorunun da önüne geçmiştir.

Saul aşiret liderlerine karşı yürüttüğü politikadaki başarısını dönemin ruhani lideri Samuel'e karşı yürütmekte aynı oranda başarılı olamamıştır. İki lider arasındaki ilk ayrılığa Filistilerle, İsraililer arasındaki bir savaşın öncesinde Saul'un tutumu sebep olmuştur. Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre Kral Saul, Filistilerle savaşmak üzere, ordusunu topladıktan sonra ruhani lider Samuel'i Tanrı'nın desteğini alması ve ordunun cesaretini arttırması amacıyla kurban sunması için ruhani lider Samuel'i, yedi gün beklemiş, fakat Samuel'in gelmesi gecikip İsrail birliklerinin dağılma tehlikesi belirince kurbanları kendisi sunmuştur. Samuel savaş mevkiine geldiğinde kendi görevi olan sunuların haberi olmaksızın sunulmuş olmasını, kendi dini otoritesine ya da ayinsel vazifelerine kralın göz dikmesi olarak

⁶⁷ Bustanay Oded, "Saul", Encyclopedia Judaica, Ed. Cecil Roth, Keter Publishing House, Jerusalem 1690, C.14, 910.

⁶⁸ I. Samuel, 11. bap.

⁶⁹ I. Samuel, 14. bap, 47.

⁷⁰ Sharon, 15-16., Besalel, 39.

yorumlamıştır.⁷¹ Bu olay Saul ile Samuel'in arasının bozulmasına neden olmuştur.⁷² Aslında yaşanan bu olay İsrail toplumunun, hâkimler yönetiminden, krallığa geçiş sürecinde siyasi otorite ile dini otorite arasında yaşanabilecek sorunlarına da örnek teşkil etmiştir.⁷³

Kral Saul ve Samuel arasındaki ilişkilerin bozulmasına, ardından da Tanrı'nın Saul iktidarından desteğini çekmesine sebep olan bir diğer olay, Saul'un Amaleklere karşı sergilediği tavra dayanır. Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatıma göre, Tanrı Amalek halkıyla savaşa giden Saul'a, onları yendiği zaman insandan hayvana kadar bütün canlıları öldürtmesi emrini verir. Saul, Tanrı'nın görevlendirdiği üzere Amaleklere karşı savaşarak, onları yenilgiye uğratar ve bütün insanları kılıçtan geçirir, ancak bütün hayvanları öldürtmek yerine bunların besili olanlarını Tanrıya kurban etmek üzere ayırır. Samuel, Saul'un bu tavrını eleştirir ve Tanrı'nın emrine uygun hareket etmenin kurban sunmaktan daha önemli olduğunu söyler. Ayrıca, O'nun emrine uygun davranmamasının bedeli olarak Tanrı'nın kendisinden desteğini çekeceğini ve krallığının son bulacağını söyler.⁷⁴

Tevrat'a göre Tanrı'nın Saul'dan desteğini çekmesinden itibaren, Saul'un krallığı gözden düşmeye başlarken, Yahuda kabilesine mensup bir genç olan Davut'un yıldızı parlamaya başlar. O, bir savaşta Filistilerin önemli lideri olan Golyat'ı öldürerek halkın sempatisini ve desteğini kazanır.⁷⁵ Davut'un halk arasında itibarının arttığını fark eden Saul, onu öldürmeye karar verir.⁷⁶ Bu durumun farkına

⁷¹ Oded, E.J., C.14, 913; Samuel, 13. bap.

⁷² Bkz. I. Samuel, 13/1-14.; Sharon, 16; Oded, E.J., C.14, 911.

⁷³ Besalel, 39; Sharon, 16.

⁷⁴ Bkz., I. Samuel, 15. bap, 22-23.

⁷⁵ Bkz., I. Samuel, 17. bap.

⁷⁶ Sharon, 16.

varan Davut, Saul'un hâkimiyeti altında yaşama şansı olmadığını düşünür ve kendisine tabi olan altı yüz kişiyle birlikte İsrail'in düşmanlarına sığınmak zorunda kalır.⁷⁷ Bu süreçte İsraililer ile Filistiler arasındaki çatışmalar da bir yandan devam eder. Hatta Filistiler, Saul ile Davut arasındaki anlaşmazlıktan faydalanarak bütün İsrail boylarını hâkimiyetleri altına almaya çalışırlar. Filistiler ile İsraililer arasında meydana gelen bu savaşlardan birinde Saul bir okçu tarafından vurularak, yaralanır. O, düşmanları tarafından öldürülmektense intihar ederek hayatına son verir. Bu savaşta aynı zamanda Saul'un üç oğlu da ölür.⁷⁸

5- Davut'un Kral Oluşu

Saul'un, Filistilerle yaptığı savaşta ölümü Davut'un hayatında dönüm noktası olmuştur. Saul'un ölüm haberini alan Davut, Hebron'a⁷⁹ gelmiş ve mensubu olduğu Yahuda kabilesi tarafından kral ilan edilmiştir.⁸⁰ O, merkezi Hebron olmak üzere

⁷⁷ Saul'un kendisini öldüreceği tehlikesiyle İsrail topraklarından kaçan Davut, o dönemin Filisti bölgesinde yer alan krallıklarından Gat Kralı Akiş'e sığınır. Kısa sürede bu kralın güvenini kazanan Davut, kraldan barınmak için bir yurt ister. Kral Akiş Davut'a, İsrail topraklarına yakın bir coğrafyada yer alan Ziklak kentini yurt olarak verir. Kralın amacı, Davut'un İsraililer'e ait toprakları yağmalamasıdır. Yahudi Kutsal Kitabına göre bu topraklarda bir yıl dört ay kalan Davut (Bkz. I. Samuel, 27/7), bu süre zarfında İsraililer'e yönelik hiçbir çarpışmada bulunmamış, aksine İsrailileri rahatsız eden göçebelerle çarpışmış (Bkz. I. Samuel, 27/8-12, 30. bap) ve bu çarpışmalardan elde ettiği ganimetleri ise, mensubu bulunduğu Yahuda kabilesinin liderlerine vererek (Bkz. I. Samuel, 30/26-31), Saul'a karşı mücadelesinde onların desteğini almaya çalışmıştır (Oded, E.J., C.14, 1319).

⁷⁸ Bkz. I. Samuel, 31. bap.; Sharon, 16.

⁷⁹ Hebron, günümüzde Filistin'e bağlı Batı Şeriyadaki El-Halil bölgesine verilmiş olan addır. Yahudiliğin en eski şehirlerinden olan Hebron, aynı zamanda bu dinin ataları olarak bilinen İbrahim, İshak ve Yakup'un mezarlarının da burada yer alması nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir (Bkz. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/History/hebron.html> 23/09/2012).

⁸⁰ Bkz. I. Samuel, 2/2-4. Davut'un Saul'dan kaçarak Akiş hükümdarına sığındığı dönemde, Yahuda halkını düşmanlarına karşı savunmuş olması ve bu kabilenin önde gelen aileleriyle kurmuş olduğu evlilik bağı (II. Samuel, 2/2) gibi unsurlar Yahudalıların Davut'a güven duymasını sağlamıştır

yedi yıl Yahuda aşiretinin hükümdarı olmuş⁸¹ ve bu süreçte, İsrail aşiretlerini bir çatı altında toplamaya çalışmıştır.⁸² Ancak onun bu çabaları Saul'un oğlu İşboşet'in babasının yerine tahta geçmesi ve ordu komutanı Abner'in desteğini alması sebebiyle zorlaşmıştır. Bir süre sonra İş Boşet ile Abner'in ilişkileri bozulmuş⁸³ ve Abner'in İş-Boşet'ten desteğini çekerek ve Davut'un tarafına geçmesiyle, İş-Boşet gücünü kaybetmeye başlamıştır.⁸⁴ Yahudi Kutsal Kitabına göre Abner'in, Davut'un safına geçmesinin ardından ilkin Abner, ardından da İş-Boşet, Davut taraftarlarınca öldürülmüş⁸⁵ ve Davut'un liderlik ettiği Yahuda kabilesi dışındaki İsrail kabileleri başsız kalmıştır. Lidersiz kalan bu kabileler de kendilerini Filistlilerin baskısından kurtaracak kişi olarak Davut'a tabi olmuşlardır. Böylece Davut, Yahuda yanında bütün İsrail kabilelerinin de kralı olmuştur.⁸⁶

("David", Bustanay Oded, Encyclopedia Judaica, Ed. Cecil Roth, Keter Publishing House, Jerusalem 1690, C. 5, 1319.)

⁸¹ Yahudi Kutsal Kitabına göre Davut, Yahuda bölgesinde yedi yıl dört ay, bütün İsrail'e ise otuz üç yıl hükmetmiş, böylece kırk yıl İsrail'in kralı olmuştur (II. Samuel, 5/4-5; Sharon, 17).

⁸² Bkz. II. Samuel, 2/8-32.

⁸³ Yahudi Kutsal Kitabına göre Saul'un ölümünün ardından iktidarı devralan oğlu İş-Boşet, ordu komutanı Abner'i babasının Rispa adındaki cariyesi ile birlikte olmakla suçlamıştır. Bu olaya çok sinirlenen Abner, bu olaydan sonra İş-Boşet'i desteklemekten vazgeçmiş ve Davut'un safına geçmiştir (Bkz. II. Samuel, 3/7-10).

⁸⁴ Bkz. II. Samuel, 3/6-21.

⁸⁵ Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara baktığımızda, İsrail kavminin önde gelen komutanı olan Abner, Davut'un safına geçtikten bir süre sonra Davut'un ordu komutanınca öldürülmüştür. Bu olaydan kısa bir süre sonra ise Saul'dan sonra iktidarı devralan oğlu İş-boşet, Davut taraftarlarınca öldürülmüştür. Yahudi Kutsal Kitabı gerçekleşen bu olaylarda Davut'un hiçbir rolü olmadığını özellikle vurgulamaktadır. (Bkz. II. Samuel, 3/22-38; II. Samuel, 4. bap). Oysaki Davut'un iktidara gelişi sürecinde Yahuda ile diğer İsrail kabileleri arasında yaşanan ve sonraki dönemlerde de bir şekilde devam eden rekabeti düşündüğümüzde, gerek İsrail'in ordu komutanı Abner'in, gerekse Saul'un oğlu İş-Boşet'in öldürülmesi gibi bir olayın kanaatimizce Davut'un haberi olmaksızın gerçekleştirilmiş olması çok fazla mantığa uygun gelmemektedir.

⁸⁶ Oded, E.J., C. 5, 1320.

Davut kral olduktan sonra, ülke toprakları arasında fethedilmemiş bir toprak parçası olan, aynı zamanda stratejik bir öneme sahip olan Kudüs'ü fethetmiştir.⁸⁷ Bu şekilde coğrafi bütünlüğü sağladıktan sonra, Kudüs'e yaptırdığı krallık sarayı ile İsrail kabilelerini buradan yönetmiş ve bu şehrin "Davut'un Şehri" olarak anılmasını sağlamıştır. O, Kudüs'e kazandırdığı bu siyasi önemin yanında, İsrailoğulları'nın Tanrı ile yaptıkları sözleşmenin simgesi olan Ahit Sandığını da buraya getirterek bu şehri, tüm İsrail kabilelerinin dini ve siyasi merkezi haline getirmiştir.⁸⁸

Davut'un, bütün İsrail kabilelerini otoritesi altına alması ve ardından, Kudüs'ü fethederek siyasi otoritesini güçlendirmesi, dönemin güçlü devletlerinden Filistiler için tehdit oluşturmuştur. Filistiler kaybolan hâkimiyetlerini yeniden kazanmak için İsraililerle savaşmışlar, fakat mağlup olmuşlardır.⁸⁹ Davut, Filistiler'e karşı kazandığı bu üstünlüğün ardından hâkimiyetini güçlendirmiş, benzer dil ve kültüre sahip olan kabileleri de hâkimiyeti altına almıştır. Bu amaçla o, başta Lut'un soyuna dayanan Ammon ve Moab krallıkları ile Esav'a dayanan Edom⁹⁰ krallığını ele geçirerek, sınırlarını genişletmiştir.

Davut'un elde etmiş olduğu bütün bu başarılarda sadece askeri yeteneği değil, aynı zamanda diplomasi konusunda başarılı bir lider olması da etkili olmuştur. Bu yönüyle o, düşmanlarına karşı kimi zaman müttefik edinme yoluyla,⁹¹ kimi zaman da

⁸⁷ Salime Leyla Gürkan, Yahudilik, T.D.V yay., İstanbul 2008, 23.

⁸⁸ Sharon, 18.

⁸⁹ II. Samuel, 2/17-25.

⁹⁰ Davut'un iktidarı sürecinde hâkimiyeti altına almış olduğu Ammon, Moab ve Edom adı verilen bu krallıklar, günümüzdeki Ürdün topraklarında yer almaktaydı (Bkz. <http://www.bible-history.com/map-davids-kingdom> 27/07/2012).

⁹¹ Yahudi Kutsal Kitabına göre Davut, İsrail krallığının kurulduğu coğrafyada etkin güçlerden biri olan Aram krallığına karşı Hama kralı Toi ile işbirliği yapmış, bu işbirliğinin sonucunda Aram krallığı, Davut'un hükümdarlığına boyun eğmiştir. (II. Samuel, 8/9-10). Bu boyun eğişin en önemli

çevre krallıklarla evlilikler yoluyla,⁹² akrabalık ilişkisi kurmak suretiyle krallığının sınırlarını güvence altına almış ve bölgedeki hâkimiyetini güçlendirmiştir. Aynı zamanda o, devrin önemli ticaret yollarından olan Kral Yolunu kısmen hâkimiyeti altına almış, ardından denizcilik konusunda dönemin güçlü milletlerinden olan Sur kralı Hiram ile yapmış olduğu ticari antlaşmalarla⁹³ krallığını ekonomik açıdan da güçlendirmiştir. Böylece İsrail Krallığını gerek siyasi gücüyle, gerek ekonomik yönüyle dönemin en güçlü krallığı haline getirmiştir.

Davut, dışarıda askeri açıdan güçlü bir devlet kurduktan sonra, bu krallığın yönetimine de önem vermiş, çevre krallıkların yönetim biçimlerini inceleyerek kendine özgü bir sistem geliştirmiştir. O devlet yönetiminde İsraililer arasında yönetimin kilit noktalarında yer alabilecek yeterlilikte elemanlar olmadığı için, çevre krallıklardan devlet bürokrasisinde görev alabilecek uzmanlar getirtmiştir.⁹⁴ Aynı zamanda o, kurmuş olduğu bu krallığı düşman güçlere karşı müdafaa etmek üzere sürekli bir ordu kurmuştur.

sonucu, Kral Yolu olarak bilinen yolun bir parçası olan Güney Arabistan'dan Mezopotamya'ya kadar uzanan ticaret yolunun kuzey bölümü Davut'un hâkimiyetine geçmiştir (E. W. Heaton, Solomon's New Men, Pica Press, New York 1974, 33).

⁹² İsrail krallığının altın dönemini yaşatan liderlerden biri olan Davut'un başarısında, salt iyi bir savaşçı olması değil, aynı zamanda başarılı bir diplomasi yeteneğine sahip olması da etkili olmuştur. O, güven temeline dayalı ilişki kurmak amacıyla, çevre krallıklardan evlilikler yapmıştır. Yahudi Kutsal Kitabı bu durumu örneklendirir ve Davut'un Geshur (Günümüzde Ürdün topraklarında yer alan bir yerleşim birimi. Bkz. <http://www.biblediscovered.com/wp-content/uploads/2009/01/united-israelite-kindom-king-saul-david-solomon.jpg> 26/07/2012) kralının kızı Talmai ile evlendiğini bildirir (II. Samuel, 3/3).

⁹³Davut denizcilik konusunda dönemin önde gelen devletlerinden Sur Kralı Hiram ile iki tarafın çıkarına yönelik bir antlaşma yapmıştır. Bu antlaşmanın ardından Hiram, Davut'a krallık sarayının inşasında ona malzeme ve işçi konusunda yardım etmiştir (Bkz. II.Samuel, 5/11).

⁹⁴ Oded, E.J., C.5, 1323; Sharon, 19.

İsrailoğullarına altın çağını yaşatmış olan Kral Davut'un iktidarındaki bu huzur ortamı, onun iktidarının sonuna kadar sürmemiş, ömrünün sonuna doğru, krallığı çocuklarından Süleyman'a bırakacağından endişe eden Davut'un büyük oğlu Absalom'un başlattığı ayaklanma ile bu huzur ortamına gölge düşmüştür.⁹⁵ Bunun yanında, Davut'un mensubu olduğu Yahuda kabilesini diğer kabilelerden ayrıcalıklı kıldığını savunanlarca çıkartılan ayaklanmalarla krallıktaki güven ortamı iyice zedelenmiştir.⁹⁶

⁹⁵ Besalel, 40; Sharon, 19.

⁹⁶ Bkz. II. Samuel, 20. bap.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES ÇERÇEVESİNDE HZ. SÜLEYMAN

A- HZ. SÜLEYMAN'IN DOĞUMU VE ÇOCUKLUĞU

Davut oğlu Hz. Süleyman'ın doğumu ve öncesine dair anlatımlar Yahudi Kutsal Kitabında oldukça ayrıntılı bir biçimde yer alır.⁹⁷ Bu anlatımlara göre Süleyman'ın babası Davut, Hz. Süleyman'ın doğumundan önce Bat-Şeva adlı bir kadınla evlilik dışı birliktelikte bulunmuş ve bu birliktelikten bir çocuk doğmuştur. Gayri meşru ilişki sonucunda doğan bu çocuk, Davut ve Bat-Şeva'nın işlediği günahın bedeli olarak kısa bir süre sonra ölmüştür. Davut ölen çocuğun ardından, günahının pişmanlığını yaşamış ve günahının bağışlanması için Tanrı'ya yalvarmıştır. Evlilik dışı doğan çocuğun ölümünden bir süre sonra, Davut'un artık meşru karısı olan Bat-Şeva'dan bir başka erkek çocuk, yani Süleyman doğmuştur. Bat-Şeva'dan meşru bir evliliğin sonucunda doğan Süleyman'ın dünyaya gelişi, Tanrı'nın Davut'un günahını affetmesi olarak yorumlanmıştır. Bu sebeple de Davut'un Süleyman'ı, diğer oğullarından daha fazla sevdiği ifade edilmiştir.

1- Davut ile Bat- Şeva'nın Evlenme Süreci

Yahudi Kutsal Kitabında Davut ile Bat-Şeva'nın evlenme süreci ayrıntılı bir biçimde yer alır. Yahudi düşüncesinde kudretli bir hükümdar, İslam geleneğinde ise hem peygamber hem de kral olarak nitelendirilen Davut'a yakışmayan isnatlar

⁹⁷ II. Samuel, 12/24; ayrıca bkz. Samuel Abramsky, "Solomon", Encyclopedia Judaica, Ed. Cecil Roth, Keter Publishing House, Jerusalem 1971, C.15, 96.

bulunmaktadır. Bu anlatımlara göre Davut, ordusunun savaşta olduğu bir dönemde, bir akşamüstü yatağından kalkıp sarayın damına çıkıp gezinmeye başlar. Davut, sarayın damında dolaşırken çevredeki evlerden birinde yıkanan bir kadın görür. Kadının güzelliğinden etkilenen Davut, onun kim olduğunu öğrenmek için askerlerinden birini görevlendirir ve kadının, o sırada cephede savaşmakta olan Hititli Uriya'nın karısı Bat-Şeva olduğunu öğrenir. Davut, bunu öğrendikten sonra adamları vasıtasıyla kadını saraya getirtir ve onunla birlikte olur. Bu olaydan sonra Bat-Şeva evine döner ve bir süre sonra hamile olduğu haberini Davut'a gönderir.⁹⁸

Yahudi Kutsal Kitabına göre Davut, Bat-Şeva ile birlikteliği sonucu evlilik dışı olarak dünyaya gelecek çocuğun sorumluluğundan kurtulma arayışına girer. Bu amaçla cephede savaşmakta olan ordusunun komutanı Yoav'a bir elçi göndererek Bat-Şeva'nın kocası Uriya'nın kendisine gönderilmesini ister. Bu emir üzerine Yoav, Hititli Uriya'yı Kudüs'e, Davut'un yanına gönderir. Davut Bat-Şeva'nın eşi Uriya'ya, sanki savaşla ilgili bilgi almak için çağırılmış gibi cephe hakkında sorular sorduktan sonra "Evine git, rahatına bak" diyerek, onu özellikle Bat-Şeva'nın yanına göndermeye çalışır.⁹⁹ Aslında Davut'un Hititli Uriya'yı bu şekilde evine göndermedeki amacı Bat-Şeva ile evlilik dışı birlikteliği sonucu doğacak çocuğun sorumluluğunu Uriya'nın üzerine yıkmaktır.

⁹⁸ Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatıma baktığımızda Davut ve Bat-Şeva'nın evlilik dışı olan birlikteliği çok fazla detaylandırılmamıştır. Bat-Şeva ile Davut arasında yaşanan bu olayın öncesinde ikisi arasında herhangi bir tanışma ya da dialog olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu birliktelik, Davut ile Bat-Şeva arasındaki duygusal bir ilişki sonucunda mı gerçekleşti yoksa, Kral Davut'un statüsü ve konumu mu Bat-Şeva'nın bu evlilik dışı birlikteliği kabul etmesinde etkili oldu bilmiyoruz. Fakat Davut'un Bat-Şeva'yı gördükten sonra adamlarından birini, kadının kim olduğunu öğrenmek üzere göndermiş olması, bu birliktelik öncesinde Davut'un Bat-Şeva'yı tanımadığı ihtimalini güçlendirmektedir (Bkz. II. Samuel, 11/3).

⁹⁹ II. Samuel, 11/ 6-8.

Davut, Uriya'yı evine gönderdikten sonra, onun evine gidip gitmediğini kontrol maksadıyla Uriya'nın evine bir armağan gönderir. Bu vesileyle, Uriya'nın evine gitmediğini, Davut'un kendisine verdiği izne rağmen, diğer askerlerin yaptığı gibi sarayın kapısında uyduğunu öğrenir. Bunun üzerine Davut, yolculuktan geldiği halde neden evine gitmediğini Uriya'ya sorar. Bu soruya Hititli Uriya, hükümdarına sadık bir asker tavrıyla “İsrailliler ve Yahudalılar çardaklarda kalıyor. Komutanım Yoav'la efendimin adamları kırlarda konaklıyor. Bu durumda nasıl olur da yiyip içmek, karımla yatmak için evime giderim” cevabını verir.¹⁰⁰

Davut ilk girişimiyle Uriya'yı geceyi geçirmek üzere Bat-Şeva'nın yanına göndermede başarısız olunca, onu cepheye hemen göndermez, ertesi akşam şansını bir kez daha dener ve bu defa Uriya'yı, sarhoş ederek evine gönderir. Uriya ise yine evine gitmez ve hükümdarına aşırı bağlılık gösteren bir tavırla bir önceki gece olduğu gibi sarayın kapısında uyur.¹⁰¹

Davut, yaptığı bu denemelerden sonra, Hititli Uriya'yı evine gönderemeyeceğini, bu şekilde Bat-Şeva ile olan gayri meşru ilişkisini saklayamayacağını ve bunun bir süre sonra ortaya çıkacağını anlayınca, Hititli Uriya'yı ortadan kaldırarak Bat-Şeva'yı eş olarak almaya karar vermiştir. Bu kararın ardından Davut, Hititli Uriya'yı kendisinin sorumlu olmayacağı bir biçimde cepheye öldürtmeyi tasarlamıştır. Bu amaçla o, cepheye dönecek olan Uriya'ya, ordu komutanı Yoav'a ulaştırmak üzere bir mektup vermiştir. Bu mektupta Davut Yoav'dan, Uriya'nın; cepheye çatışmaların en yoğun olduğu yere yerleştirilmesini ve çatışma anında yanındaki askerlerin çekilmesi suretiyle öldürülmesini istemiştir. Bu mektup üzerine Yoav da, Davut'un emrine uygun bir biçimde, Hititli Uriya'yı

¹⁰⁰ II. Samuel, 11/1-7.

¹⁰¹ II. Samuel, 11/ 9-13.

cephede şiddetli çatışmaların yaşandığı bölgeye yerleştirerek çatışma anında yanındaki askerleri çekmek suretiyle, onun ölmesini sağlamıştır.¹⁰²

Hititli Uriya'nın ölümünden sonra ordu komutanı Yoav, savaşla ilgili haberleri ve Uriya'nın öldüğünü Davut'a bir haberci vasıtasıyla bildirir. Haberci, Davut'un yanına ulaşınca, Yoav'ın kendisine söylediklerini ve Uriya'nın da öldüğü haberini iletir. Davut bu haberi alınca, sanki bu olayda hiçbir rolü yokmuşçasına olayları sükûnetle karşılar. Elçiyi, savaşa devam etmeleri ve mücadele konusunda taviz vermemelerini söyleyerek gönderir.¹⁰³ Bütün bu olanların ardından; kocası Uriya'nın öldüğü haberi Bat-Şeva'ya da ulaşır ve o yas tutmaya başlar. Yas süresi bittikten sonra Davut Bat-Şeva'yı sarayına getirterek, onunla evlenir. Yahudi kutsal Kitabı'na göre Hititli Uriya'nın usta bir plan çerçevesinde ortadan kaldırılması sürecinde Bat-Şeva'nın herhangi bir rolü ya da bilgisi bulunduğu dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle aklımıza, Bat-Şeva'nın, kocası Uriya'nın ölümünün Davut'un emriyle gerçekleştiğini bilmediği ihtimali gelebilir. Bu durum her ne kadar mümkün gibi görünse de böyle bir sırrın, saray içinde fısıltılarla Bat-Şeva'nın kulağına kadar gitmiş olması ihtimali daha yüksektir. Bütün bunlar bizim varsayımımız ve bakış açımız olsa da, Bat-Şeva'nın Uriya'nın ölümünden sonra beklemesi gereken matem süresi biter bitmez Davut ile evlendiği ve Davut'un pek çok sayıdaki eşleri arasına katıldığı gerçeğini değiştirmez.¹⁰⁴

¹⁰² Hititli Uriya'nın öldürülmesinde önemli bir rolü olan Yoav, daha sonra Davut'un güvenini kaybetmiş ve Davut ahir ömründe Yoav'ın öldürülmesini oğlu Süleyman'a vasiyet etmiştir (I. Krallar 2/5-6). Davut'un bu vasiyetini, kendisinin ölümünden sonra Yoav'ın Hititli Uriya'nın öldürülmesi ile ilgili sırrını açıklamasını önlemeye yönelik bir tedbir olarak yorumlamak mümkün gözükmemektedir.

¹⁰³ II. Samuel, 11/25.

¹⁰⁴ II. Samuel, 11/27.

2- Hz. Süleyman'ın Doğumu ve Adlandırılması

Yahudi Kutsal Kitabına göre Bat-Şeva'nın, Davut ile evlilik dışı birlikteliğinden¹⁰⁵ hamile kaldığı çocuk, Davut'la evlendikten sonra dünyaya gelir. Ancak bir süre sonra peygamber Nathan, Davut'u ziyaret ederek onun Bat-Şeva ile olan gayri meşru ilişkisinin Tanrı'yı rahatsız ettiğini ve işlediği suçun cezası olarak da bu ilişki sonucunda doğmuş olan çocuğun öleceğini haber verir.

Tevrat'taki anlatıma göre Peygamber Natan, Davut'un yaptıklarını eleştirmek için olayı bir benzetmeyle şöyle betimler: “Bir kentte biri fakir, biri zengin olmak üzere iki adam yaşar. Zengin olan adamın bir sürü koyunu varken, fakir adamın satın alıp beslediği tek bir kuzusu vardır. Fakir adam kuzusunu çok sever, ona kendi yemeğinden yedirir, suyundan içirir, hatta onunla uyur. Derken bir gün zengin adama bir yolcu uğrar, zengin adam gelen konuğa yemek hazırlamak için kendi koyunlarına kıyamadığı için gidip fakir adamın kuzusunu alıp yolcuya yemek hazırlar.”

Peygamber Nathan'ın anlattığı meselin kendisi ile ilgili olduğunu anlamayan Davut, bu suçu işleyen kişiye öfkelenir ve bu suçu işleyen kişinin ölümü hak ettiğini, kuzuya karşılık dört katını ödemesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine Peygamber Nathan Davut'a, bu suçu işleyen kişinin kendisi olduğunu, Hititli Uriya'yı öldürtüp

¹⁰⁵ Yahudi Kutsal Kitabında bu tarz evlilik dışı ya da aile içi ensest ilişkiler şeklinde, ahlaki kriterlere uygun olmayan pek çok olay nakledilmektedir. Bunlardan ilki Lut'un kızlarının, soylarının devamı için babaları Lut'u sarhoş ederek, onunla birlikte olup babalarından hamile kaldıklarına dair anlatımlardır. Tevrat'taki anlatımlara göre Lut'un büyük kızının babasıyla olan birlikteliğinden Moav, küçük kızın birlikteliğinden ise Ben Ammi adını verdiği birer oğlu olmuştur. Bu iki çocuktan Moav, Moavlıların, Ben Ammi ise Ammon oğullarının atası olarak bilinir (Bkz. Tekvin, 19/31-3). Bunun yanında yine Davut'un atası Yahuda'nın, Tamar adlı dul gelini ile birlikte olduğu ve gelinin hamile kaldığı, sonrasında Davut'un da soyundan olduğu Peres'in dünyaya geldiği, nakledilmektedir (Bkz. Tekvin, 38). Davut'un oğullarından Amnon'un üvey kız kardeşi Tamar ile zorla birlikte olması da yine Yahudi Kutsal Kitabında olağan üslupla anlatılan ensest olaylar arasında yer almaktadır (Bkz. II. Samuel, 13/1-14).

karısı Bat-Şeva'yla evlenerek büyük günah işlemiş olduğunu¹⁰⁶ ve işlediği günahın cezası olarak, Bat-Şeva'dan gayri meşru birlikteliği sonucu doğacak çocuğun öleceğini söyler.¹⁰⁷

Davut, peygamber Nathan'ın bu söylediklerinden sonra suçluluğunu kabul eder ve günahının cezası olarak öleceği haber verilen çocuğun ölmemesi için tövbe edip, oruç tutar.¹⁰⁸ Davut'un bütün yakarmalarına rağmen çocuk hastalanır ve yedi gün sonra ölür.¹⁰⁹ Davut'un adamları, ona çocuğun öldüğü haberini vermeye çekinirler. Adamlarının kendi aralarında fısıldayarak konuştuğunu gören Davut, bu durumdan şüphelenir ve çocuğun öldüğünü tahmin eder. Çocuk hayattayken üzülen, Tanrı'nın kendisini affetmesi için ibadet eden ve oruç tutan Davut, çocuğun öldüğü haberini alınca bu tavrını terk ederek normal yaşantısına döner. Çevresindeki insanlar

¹⁰⁶ II. Samuel, 12/1-7.

¹⁰⁷ II. Samuel, 12/14.

¹⁰⁸ Yahudi algısına göre, rahat olmayan yerlerde yatmak, iyi olan şeylerden yememek, kaba kumaşlardan yapılmış şeyler giymek, Tanrı'ya yalvarmak, oruç tutmak gibi uygulamalar, Tanrı'nın merhametini celbetme girişimidir. Davut da bu uygulamalarla işlediği suçun Tanrı tarafından affolunması için çaba sarf etmiştir (Bkz. II. Samuel, 12/16).

¹⁰⁹ Tevrat'ın olayları betimlediği şekliyle, Davut ve Bat-Şeva'nın gayri meşru ilişkisi sonucu dünyaya gelen çocuk, onların günahının bedeli olarak doğduktan yedi gün sonra ölmüştür. Yahudi Kutsal Kitabındaki bu anlatım bize mizansen gibi görünmektedir. Eğer gerçekten bir günah işlenmiş ve Tanrı Davut ile Bat-Şeva'nın günahlarının bedelini ödemelerini istemiş olsaydı bu bedeli, suçun failleri olan Bat-Şeva'nın ve Davut'un ödemesi gerekirdi. Davut ve Bat-Şeva'nın işlediği zina suçunun cezası olarak, suçtan bihaber olan yeni doğmuş bir bebeğin ölümüyle bu cezanın ödeneceğini düşünmek hem akla ve mantığa uymamakta hem de gerek Yahudi düşüncesindeki gerekse İslam algısındaki mutlak adalet sahibi Tanrı anlayışıyla çelişmektedir. Davut ile Bat-Şeva'nın evlilik dışı ilişkisi sonucunda doğan bu bebeğin ölümünün, Tanrı'nın cezası olarak yorumlanmasının ardındaki algılayış ve yorumun Tevrat'taki ifadeyle, "Gayri meşru doğan çocuğu on nesil boyunca Rabb'in cemaatine sokmayın" (Bkz. Tesniye, 23/2) emri paralelinde oluşmuş bir tasavvur olma ihtimali yüksektir. Bu durum bize, şayet yaşasaydı kraliyet ailesinin bir üyesi ve gelecekte potansiyel bir kral adayı olabilecek bu çocuğun taşıdığı zina lekesi nedeniyle kraliyet ailesine dâhil edilmek istenmediği ve bu nedenle böyle bir senaryonun kurgulandığını düşündürmektedir (Bkz. AÜİF, C. 48, S.1, 59).

Davut'un bu tutumuna oldukça şaşırırlar ve ona bu tavrının sebebini sorarlar. Davut, çocuk yaşarken oruç tuttuğunu, ağladığını, Tanrı'ya olan pişmanlığını dile getirdiğini, böylece Tanrı'nın, belki günahını affederek doğan çocuğu bağışlayacağını ümit ettiğini, fakat çocuğun öldüğünü ve dolayısıyla da artık yas tutacak bir şeyin kalmadığını, bu nedenle normal yaşantısına geri döndüğünü söyler.¹¹⁰

Davut'un Bat-Şeva ile evlilik dışı birlikteliğinden doğan çocuğun ölümünden bir süre sonra, bu kez meşru evliliklerinden bir çocukları daha doğar. Davut bu çocuğa "barışçı" anlamına gelen "Süleyman"¹¹¹ adını verir. Ayrıca bu çocuğa Tanrı tarafından sevilen, onaylanan anlamına gelen "Yedidyah"¹¹² lakabı verilmiştir.

3- Hz. Süleyman'ın Çocukluğu ve Babası Davut ile Olan İlişkisi

Yahudi kaynaklarında Hz. Süleyman'ın çocukluğu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla onun çocukluğu hakkındaki bilgiler tahmine dayanmaktadır. Bu tahmine göre sarayda, çok eşli ve çok çocuklu bir kralın oğlu olarak büyüyen Hz. Süleyman'ın, içinde bulunduğu şartlar gereği babasıyla çok yakın bir ilişkisinin olmadığı sonucuna varabiliriz. Fakat Hz. Süleyman'ın, Davut'un

¹¹⁰ Davut, Bat-Şeva ile gayri meşru ilişkisi sonucu doğan çocuğu hayattayken oruç tutup, ağlayıp bu şekilde Tanrı'nın affını kazanmaya çalışırken, çocuğun ölümünün ardından normal yaşantısına bir anda dönmesine şaşırırlara "Artık neden oruç tutayım? Onu geri getirebilir miyim? Ben onun yanına gideceğim, ama o bana geri dönmeyecek" diyerek davranışının nedenini açıklamıştır (Bkz. II. Samuel 12/ 20-23).

¹¹¹ Davut, iktidarı döneminde çok fazla savaş görmüş ve kan dökmüştür. Bu yüzden yaşadığı dönemde ona "Kan Adamı" lakabı verilmiştir. O, yaptığı savaşlar nedeniyle barışa o kadar özlem duymuştur ki, Süleyman'dan önce doğan oğluna da "Barışın Babası" anlamına gelen Absalom adını vermiştir (Bkz. F. W. Farrar, Solomon His Life And Times, James Nisbet Copy, London t.y., 8).

¹¹² Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatıma göre Tanrı, Süleyman'a "Yedidyah" lakabının verilmesini, Peygamber Nathan vasıtasıyla Davut'a bildirmiştir (Bkz. II. Samuel, 12/24-25). Süleyman'a verilen bu ad, Tanrı tarafından verilen kutsal bir sıfat gibi algılanmış ve günlük hayatta pek kullanılmamıştır.

diğer eşlerine kıyasla daha çok sevdiği eşi Bat-Şeva'dan doğan çocuğu olması sebebiyle, diğer çocuklarına kıyasla babası nezdinde daha özel bir yere sahip olduğunu ve daha çok sevildiğini tahmin edebiliriz. Ancak yine de onun babası nezdindeki yerini ve babasıyla ne derece yakın olduğunu tam olarak belirlememiz mümkün gözükmemektedir.

Hz. Süleyman'ın çocukluğu döneminde babasıyla ne kadar yakın bir ilişki içerisinde olduğunu tespit etmek mümkün olmamakla birlikte onun, babasının konumu sayesinde rahat bir çocukluk geçirdiğini düşünmemiz mümkün gözükmemektedir. Bu çerçevede onun çocukluğunda, her türlü maddi imkâna sahip olduğunu ve bir kral çocuğu olarak devrinin en iyi eğitimini aldığını düşünmemiz gerekmektedir. Nitekim kaynakların belirttiğine göre o, döneminin en önemli ismi olan peygamber Nathan tarafından yetiştirilmiştir. Peygamber Nathan'ın ona şiir, Doğu'nun bilgeliği (hikmeti), İsrail tarihi ve edebiyatı, özellikle de Musevi hukukunun daha sonra yazıya dökülmüş kısmını öğrettiği ifade edilmektedir.¹¹³

B- HZ. SÜLEYMAN'I İKTİDARA TAŞIYAN SÜREÇ

Hz. Süleyman, babası Davut'un yaşlandığı dönemde ondan krallığı devralarak İsrail Devleti'nin üçüncü kralı olmuştur. Ancak onun kral olması, sorunsuz bir biçimde gerçekleşmemiş ve birtakım olaylardan sonra mümkün olmuştur. Her şeyden önce o, birçok toplumda olduğu gibi Yahudi toplumunda da esas olan anlayışa göre babanın maddi, manevi en önemli mirasçısı kabul edilen ilk oğul olma konumunda değildi. Dolayısıyla onun, ilk oğul olarak doğal biçimde krallığın

¹¹³ Bkz. Farrar,11.

potansiyel veliahdı olması söz konusu olamazdı. Ayrıca onun babasının değişik hanımlarından doğan on sekiz erkek kardeşi daha bulunmaktaydı.¹¹⁴ Bu kardeşlerin her biri krallık yolundaki potansiyel birer engel konumundaydı. Özellikle bunlar arasında daha etkin bir karaktere sahip olan ve çeşitli özellikleriyle ordu veya toplum içinde temayüz edenleri çok daha önemli birer kral adayı konumundaydı. Bunlardan en önemlisi Absalom ve Adoniya'ydı. Bu iki oğuldan, Absalom'un babası Davut'a karşı ayaklanarak¹¹⁵ iktidar mücadelesi sırasında öldürülmesi,¹¹⁶ Süleyman'ın taht yolunda önemli bir rakibini ortadan kaldırmıştır.

Süleyman'ın krallık yolundaki diğer önemli rakibi; Davut'un, Hagit adlı eşinden doğan oğlu Adoniya olmuştur. O, babası Davut'un yaşlanıp saygınlığını kaybetmeye başladığı bir dönemde ordu içindeki etkinliğini de kullanarak krallığını ilan etmiştir.¹¹⁷ Ancak onun bu girişimi, Süleyman'ın taht yolundaki destekçileri olan annesi Bat-Şeva ve peygamber Nathan'ın işbirliği sonucunda önlenmiş ve Süleyman, babası Davut'un da desteğini alarak bir tür saray içi entrika ile tahta geçmiştir.

1- Veliaht Prens Absalom'un Ölümü

Yahudi Kutsal Kitabında Absalom'un adı ilk defa Absalom'un aynı anneden doğan kız kardeşi Tamar ile üvey kardeşleri Amnon arasında yaşanan ensest ilişkiyle gündeme gelmiştir.¹¹⁸ Bu anlatımlara göre, Davut'un oğullarından Amnon üvey kız

¹¹⁴ Bkz. I. Tarihler, 3/ 1-8.

¹¹⁵ Bkz. II. Samuel, 15/1- 12.

¹¹⁶ Bkz. II. Samuel, 18/1-15.

¹¹⁷ Bkz. I. Krallar, 1/ 5-10.

¹¹⁸ Bkz. II. Samuel, 13/ 1.

kardeşi Tamar'a karşı hissetmemesi gereken duygular beslemiş ve onu elde etmenin arayışına girmiştir. Amnon bir gün amcasının oğlu olan Yonadav'ın da kendisine verdiği taktikle hasta olduğunu iddia ederek üvey kız kardeşi Tamar'ı ayağına kadar getirtmiş ve onunla zorla birlikte olduktan sonra kovmuştur. Tamar yaşadığı bu olayı ağabeyi Absalom'a anlatmıştır. Absalom, belki de o anda Amnon'u hemen cezalandıramayacağını dşndğu için kız kardeşi Tamar'a bu olayın üzerinde durmamasını söylemiş, fakat üvey kardeşi Amnon'a karşı içten içe kin beslemiştir. Bir süre sonra bu olay Davut'un da kulağına gitmiştir. O, bu olaya çok öfkelenmiş, ancak Amnon'u cezalandırmaya yönelik herhangi bir girişimde bulunmamıştır.¹¹⁹ Muhtemelen Davut'un da Amnon'u cezalandırmamış olması, Tamar'ın ağabeyi Absalom'un içindeki kini daha fazla büyütmüş olmalıdır.

Absalom, Amnon ile Tamar arasında yaşanan ensest ilişkinin ardından, kız kardeşi Tamar'ın intikamını almak için iki yıl beklemiştir. İki yılın sonunda tasarladığı planı koyun kırkımı mevsiminde devreye sokmuştur. O, yaptığı plan gereği, koyun kırkımı mevsiminde saraydan uzakta bir ziyafet düzenlemiş bu ziyafete babasını ve bütün erkek kardeşlerini davet etmiştir. Davut, bütün oğullar ile birlikte bu ziyafete katılmayı Absalom'a yük olmamak için reddetmiştir. Davut'un, bu ziyafete katılmayı reddetmesi zerine Absalom bu kez, babasına bütün kardeşlerinin ve özellikle de kendisini temsilen Amnon'un katılmasını söylemiştir. Absalom'un bu isteği zerine Davut, bütün oğullarının bu davete katılmasına izin vermiştir.¹²⁰

¹¹⁹ Bkz. II. Samuel, 13/1-22.

¹²⁰ Bkz. II. Samuel, 13/ 23-27.

Absalom'un planladığı gibi diğer erkek kardeşleriyle birlikte Amnon da, Absalom'un davetine katılmıştır. Absalom, adamlarına ziyafet esnasında Amnon'u sarhoş etmelerini ve uygun bir fırsatta onu öldürmelerini emretmiştir.¹²¹ Adamları, Absalom'un emrine uygun davranmış ve Amnon'u sarhoş ettikten sonra öldürmüşlerdir. Ziyafette bulunan diğer kardeşler ise oradan kaçmışlardır.¹²² Absalom, Amnon'u öldürerek intikamını almış, ancak intikam konusunda haklı bile olsa babasının ya da diğer erkek kardeşlerinin kendisine zarar verebileceği düşüncesiyle ülkesinden kaçarak anne tarafından büyük babası olan Geşur¹²³ Kralı Talmay'ın yanına sığınmıştır. O, burada üç yıl kaldıktan sonra babasının kızgınlığının geçmesi üzerine tekrar ülkesine dönmüştür.¹²⁴

Absalom, üvey kardeşi Amnon'u öldürmekle hem kız kardeşi Tamar'ın intikamını almış, hem de babası Davut'tan sonra tahta geçmeye aday oğullar arasında en büyük oğul olması sebebiyle krallık yolundaki en önemli rakiplerinden birini ortadan kaldırmıştır. Absalom, üvey kardeşi Amnon'u öldürdükten sonra her ne kadar büyük babasının topraklarına sığınıp orada sürgün hayatı sürdürse de bir şekilde babası ile barışacağına inanmıştır. Nitekim beklediği gibi olmuş ve zamanla Davut'un oğluna olan öfkesi azalmaya başlamıştır. Davut'un, oğlu Absalom'a olan kızgınlığının azaldığını ve bunun yerine özlem duygusunun ağır basmaya başladığını

¹²¹ Bkz. II. Samuel,13/28-29.

¹²² Tevrat'a göre Absalom'un bütün kardeşlerini çağırıp bir araya getirdiği ziyafette, birilerini öldürdüğü haberi Davut'a ulaşınca o, bütün çocuklarının Absalom tarafından öldürüldüğü zannıyla üzülmüş, ancak daha sonra diğer oğullarının hayatta olduğunu ve sadece Amnon'un öldürüldüğünü öğrenince, sağ kalan oğullarıyla teselli bulmuştur (Bkz. II. Samuel 13/36).

¹²³ Geşur, o dönemde Taberiye ya da Celile adı ile bilinen gölün doğusunda yer alan küçük bir site devletidir. Günümüzde ise İsrail topraklarında yer alan bir yerleşim birimidir (Bkz. Oxford Bible Atlas, Edited by Herbart G. May, Oxford University Press, Newyork Toronto 1984).

¹²⁴ II. Samuel, 13/37-38.

gören ordu komutanı Yoav, Absalom'un kendisinden ricası üzerine Davut nezdinde aracı olmuştur. Yoav Davut'la konuşup onu ikna etmiş ve Absalom'un ülkeye dönmesi için izin almıştır. Ancak Davut, Absalom'un Kudüs'e gelmesine izin vermesine rağmen, onunla görüşmek istememiş¹²⁵ ve böylece Absalom'un Amnon'u öldürmesini unutmadığını ve onu tam anlamıyla affetmediğini ortaya koymuştur.

Absalom, Yoav'ın Davut nezdinde kendisi için şefahtçi olmasıyla ülkeye döndükten sonra rahat durmamış, bu defa da babasıyla görüşmenin yollarını aramaya başlamıştır. O, muhtemelen ileride krallığa kendisinin geçmesini sağlamaya yönelik bu görüşme girişimi için yine ordu komutanı Yoav'ın Davut üzerindeki etkinliğinden faydalanmak istemiştir. Absalom, babasının kendisiyle görüşmesini sağlaması için Yoav'ı aracı olmaya ikna etmek amacıyla onunla görüşmek istemiştir. Ancak Yoav ya baba ile oğlu arasındaki bir meseleye daha fazla karışmak istemediği için ya da Absalom'un yanında olmak istemediği için onun bu teklifini reddetmiştir. Yoav'ın, babası Davut nezdinde kendisi için aracı olması teklifini reddetmesi üzerine çok sinirlenen Absalom, adamlarına Yoav'ın ekinlerini yaktırmış, bunun üzerine Yoav, bir bakıma zorunlu olarak Absalom'un yanına gitmek zorunda kalmıştır. Absalom, Yoav'ı zorlayarak da olsa babasıyla görüşerek barışmalarına aracı olması için ikna etmiştir. Sonuçta işler Absalom'un planladığı gibi olmuş Yoav'ın da devreye girmesiyle Davut, Absalom'u affetmiştir.¹²⁶

Absalom babası Davut'la barışıp, Kudüs'e döndükten sonra, artık babasından sonra tahtın varisi olacağına kesin gözüyle bakmıştır. Ancak onun iktidar hırsı, babasının ölümünü bekleyemeyecek kadar baskın çıkmış ve bu nedenle Absalom,

¹²⁵ Bkz. II. Samuel, 14/1-24.

¹²⁶ Bkz. II. Samuel, 14/29-33.

daha babası hayattayken, onun tahtına geçme planları yapmıştır. Bu paralelde Davut'un yaşının ilerlemiş olması, sarayın dışına çok fazla çıkamaması Absalom'un kendi krallığını ilan etme yolundaki girişimlerini kolaylaştırmıştır. O, Davut'un yaşayan en büyük oğlu¹²⁷ olmasının kendisine sağladığı güçle çevresinde askeri bir güç oluşturmaya çalışmış, bu süreçte babasına muhalif olan şahıslarla dirsek temasına girmiştir. Bu amaçla iktidar kabilesi olan Yahuda ile diğer kabileler arasındaki gerilimi kullanmış, yönetimden uzak olan ve pay alamayan unsurları çeşitli vaatlerle çevresinde toplamıştır.¹²⁸

Absalom, krallığını ilan etme yolunda çevresinde yeterli güç topladığına inanınca Hebron'a gitmek için izin istemiş, buna gerekçe olarak da orada kurban sunacağını söylemiştir. Davut; oğlu Absalom'un tahtı ele geçirmek amacıyla Hebron'a gitmek istediğini bilmediği için ona izin vermiştir. Absalom çevresinde topladığı iki yüz kişi ile birlikte,¹²⁹ daha önce babasının da krallığını ilan ederek taç giydiği yer olan Hebron'a varır varmaz krallığını ilan etmiştir.

Absalom uzun ve titiz bir hazırlık dönemi sonucunda krallığını ilan ettiğinde yanında birçok kableden destekçi yanında Davut'un danışmanlarından Gilolu Ahitopel de yer almaktaydı.¹³⁰ Bu şahıs sadece Davut'un danışmanı değil, aynı zamanda onun çok sevdiği eşi ve Süleyman'ın annesi olan Bat- Şeva'nın da

¹²⁷ Tevrat'a göre Absalom aslında, Davut'un üç numaralı oğluydu. Davut'un ondan önce doğmuş olan Amnon ve Daniel adlı iki oğlu daha bulunmaktaydı (Bkz. I. Tarihler, 3/1-2). Bunlardan Amnon, Tamar hadisesi sebebiyle Absalom tarafından öldürülmüştür. Daniel'in ise daha erken bir yaşta, henüz çocukken öldüğü tahmin edilmektedir (Bkz. Farrar, 11). Bu iki oğlun devre dışı kalmasıyla, Absalom Davut'un en büyük oğlu ve dolayısıyla da tahtın doğal varisi konumuna yükselmiştir.

¹²⁸ Bkz. II. Samuel, 15/ 1-6.

¹²⁹ Bkz. II. Samuel, 15/11.

¹³⁰ Bkz. II. Samuel, 15/12.

dedesiydi.¹³¹ Doğal olarak bakıldığında Davut ve ondan sonra Süleyman'ın yanında yer alması beklenen Ahitophel'in de çeşitli çıkarlar nedeniyle Absalom hareketinin yanında yer alması, onun iktidarı ele geçirme girişimine güç kazandırmıştır.

Davut, oğlu Absalom'un kendisine karşı Hebron'da krallığını ilan ettiği haberini alınca, oğlu ve yandaşlarına karşı bir ordu toplamak için Kudüs'ü terk etmeye karar vermiştir. O, bütün eşlerini ve oğullarını da yanında götürmüş, sadece kraliyet konutlarına bakmaları için on tane cariyesini bırakmıştır.¹³² Davut'un Kudüs'ü ve sarayını savunmasız bırakarak çekilmesinden sonra isyancı oğlu Absalom Kudüs'ü ele geçirmiştir. O, babasının iktidarının sona erdiğini göstermek için bazı uygulamalarda bulunmuş ve babasının cariyelerine bile el koymuştur.¹³³ Absalom Kudüs'te iktidarını pekiştirici eylemlerde bulunurken Kudüs'ü terk eden Davut ülkesinin değişik bölgelerinden topladığı adamlarla bir ordu kurmuş ve oğlunu yenerek şehri tekrar ele geçirmiştir. İsyancı oğul Absalom ise ordu komutanı olan Yoav tarafından yakalanmış ve öldürülmüştür.¹³⁴ Veliht prens konumunda bulunan Absalom'un bu şekilde öldürülmesiyle Davut'un dördüncü oğlu olan Adoniya veliaht prens konumuna yükselmiştir.

¹³¹ Bat-Şeva, Ahitophel'in torunudur (Bkz. Farrar, 3). Bat-Şeva ile Davut'un evliliğinden doğan Süleyman'ın, Davut'tan sonra tahta varis olma gibi bir ihtimal varken, Ahitophel'in Davut'un ve Davut'tan sonra ise torunu Süleyman'ın safında yer almak yerine Absalom'u desteklemesi ilginçtir. O belki de torunu Bat-Şeva'nın, Kral Davut'un eşi olmasına rağmen, kendi statüsünde herhangi bir değişiklik yapmadığı için Davut'un iktidarı karşısında yer almayı tercih etmiş olabilir.

¹³² Bkz. II. Samuel, 15/13-17.

¹³³ Bkz. II. Samuel, 16/15-23. (Tevrat'a göre babasının sarayını ve tahtını ele geçiren Absalom, iktidar göstergesi olarak babasının cariyelerine de el koymuş ve insanların görebileceği bir yerde onlarla beraber olmuştur. Bkz. II. Samuel, 16/ 21-23).

¹³⁴ Bkz. II. Samuel, 18/ 14-15.

2- Hz. Süleyman'ın Adoniya ile Olan İktidar Mücadelesi ve Tahta Geçişi

Davut'un halefi konumunda olan Absalom, sabırsız davranarak iktidarı ele geçirme girişiminde bulunduğu için öldürülünce, ondan sonra gelen dördüncü oğul Adoniya potansiyel kral konumuna yükselmiştir. Ancak Absalom'un ölümünden sonra veliaht prens konumuna yükselen Adoniya da büyük kardeşi Absalom gibi sabırsız davranmış ve iktidarı ele geçirmek için hazırlıklara başlamıştır. Bu süreçte, ordu içersinde büyük bir etkisi bulunan eski başkomutan Yoav¹³⁵ ile dönemin saygın din adamı Abiatar da Adoniya'nın yanında yer almıştır.¹³⁶ Adoniya, krallığı ele geçirmek için yeterli desteği sağladığına inandıktan sonra ordugâhta krallığını ilan etmiştir.¹³⁷

Adoniya'nın krallığını ilan ettiği haberi Davut'un sarayına ulaşınca, buna özellikle Süleyman'ın annesi Bat-Şeva ve Peygamber Nathan tepki göstermiştir. Nathan, Adoniya'nın iktidarı yerine, Süleyman'ın kral olmasını istemiştir.¹³⁸ O,

¹³⁵ Davut'un kız kardeşinin oğlu olan Yoav, uzun süre Davut'un ordusunun başkomutanlığını yapmıştır. Ancak bir süre sonra onun Davut ile olan ilişkileri bozulmuştur. Bu süreçte Davut, önce Yoav'ın ordu üzerindeki yetkilerini kısıtlamış, bir süre sonra da onu başkomutanlık görevinden alarak yerine Abishai'yi başkomutan yapmıştır (Bkz. "Joab", Who's Who in The Bible, Editör: Paul D. Gardner, Zondervan Publishing House, U.S.A. 1995, 342). Yoav'ın; Davut'un oğlu Adoniya'nın tahtı ele geçirme eyleminde Davut'a karşı, Adoniya'nın yanında yer almasının sebebi olarak bu durum düşünülebilir.

¹³⁶ Din ve ordu bürokrasisinin tepesindeki isimlerin, prens Adoniya'nın babası Davut'un sağlığında krallığını ilan etme girişimini niçin destekledikleri tam olarak bilinmemektedir. Bunda, din ve ordu bürokrasisinin önde gelen isimlerinin Davut'tan sonra küçük yaşta olan bir çocuğun tahta geçmesindense, yetişkin ve rüştünü ispatlamış olan Adoniya'nın iktidarını tercih etmelerinin payı önemli rol oynamış olmalıdır. Ayrıca onların bu desteklerinin arka planında gelecek iktidarda yer alacakları konum ve statü de etkili olmuş olabilir.

¹³⁷ Bkz. I. Krallar, 1/ 5-10.

¹³⁸ Hz. Süleyman'ın yetiştirilmesinde ve eğitiminde de etkili olan Nathan'ın, iktidar yolunda Süleyman'ı desteklemesinin arka planında herhangi bir başka hesap veya çıkar ilişkisinin bulunup

Süleyman'ı destekleme konusunda Bat-Şeva'yı kendisine müttefik olarak görmüş ve Süleyman'ı tahta çıkarmak için Bat-Şeva ile ittifak yapmıştır. Nathan, Bat-Şeva'nın Davut üzerindeki etkinliğinden faydalanarak, önce Adoniya'nın iktidarı ele geçirme girişimini önleme ve arkasından da Süleyman'ı tahta çıkartma planını devreye sokmuştur. Bu çerçevede o, Bat-Şeva'yı, Adoniya yerine Süleyman'ın kral ilan edilmesi hususunda telkinde bulunmak için Davut ile konuşmaya teşvik etmiştir. Nathan, Bat-Şeva'ya Davut'a gitmesini ve ona kendisinden sonra krallığa oğlu Süleyman'ı getireceği şeklindeki sözünü hatırlatmasını istemiştir.¹³⁹ O, bunu yapmaması ve Adoniya'nın kral olması halinde Süleyman'ın da hayatının tehlikeye gireceğini söylemiştir.¹⁴⁰

Bat-Şeva peygamber Nathan ile anlaştığı gibi Davut'un huzuruna çıkmış, Davut'a Adoniya'nın kendisini destekleyen asker ve din adamlarıyla krallığını ilan ettiğini ve krallığını ilan ederken Süleyman dışındaki bütün erkek kardeşlerini

bulunmadığı bilinmemektedir. Bilinen tek husus ise Nathan'ın Süleyman'ın yetişmesinde olduğu gibi iktidarı elde etmesinde de önemli bir rolünün bulunduğu (Bkz. Farrar, 27).

¹³⁹Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre Davut, Bat-Şeva'dan doğan oğlu Süleyman'ın kendisinden sonra iktidara geleceğine dair söz vermiştir (I. Krallar, 1/13). Yahudi Kutsal Kitabında geçen bu söz hakkında detaylı bir bilgiye rastlanmamaktadır. Davut'un Bat-Şeva'ya verdiği bu sözün ne zaman söylendiği, ya da hangi olayın paralelinde dile getirildiği gibi bir bilgi de bulunmamaktadır. Ayrıca Adoniya'nın tahtı ele geçirme girişimine kadar, Davut'tan sonra Süleyman'ın tahtın varisi olacağına dair bir vaatte bulunduğu, hiç gündeme gelmemiştir. Davut'un Bat-Şeva'ya böyle bir söz verdiği ve Süleyman'ın krallığı için yemin ettiği gerçek olarak kabul edilirse bu sözün, onun Bat-Şeva'ya olan aşırı zaafının bir sonucu olduğu düşünülebilir. Bu yeminin o güne kadar başka kimseler tarafından bilinmemesi ve Davut, Bat-Şeva, Nathan gibi kişilerle sınırlı bir bilgi olarak kalmasının sebebi ise Süleyman'ın hayatını korumaya yönelik bir girişim olarak değerlendirilebilir. Çünkü, şayet Davut'un, kendisinden sonra Süleyman'ı tahta geçireceğine dair bir yemini ya da sözü olduğu herkes tarafından bilinseydi, tahtı ele geçirmek isteyen diğer kardeşleri veya bu hanedana düşman olan herhangi biri iktidara gelmeden önce Süleyman'ı ortadan kaldırılabirdi (Bkz. Farrar, 12).

¹⁴⁰Bkz. I. Krallar, 1/12.

çağırıldığını, ancak Süleyman'ı çağırmadığını söyleyerek serzenişte bulunmuştur.¹⁴¹ Bat-Şeva Davut'a, oğlu Süleyman'ın kendisinden sonra tahtın varisi olacağına dair verdiği sözü hatırlatarak oğlunu kral ilan etmesini, Adoniya'nın kral olması halinde Süleyman'ın hayatının tehlikeye gireceğini söylemiştir. Bat-Şeva, bütün bunları söyledikten sonra onu bu tutuma teşvik eden Nathan içeri girerek Bat-Şeva'nın söylediklerini desteklemiştir.¹⁴² Nathan ve Bat-Şeva'nın bu tutumundan sonra Davut kendisinden beklenen kararı vermiş ve oğlu Süleyman'ı kral ilan edeceğini söylemiştir.¹⁴³ Davut bu tutumuyla kendisinden sonra bir iç savaşa neden olabilecek iktidar mücadelesini önlemiş, Süleyman'ın bir zorluk yaşamadan krallığı ele geçirmesine vesile olmuştur.

Davut Süleyman'ı kral yapma kararını verdikten sonra, bu atamanın kutsanması için, o dönemin önde gelen asker ve din adamlarını yanına çağırarak Süleyman'ın taht merasimini icra etmek ve atamayı kutsamakla görevlendirmiştir.¹⁴⁴ Bu kutsanmanın gerçekleştirilmesi için Davut'un görevlendirdiği kişiler, Süleyman'ı Davut'un hükümdarlığının varisi olduğunun simgesi olan Kral Davut'un bineğine

¹⁴¹Bkz. I. Krallar, 1/18-21. (Adoniya'nın krallığını ilan ederken bütün kardeşlerini çağırıp, Süleyman'ı çağırmasını, Süleyman'ın Davut nazarında ve saray içinde Süleyman'ın tahtın varisi olarak görüldüğünün bir kanıtı olarak yorumlamamız mümkündür)

¹⁴²Bkz. I. Krallar, 1/ 18-27.

¹⁴³Bkz. I. Krallar, 1/17-30. (Bazı rivayetlere göre Süleyman'ın barışçı kişiliği, Davut'un kendisinden sonra onu iktidara getirmesinde rol oynamıştır. İddiaya göre özellikle Adoniya'nın ihtiraslı ve mağrur tabiatlı olması, Davut'un kendisinden sonra barışçı bir idarenin sağlanması isteğine uygun düşmediği için Süleyman kral ilan edilmiştir. Bkz. Farrar, 12) .

¹⁴⁴ Bkz. I. Krallar, 1/34 (Yahudilikte Saul ile başladığı tahmin edilen, kralın kutsanma ayini ya da taç giyme töreni olarak adlandırılan bu törenin, eski Mısır'a ait bir gelenek olduğu ve bu geleneğin Yahudiliğe uyarlandığı iddia edilmektedir. Yine Yahudi inancı içerisinde yer alan "ilahî oğulluk sıfatı ve onun milletler üzerindeki egemenliği" tasavvuru da aynı zamanda Mısır efsanelerinde ve tapınak kabartmalarında tasvir edilmiştir. Mısır'ın bu eski kültürünün, Yahudi inancına nasıl nüfuz ettiği tam olarak bilinmemektedir. Bkz. E. W. Heaton, 39).

bindirip mesh etmek üzere Gihon'a¹⁴⁵ götürmüşlerdir. Süleyman, din adamının kutsaması ve halkın “yaşasın Kral Süleyman” nidaları eşliğinde babasının tahtına oturmuştur.¹⁴⁶

Hız. Süleyman kral ilan edilince bu haber, krallığını ilan etme girişiminde bulunan kardeşi Adoniya'ya ulaşmıştır. Adoniya, Hız. Süleyman'ın krallığını ilan etmesiyle birlikte kendi hayatının tehlikeye girmesinden korkarak sunağa sığınmıştır.¹⁴⁷ Süleyman'ın adamları devreye girerek Adoniya'nın, hayatının tehlikeye girmesinden korktuğu için sunağa sığındığını ve hayatı bağışlanana kadar orada bekleyeceğini Süleyman'a iletmişlerdir.¹⁴⁸ Bunun üzerine Süleyman, kendisinin krallığını kabul ettiği ve krallık talebinden vazgeçtiği takdirde ona zarar vermeyeceğini Adoniya'ya iletmiştir. Bu haberin ardından Adoniya Süleyman'ın

¹⁴⁵Gihon, o dönemde Kudüs'ün doğusunda su kaynağının bulunduğu sur dışında bulunan mekan ([http:// http://bibleatlas.org/area/gihon.jpg](http://http://bibleatlas.org/area/gihon.jpg)).

¹⁴⁶Bkz. I. Krallar, 1/38-40. (Hız. Süleyman'ın tahta geçişi ile ilgili birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan ilki Hız. Süleyman'ın, annesi Bat-Şeva ve Nathan tarafından, Davut'un da onayının alınmasıyla bir tür saray içi entrika ile tahta geçirildiğidir. George Fohrer, History of Israelite Religion, Translated by David E. Green, London, 1975, 128). Bu görüşün karşısında krallığın ilahi bir kurum olarak addedildiği İsrail Krallığında, yaygın bir gelenek olarak bir saray entrikası ya da darbe yerine Süleyman'ın Tanrı tarafından seçilen kişi olduğu için babasından sonra tahta geçtiği görüşü yer alır. Bu görüşe göre Süleyman tahta geçmeden önce Tanrı'nın onay ve kabulünü almıştır. Dolayısıyla Davut, Tanrı tarafından kendisinden sonra tahta geçeceği belirlenmiş olan Süleyman'ı kendisi hayattayken tahtına yerleştirmeye çalışmıştır. Hız. Süleyman'ın tahta geçmesi yolunda çaba sarf eden Nathan ve Bat-Şeva' da aslında Süleyman'ı tahta çıkarmaya çalışmamış aksine verilmiş olan bir sözü uygulamak için çaba sarf etmişlerdir. Bkz. G. W. Ahlstrom, “Solomon, the Chosen One”, History of Religions, Vol. 8, No. 2, The University of Chicago Press, Nov., 1968, 93-110). Süleyman'ın tahta Tanrı tarafından seçildiğini savunan bu görüşün, fikrini nasıl temellendirdiği kısmını burada açıklamak uzun ve detaylı olup bizim çalışmamızı aşacağı için biz sadece mevcut görüşleri belirtmekle yetiniyoruz).

¹⁴⁷ O dönemde sunağın bir tür koruyucu vasfı vardı. Sunağın boynuzlarına sarılan öldürülmezdi (Bkz. Çıkış, 21/14). Adoniya bu şekilde sunağın boynuzlarına sarılarak hayatını kurtarmaya çalışmıştır.

¹⁴⁸ I. Krallar, 1/ 43-50.

adamları tarafından sunaktan indirilip, Süleyman'ın huzuruna getirilmiştir. Adoniya, Süleyman'ın krallığını kabul ettiğinin ifadesi olarak onun karşısında eğilmiş, bunun üzerine Süleyman, Adoniya'nın hayatını bağışladığını söyleyerek onu göndermiştir.¹⁴⁹

C- HZ. SÜLEYMAN DÖNEMİNDE İSRAİL DEVLETİNİN SİYASİ VE EKONOMİK YAPISI

Hz. Süleyman, iktidara gelişinde en büyük destekçisi olan babası Davut'un ölümünden sonra ülkenin tek yöneticisi olmuştur. Bu dönemde o, içeride iktidarı elde etme sürecinde kendisine muhalif olan güçlerle mücadele ederken, dışarıda ise babasından devraldığı, kuzeyde Suriye'ye, kuzeydoğuda Irak topraklarından geçen Fırat'a, güneyde Mısır sınırına, doğuda Arap çöllerine, batıda Akdeniz'e kadar olan krallığın sınırlarını korumaya çalışmıştır.¹⁵⁰ Bu süreçte o, öncelikle ülke içindeki hâkimiyetini güçlendirdikten sonra, tehdit unsuru olabilecek komşu ülkelerle dostluk ve barış anlayışına dayalı bir politika yürütmüş, böylece ülkesinin güvenliğini teminat altına almıştır. Hz. Süleyman güvenliği sağlamaya yönelik politikalarını ticaret ve ekonomi faaliyetleriyle pekiştirmiş ve de ülkesinin refahını arttırmıştır.

¹⁴⁹ I. Krallar, 1/51-52.

¹⁵⁰ Bkz. I. Krallar, 4/21; II.Tarihler, 9/26.

1- Hz. Süleyman'ın Muhaliflerini Yok Ederek Egemenliğini Pekiştirmesi

Hz. Süleyman babasından krallığı devraldıktan sonra, öncelikle hâkimiyetini güçlendirmeye çalışmıştır. Bu amaçla o, siyasi muhaliflerine karşı önlemler almış ve onların bir kısmını ortadan kaldırarak iktidarını pekiştirmiştir. Hz. Süleyman'ın iktidarını güçlendirme yolunda aldığı ilk önlem, üvey kardeşi Adoniya'ya karşı olmuştur. Bu bağlamda o, daha önce krallığını ilan eden ve ancak babası Davut'un müdahalesi ile devre dışı kalan Adoniya'yı kendisinden istediği bir kadın sebebiyle öldürtmüştür. Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre, Hz. Süleyman'ın taht yolundaki en büyük rakibi olan Adoniya, babasının geride bıraktığı kadınlardan olan, Şunemli Avişak¹⁵¹ ile evlenmek istediğini ve bu hususta Bat-Şeva'nın Kral Süleyman nezdinde aracı olmasını istemiştir.¹⁵²

Adoniya ile Bat-Şeva arasında geçen bu konuşmadan sonra, Bat-Şeva Adoniya'nın isteğini konuşmak üzere Süleyman'a gitmiş ve ona, Adoniya'nın Şunemli Avişak ile evlenme isteğini iletmiştir. Adoniya'nın bu isteği karşısında Süleyman çok hiddetlenerek Adoniya'nın, Şunemli Avişak'ı istemesinin, kendisinden krallığı istemesinden farksız olduğunu ve onun bu isteğiyle ölümü hak ettiğini söylemiş ve komutanlarından Benaya'ya Adoniya'yı öldürtmüştür.¹⁵³

¹⁵¹ Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatıma göre Davut'un iyice yaşlandığı dönemde ona bir eş veya cariye gibi hizmet etmesi için Şunemli Avişak adlı genç kız saraya getirilmiştir. Ancak Davut onunla herhangi bir beraberlik yaşamadan ölmüştür. Davut'un oğlu Adoniya ise babasının cariyesi olan bu genç kızı kendisine eş olarak almak istemiştir (Bkz. I. Krallar, 1/ 1-4).

¹⁵² Bkz. I. Krallar, 2/13-17.

¹⁵³ Bkz. I. Krallar, 2/ 19-25. (Yahudi algısına göre babanın maddi ve manevi her türlü mirası oğullarına aittir. Bu mirasa babadan kalan eşler ve cariyeler de dâhildir. Hz. Süleyman da Davut'un ölümünün ardından kendisini, babasından kalan her türlü maddi ve manevi mirasın varisi olarak

Hz. Süleyman'ın, üvey kardeşi Adoniya'yı Şunemli Avişak ile evlenme isteği üzerine öldürtmesi, aslında onun, Adoniya'yı ortadan kaldırmak için fırsat beklediğinin göstergesidir. O, krallığını ilan ettikten sonra, Adoniya'nın krallık iddiasından vazgeçmesi üzerine her ne kadar onu affetmişse de, onun kendi krallığı karşısında her zaman bir kral alternatifi olarak tehdit unsuru olabileceği düşüncesiyle, Adoniya'yı ele geçirdiği ilk fırsatta ortadan kaldırarak hâkimiyetini güçlendirmiştir.

Hz. Süleyman, taht yolundaki en önemli rakibi ve muhalifi olan üvey kardeşi Adoniya'yı ortadan kaldırdıktan sonra sıra, onun tahtı ele geçirme girişimine destek olanlara gelmiştir. Bu çerçevede o, babası Davut'un iktidarında din ve devlet bürokrasisinin önde gelen isimleri olan ordu komutanı Yoav ve kâhin Abiatar'ı da ortadan kaldırmaya karar vermiştir. Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre Adoniya'nın Süleyman'ın emriyle öldürülmesinden sonra, Adoniya'nın iktidarı ele geçirme girişimindeki en önemli destekçisi olan Yoav, sıranın kendisine geldiğini

görmüştür. Bu anlayış nedeniyle o, iktidar mücadelesindeki en büyük rakibi olan Adoniya'nın, Şunemli Avişak'ı istemesini kendisine ait birine veya bir şeye göz dikme olarak algılamış ve onu öldürtmüştür. Süleyman'ın, Adoniya'nın bu isteğini ölümle cezalandırmasının muhtemel bir nedeni de onun, daha önce krallık konusunda kendisiyle rekabet etmesi olabilir. Böylece Süleyman, daha önce şeklen affettiği, ancak iktidarı için bir tehdit olarak gördüğü Adoniya'yı ortadan kaldırmak için ortaya çıkan fırsatı değerlendirmiştir. Bununla birlikte Süleyman'ın, Adoniya'yı öldürtmesinin daha başka nedenleri de olabilir. Ayrıca bu konu ile ilgili elimizdeki kaynaklarda farklı bir yorum da bulunmaktadır. Bu yoruma göre Yahudi Kutsal Kitabındaki olayların sıralanışı problemli görünmektedir. Bu bakış açısına göre, Hz. Süleyman'ın saltanatı ile ilgili bilgiler saray ve tapınak vakayinamelerindeki bilgilerden derlenerek oluşmuştur. Bu çerçevede, Süleyman döneminin anlatıldığı Krallar Kitapları'nın derleyicilerinin, bu bilgileri düzenlerken genelde kronolojik sıraya çok fazla önem vermedikleri savunulur. Bu bakış açısına göre Adoniya'nın Avişak'ı kendisine eş olarak istemesinin Davut'un ölümünden sonra değil, önce olması ve bu isteğin Davut'a iletilmiş olması ihtimali de bulunmaktadır. Bu durumda da Süleyman'ın kardeşi Adoniya'yı babasına ait olanı istemek suretiyle, babasına saygısızlık ettiği bahanesini kullanarak öldürttüğü ve bu suretle kendi iktidarı için tehlike olarak bertaraf ettiği ortaya çıkmaktadır. (Robinson, 245-246).

fark etmiş ve canının bağışlanması için sunağa sığınmıştır. Fakat Yoav'ın bu çabası sonuç vermemiş ve o, Süleyman'ın yeni atadığı ordu komutanı Benaya tarafından suç işlemenin yasak olduğu sunakta öldürülmüştür.¹⁵⁴ Süleyman, babası Davut döneminde önemli statü sahibi olan ve Adoniya'nın isyanında onun destekçileri arasında yer alan kâhin Abiatar'ı ise görevinden alarak sürgüne göndermiş ve onun yerine Zadok'u atamıştır.¹⁵⁵

Süleyman tahta çıkma sürecinde kendisine muhalif olan ve kardeşi Adoniya'yı destekleyen üst düzey idarecileri ortadan kaldırdıktan veya sürgüne gönderdikten sonra, Davut'un vasiyeti doğrultusunda, babasının muhalifi olan Şimi'yi¹⁵⁶ de öldürerek iç düşmanların tümünü ortadan kaldırmıştır. O, bu şekilde ülke içerisinde

¹⁵⁴ Yahudi inancına göre sunak kutsal bir mekândı ve orada Tanrı'nın yasakladığı davranışlarda bulunmak yasaktı. Süleyman'ın, Adoniya'yı öldürtmesi üzerine, sıranın kendisine geldiğini anlayan Yoav, hayatını kurtarmak için sunağa sığınmıştır. Fakat Süleyman sunakta da olsa, Yoav'ın öldürülmesi emrini vermiştir (Bkz. I. Krallar, 2/28-31). Süleyman'ın Yoav'ın ölüm emrini vermesinin sebebi sadece, Adoniya'nın yanında yer alması değildir. Yoav, Davut'un döneminde, onun izni ve bilgisi dışında birtakım başına buyruk uygulamalarda bulunmuş ve ordunun ileri gelen komutanlarından Avner ile Amasa'ya, Davut'un haberi olmaksızın öldürtmüştür. Davut, Yoav ile yaşadığı bütün bu olumsuz tecrübeler sebebiyle oğlu Süleyman'a birtakım tavsiyelerde bulunmuş, Yoav'a karşı dikkatli olması konusunda uyarılmış ve geçmişteki başına buyruk uygulamalarından dolayı, onu cezalandırmasını istemiştir (Bkz. I. Krallar, 2/5-6).

¹⁵⁵ I. Krallar, 2/35; Farrar, 49.

¹⁵⁶ Şimi, Davut'tan önceki İsrail Kralı olan Saul'un destekçilerindendi ve Davut'un iktidarının karşısında yer almıştı. O, Davut'a olan bu düşmanlığını her vesileyle sergilemiş ve onun oğlu, Absalom ile olan mücadelesinde, yaşadığı bütün olumsuzlukları hak ettiğini söyleyerek, ona hakarete bulunmuştur (Bkz. II. Samuel, 16/5-8,13). Davut, iktidarı karşısında yer alan Şimi'ye herhangi bir müdahalede bulunmamış, fakat oğlu Süleyman'a onu cezalandırmasını vasiyet etmiştir (Bkz. I. Krallar, 2/8-9). Süleyman iktidara geldiğinde Şimi'yi hemen öldürmek yerine, Kudüs'te gözetim altında yaşama izni vermiş, fakat Kudüs sınırlarının dışına çıkarsa öleceğini söyleyerek onu tehdit etmiştir. Bu olaydan üç yıl sonra Şimi basit bir nedenle Kudüs sınırları dışına çıkmış, Süleyman da bu durumu bahane ederek, onu öldürtmüştür (Bkz. I. Krallar, 2/36-46).

kendisine sorun çıkarabilecek kimseleri ortadan kaldırarak hâkimiyetini pekiştirdikten sonra, dikkatini dış politikaya yöneltmiştir.

2- Hz. Süleyman'ın Dış Politikası

Hz. Süleyman'ın dış politikası konusunda çok fazla bilgi bulunmamakla birlikte, Yahudi Kutsal Kitabında onun çevre ülkelere yönelik barışçıl bir dış politika anlayışı sürdürdüğü anlaşılmaktadır. O, çevre ülkelerle dostluk ve güvene dayalı barışçı bir dış politika benimsemiş ve işbirliğine dayalı bir siyaset sergilemiştir. O, babasından devraldığı krallığın sınırlarını genişletme yolunda bir çaba sarf etmemiş¹⁵⁷ daha ziyade komşu devletlerle yaptığı antlaşmalarla sınırlarını güvence altına almış, barış ve işbirliğine dayalı siyaset ile bölgede etkin bir güç konumuna yükselmiştir. Bu paralelde o, klasik toplumlarda yaygın olarak görülen, evlilik yoluyla akrabalık bağı tesis etmek suretiyle, çevre ülkelerle güvene dayalı bir siyaset oluşturmaya çalışmıştır. Bu çerçevede Hz. Süleyman, dönemin güçlü devleti olan Mısır Firavunu'nun kızıyla evlenmiştir. O, Mısır Firavunu'nun kızıyla evlenerek, coğrafyanın en önemli ve güçlü devleti olan Mısır'dan gelebilecek tehditleri ortadan kaldırmayı hedeflemiş, böylece bu devlet ile müttefik olmuştur.¹⁵⁸ Nitekim Hz.

¹⁵⁷ Abramsky, E.J., C.15, 98.

¹⁵⁸ Louis Finkelstein, *The Jews*, Schocken Books, New York 1972, 29. Hz. Süleyman'ın, Mısır Firavununun kızı ile evlenerek gerçekleştirmiş olduğu iki ülke arasındaki ittifakı, diplomatik bir başarı gibi görenler yanında bu durumu Süleyman'ın Mısır yönetiminin etkisi altına girdiği şeklinde yorumlayanlar da bulunmaktadır (Bkz. Robinson, 246). Bununla birlikte Süleyman'ın Mısır kraliyet ailesinden kız almasını başarı olarak görenler, Mısır Firavununun kızı ile bir İsrail Kralı'nın evliliğinin Firavunlar tarihinde de önemli bir olay olduğunu, hatta bu durumun Süleyman'a o dönemdeki krallar arasında ayrıcalıklı bir statü kazandırdığını ifade etmektedirler (Bkz. Farrar, 55). Bu yorumlara rağmen, Süleyman'ın Krallığının Mısır'dan daha üstün bir konumda olduğu çıkarımını yapmak zor görünmektedir (Bkz. Abramsky, E. J., C.15,102-103).

Süleyman'ın politikası işe yaramış, uzun bir süre bu iki ülkenin ilişkileri dostluk ve barış içinde yürümüştür. Hatta dönemin Mısır Firavunu, Hz. Süleyman'a düğün hediyesi olarak Gezer topraklarını yaptıkları barış anlaşması karşılığında Süleyman'a vererek aralarındaki dostluk bağına daha da güçlendirmiştir.¹⁵⁹

Hz. Süleyman evlilik bağı ile oluşturduğu güven ortamını, sadece Mısır ittifakı ile sınırlı kılmamış, o çevre krallıklarla da aynı politikayı sürdürmüştür. Böylece o, Moab, Edom, Ammon, Hitit gibi çevre kabilelerin yönetici ailelerinden kız almak suretiyle krallığı için güven ortamı tesis etmeye ve bu ülkelerle dostluk ilişkisini pekiştirmeye çalışmıştır.¹⁶⁰

Hz Süleyman, komşu ülkelerle dostluk ilişkileri tesis etmek ve kız alıp vermek suretiyle bu dostluğu yakınlığa dönüştürmekle, sadece sınırlarını güvence altına almakla kalmamış, aynı zamanda bu ülkelerle ticari ilişkilerin de gelişmesini sağlamıştır. Güven ortamı içerisinde gerçekleştirilen bu ticari ilişkiler ise hem

¹⁵⁹ Hz. Süleyman, iktidarı döneminde ülkesine yeni topraklar kazandırma yolunda bir politika izlememiştir. Onun, babasından devraldığı krallığa eklediği tek toprak, Mısır Firavununun kızıyla evliliği sonucunda kayınpederi tarafından kendisine düğün hediyesi olarak verilen, günümüzde İsrail topraklarında bir yerleşim birimi olan Gezer toprakları olmuştur (Paul Johnson, History Of The Jews, Harper & Row Publishers, New York,1817, 61). Hz. Süleyman Gezer'i topraklarına katmak suretiyle daha önce burayı sığınak olarak kullanan ve kendisini zaman zaman uğraştıran Kenanlı isyancılardan da kurtulmuştur (Farrar, 55). Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre Gezer halkı hakimiyeti altında bulunduğu Mısır'a karşı isyan etmiş, bunun üzerine Mısır Firavun'u isyanı bastırdıktan sonra bu toprakları Süleyman'a vermiştir (Bkz. I. Krallar, 9/16; ayrıca bkz. Robinson, 239).

¹⁶⁰ Bkz. I. Krallar, 11/1. (Hz. Süleyman'ın değişik milletlere mensup olan kadınlarla yapmış olduğu evlilikler arasında Mısır prensesiyle olan evliliği, diğer eşleriyle evliliklerinden daha ayrıcalıklı görünmektedir. Çünkü o, Mısır prensesine diğer eşlerinden daha farklı davranmış ve bu kadın için özel bir saray yaptırmıştır. Bkz. I. Krallar, 7/8. Hz. Süleyman'ın diğer eşleri ile kıyaslandığında Firavunun kızına göstermiş olduğu bu ayrıcalığın arka planında, Mısır'ın Hz. Süleyman üzerindeki siyasi gücü ve etkisi olabileceği gibi, diğer eşleriyle kıyaslandığında Hz. Süleyman'ın bu eşini daha çok sevmesi de olabilir.)

Süleyman'ın devletinde hem de komşu devletlerde zenginlik ve refahın artmasını sağlamıştır. O, “ticaret gelinin ardından gelir” sözüyle, dış politikaya yönelik ticaret ve siyasetin iç içe olduğunu ifade etmiş ve komşu ülkelerle yürüttüğü ticari faaliyetlerle ülkesinin refahını arttırmıştır.¹⁶¹

Hz. Süleyman çevre ülkelerle yaptığı anlaşmalarla sınırlarını güvence altına alıp, ticari faaliyetlerle ülkesini zenginleştirmeye başlayınca bu refahın sonucu olarak imar ve kalkınma faaliyetlerine yönelmiştir. O, bu faaliyetleri esnasında, komşu ülkelerden Sur Kralı Hiram ile karşılıklı çıkar ve faydaya dayalı antlaşmalarda bulunmuş ve bu ülkenin inşa konusunda uzman olan ustaları ile çeşitli maden ve hammaddeleri, ülkesindeki inşa faaliyetlerinde kullanma yoluna gitmiştir.¹⁶²

Hz. Süleyman barış ve güvene dayalı bir politika sergileyip, krallığını koruma ve savaşlardan kaçınma hususunda başarı göstermekle birlikte, zaman zaman ülkede

¹⁶¹ Johnson, 61.

¹⁶² Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre, Hz. Süleyman ile Hiram arasında mabedin inşası esnasında, karşılıklı faydaya dayalı bir antlaşma yapılmıştır. Bu antlaşmaya göre Hiram, Hz. Süleyman'a tapınağın inşasında kullanılmak üzere Sur kentinde yaygın olan Sedir ağacı temin etmiştir. Buna karşılık Hz. Süleyman da Hiram'a yağ ve buğday vermiştir (Bkz. I. Krallar, 5/8-11). Hz. Süleyman Hiram'ın da yardımıyla yirmi yılda tamamladığı, tapınak ve sarayın inşası bitince, faaliyetlerinin karşılığı olarak ona Celile bölgesinde yirmi kasabayı vermiştir. Fakat Hiram kendisine verilen toprakları beğenmemiş, “Bunlar mı bana verdiğin kentler kardeşim” diyerek hoşnutsuzluğunu dile getirmiştir. Hiram'ın, Süleyman'ın kendisine verdiği toprakları beğenmemesi üzerine bu topraklara değersiz anlamına gelen “Kavul” adı verilmiştir (Bkz. I. Krallar, 9/10-14). Hiram ile Hz. Süleyman arasındaki ticaretin ve dostluk ilişkisinin bu olaydan sonra devam edip etmediğine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bunun yanında Hz. Süleyman'ın Hiram ile antlaşması ve işbirliği sonucunda Hiram'a yirmi kasabayı devretmesi Yahudiliğin “Arz-ı Mev'ud” (vaat edilmiş topraklar) anlayışına aykırı gözükmemektedir; çünkü Yahudilere göre Tanrı bu toprakları İbrahim ve soyuna vermiştir. (Bkz. Tekvin, 15/18-21;17/8) Bu toprakların yapılan bir iş karşılığında Süleyman tarafından bir başkasına verilmiş olması aslında vaat edilmiş toprak anlayışının da başlangıçta Yahudilikte olmayabileceğini ve bu anlayışın daha sonraki bir dönemde ortaya çıkarak kutsal metinlere girdiğinin bir kanıtı olarak yorumlanabilir.

bazı ayaklanmalar yaşanmıştır.¹⁶³ Bu bağlamda daha önceki dönemde Davut ile savaşı ve yenildikten sonra Mısır'a sığınan Edom¹⁶⁴ Kralı Hadad, Süleyman döneminde İsrail'e karşı ayaklanmıştır.¹⁶⁵ Bunun yanında Rezon adlı bir isyancı Aram¹⁶⁶ bölgesinde krallığını ilan etmiş, Süleyman'ın iktidarı boyunca zaman zaman çıkarttığı isyanlarla sorun teşkil etmiş¹⁶⁷ ve o, giriştiği mücadeleler sonucunda Şam yöresini ele geçirmiştir.¹⁶⁸ Hz. Süleyman isyan ve ayaklanmalar sonucunda denetim altında tuttuğu Edom ve Şam yöresini kaybetmekle birlikte ülkenin diğer kesimlerindeki hükümlerini mutlak biçimde devam ettirmiş ve ülkesinin çevresindeki küçük devletlere kıyasla daha güçlü bir krallık olarak kalmasını temin etmiştir.¹⁶⁹

3- Hz. Süleyman Döneminde Ekonomik Durum

¹⁶³ Abramsky, E.J., C.15, 103.

¹⁶⁴ Edom, o dönemde Yahuda Krallığının güneyinde, Mısır'ın kuzey doğusunda yer alan Süleyman iktidarına bağlı bir krallıktır (Bkz. <http://www.hebraist.us/territory%20of%20Israel.htm> 19/04/2010).

¹⁶⁵ I. Krallar, 11/14. (Mısır ile ilişkiler her ne kadar dostça yürüse de bu durum hep böyle devam etmemiştir. Mısır Firavunlarından 22. hanedanın kurucusu Sheshonk'un iktidara gelmesiyle Mısır'la olan iyi ilişkiler sona ermiştir. Bu yeni kral, kendinden önceki Mısır Firavununun politikasının tam tersini uygulayarak, İsrail Krallığını zayıflatmak için çaba sarfetmiştir. Bu çerçevede o, İsrail Krallığına bağlı Edom ve Rezon Krallıkları'nın bağımsızlıklarını kazanmak amacıyla başlattıkları isyanlara destek olmuştur. Böylece Edom ve Rezon bölgeleri İsrail Krallığından bağımsız devletler haline gelmiştir. Bu devletlerin bağımsızlığını kazanarak İsrail devletinden ayrılmasıyla, Hz. Süleyman'ın gelir kaynakları olan vergilerde ve bu güzergâh üzerindeki ticaret yollarından elde ettiği kazançlarda azalma olmuştur. Bkz. Robinson, 259-260).

¹⁶⁶ Edom o dönemde, günümüzdeki Suriye topraklarında yer alan küçük bir krallığa verilen addır. Bu krallığın halkı da Aram olarak adlandırılmıştır (Bkz. <http://www.hebraist.us/territory%20of%20Israel.htm> 19/04/2010).

¹⁶⁷ Farrar, 55.

¹⁶⁸ Bkz. I. Krallar, 11/23-25; ayrıca bkz. Robinson, 259.

¹⁶⁹ Abramsky, E.J., C.15, 104.

Hız. Süleyman, iktidar sürecinde babasının uyguladığı gibi, fetih politikalarıyla krallığını genişletme yolunda bir çaba sarf etmemiş, daha ziyade gerçekleştirdiği ekonomi faaliyetleriyle krallığını zenginleştirerek, ülkesinin refahını arttırmaya çalışmıştır. Bu bağlamda o, askeri başarılarından ziyade, maddi refaha dayalı bir büyümeyi benimsemiştir.¹⁷⁰ Hükümran olduğu toprakların stratejik konumu ona bu kalkınma ve refah projesi için büyük bir imkân sağlamıştır. Çünkü Hız. Süleyman'ın krallığı, Mısır'dan Mezopotamya'ya kadar uzanan geniş topraklarda, dönemin önemli ticaret yolları üzerinde yer almıştır. Şam topraklarından Ürdün'e, oradan da sahil şeridi boyunca uzanan bir güzergâhla Mısır'a kadar ulaşan dönemin önemli ticaret yolu olan Via Maris'in¹⁷¹ önemli bir kısmının, Süleyman'ın ülkesinden geçiyor olması, Hız. Süleyman'a bulunduğu coğrafyadaki bütün ticaret yollarını kontrol etme imkânı vermiştir.¹⁷² O, bu ticaretin rahat işleme için Filistin topraklarından Arap çöllerine uzanan güzergâhta tarihteki adıyla Tadmur¹⁷³ olarak bilinen kenti önemli bir ticaret merkezi haline getirmiştir.¹⁷⁴ Böylece Hız. Süleyman'ın yönettiği İsrail Krallığı, kuzey-güney ve doğu-batı ülkeleri arasındaki ticaretin kontrolünden büyük kazanç sağlamıştır.¹⁷⁵

¹⁷⁰ Farrar, 126.

¹⁷¹Tarihte, "Via Maris" adıyla bilinen "Eski Ticaret Yolu" anlamına gelen, kuzey ve güney ülkelerinin ticarete kullanmış oldukları bu güzergâh, o dönemde İsrail'deki başlıca ticaret yollarından bir tanesidir (Bkz. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/ViaMaris.html> 30/04/2010).

¹⁷² Robinson, 256.

¹⁷³ Tadmur, günümüzde Suriye topraklarında yer alan Palmyra adı ile de bilinen antik bir şehirdir (Bkz. http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/judaica/ejud_0002_0019_0_19508.html 07/05/2010).

¹⁷⁴ I. Krallar, 9/18; II. Tarihler, 8/4.

¹⁷⁵Hız. Süleyman, deve kervanlarıyla kuzey ve güney ülkeleri arasında işleyen güçlü bir ticaret ağı oluşturmuş ve bu ticareten büyük kârlar elde ederek zenginleşmiştir (Finkelstein, 29).

Hz. Süleyman döneminde, İsrail Krallığının gelirleri kuzey-güney yönündeki ticaret güzergâhının kontrolüyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda çevre uluslarla da ikili ticari ilişkiler sürdürülmüştür. Hz. Süleyman'ın karşılıklı ticari faaliyette bulunduğu ülkelerin başında Sur Krallığı¹⁷⁶ gelmiştir. Bu ülkeyle yapılan antlaşmalar ile Sur Krallığı, İsrail krallığında farklı ve ayrıcalıklı bir ticari hakka sahip olmuştur.¹⁷⁷ Bu işbirliği doğrultusunda Hz. Süleyman, Sur Kralı Hiram ile ticari faaliyetlerde bulunmuş ve Sur ülkesinden çeşitli malları krallığına getirtmiştir. Bunun yanında Hz. Süleyman, denizcilik hususunda oldukça tecrübeli olan Sur halkının bilgi ve birikiminden yararlanma yoluna gitmiştir. O, bu faaliyetler esnasında Kızıl Deniz'in kuzeyinde, Akabe Körfezinde yer alan Ezion-Geber¹⁷⁸ limanını geliştirip güçlendirmiş ve burayı döneminin deniz ticareti merkezi haline getirmiştir.¹⁷⁹ Bu liman vasıtasıyla Süleyman döneminde İsrail Devleti Kızıl Deniz'i aşarak Güney Arabistan'da Saba'ya¹⁸⁰ ve Afrika kıtasında Ophir'e¹⁸¹ kadar uzanan geniş bir ticaret güzergâhında ticari faaliyetlerde bulunmuştur.¹⁸²

¹⁷⁶ Tarihte Sur Krallığı olarak bilinen bu topraklar, günümüzde Lübnan dolaylarına tekabül etmektedir (Bkz. <http://www.hebraist.us/territory%20of%20Israel.htm> 07/05/2010).

¹⁷⁷ Abramsky, E.J., C.15, 101.

¹⁷⁸(Bkz. <http://bibleatlas.org/area/ezion-geber.jpg> 24/06/2010) Günümüzde de hala aktif bir liman konumunda bulunan Ezion-Geber, Hz. Süleyman döneminde yapılan ülkelerarası ticarete önemli bir merkez konumundaydı. Bu önemi sebebiyle Ezion-Geber kenti ve liman çevresi dönemin araç gereçlerinin alınıp satıldığı ve üretildiği bir ticari üs haline gelmiştir. Günümüzde bu bölgede yapılan kazılar sonucunda Ezion-Geber limanına yakın bir yerde, Hz. Süleyman tarafından inşa ettirildiği tahmin edilen bir maden eritme ocağı ve bakır işleme tesisi ortaya çıkarılmıştır. Bu durum Ezion-Geber'in Hz. Süleyman döneminde ticaret ve sanayi açısından önemli bir merkez olduğunun kanıtı olarak kabul edilmiştir (Johnson, 61; Finkelstein, 29).

¹⁷⁹ Abramsky, E.J., C.15, 101; Robinson, 256.

¹⁸⁰ Tarihte Saba Melikesi ile bilinen bu krallık, günümüzde Etiyopya ve Yemen topraklarına tekabül eder (http://www.bbc.co.uk/history/ancient/cultures/sheba_01.shtml#five 29/09/2013).

Hız. Süleyman'ın ticari etkinliği, çeşitli ülkelerin yöneticileriyle dostluklar kurmasına ve bütün bir Ortadoğu coğrafyasında etkinliğinin artmasına vesile olmuştur. Onun bu şöhretini duyan değişik bölgelerden insanlar onu ziyarete gelmiştir. Bu çerçevede Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre, tarihte Saba Krallığı olarak bilinen ülkenin kraliçesi de, Hız. Süleyman'ın ticaretteki artan ünü sonucunda, onun krallığını çeşitli hediyelerle ziyaret etmiştir.¹⁸³ Bu ziyaret neticesinde yapılan ticari nitelikli antlaşmalar ile Saba Krallığı da Süleyman'ın yönettiği İsrail Krallığı ile önemli bir ticari ortak haline gelmiştir.¹⁸⁴

Hız. Süleyman'ın ticari faaliyette bulunduğu bir diğer ülke de Mısır olmuştur. O, Mısır ile at ve atların koşulduğu savaş arabalarının ticaretini yapmıştır.¹⁸⁵ Hız. Süleyman, bu ticareti için tarihte Kilikya olarak bilinen Adana ve Tarsus çevresini

¹⁸¹ Ophir'in günümüzde tam olarak hangi ülkenin sınırları içersinde olduğu bilinmemekle birlikte muhtemelen Afrika kıtasında Aden Körfezi kıyısında yer alan ülkelerden Somali ya da Etiyopya'nın topraklarına dâhil olduğu tahmin edilmektedir (Bkz.<http://bibleencyclopedia.net/index.php/Ophir> 07/05/2010).

¹⁸² I. Krallar, 9/26-27; 10/11-22

(http://homepage.mac.com/rmansfield/thislamp/files/page0_blog_entry332_2.jpg).

¹⁸³ I. Krallar,10/2,10.

¹⁸⁴ Bazı kaynaklarda anlatılanlara göre Saba Melikesinin Hız. Süleyman'ın ülkesine yapmış olduğu bu ziyaret, sadece ticari ve ekonomik ilişkilerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda bu ikili arasında bir duygusal yakınlaşma da oluşmuştur. Yine bu kaynaklara göre Hız. Süleyman ile Saba Melikesi arasındaki duygusal yakınlık bir ilişkiye dönüşmüş ve bu ilişki sonucunda Menyelek veya Menelik adını verdikleri bir erkek çocuk dünyaya gelmiştir. Günümüzdeki yeni dini hareketlerden olan Rastafaryanlar kökenlerini Hız. Süleyman ile Saba Melikesi arasındaki bu ilişkiye dayandırmışlar ve bu ilişkiden doğduğunu iddia ettikleri Menyelek (Menelik) adlı çocuğu da ataları olarak kabul etmişlerdir (Konu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Kebra Nagast, The Queen of Sheba and Her Only Son Menyelek, Translated by E. A. Wallis Budge, Publications Ethiopian Series, Cambridge 2000; Miriam Ma'at -Ka-Re Monges, "The Queen of Sheba and Solomon", Journal of Black Studies, Published by: Sage Publications, Chicaco 2002, C.33, No.2, 240).

¹⁸⁵ Robinson, 257.

içine alan bölgeden¹⁸⁶ atlar satın alarak bunları Mısır'a satmış, karşılığında da Mısır'dan savaş arabaları almıştır.¹⁸⁷ O, Mısır'dan aldığı bu savaş arabalarının bir kısmını da at alışverişinde yaptığı gibi İsrail Krallığının kuzeyindeki Aram ve Hitit krallıklarına satmış ve böylece bölge ülkelerinin tümüyle etkin bir ticari faaliyetin sürdürülmesinde rol oynamıştır. Bütün bu ticari faaliyetler sonucunda Süleyman'ın yönettiği İsrail Krallığı, ticaret yollarıyla kuşatılmış bir coğrafyada, çeşitli güzergâhların kesiştiği, değerli malların alınıp satıldığı, büyük bir çarşı haline gelmiştir.¹⁸⁸

Hz. Süleyman başta Sur Krallığı olmak üzere, o dönemin şartları için oldukça uzak ülkeler olan Mısır'dan, Saba'ya ve Ophir'e kadar uzanan geniş bir coğrafyada yer alan ülkelerle yürüttüğü ticari faaliyetleriyle, Yahudi halkını tarım ağırlıklı bir toplum olmaktan çıkartmıştır. Bazı bilim adamlarının belirttiğine göre onun başlattığı bu ticari faaliyetler, sonraki yüzyıllarda da gelişerek devam etmiş ve Yahudi toplumuna, yüzyıllar içerisinde bugün dünya üzerinde sahip olduğu ticari yeteneği kazandırmıştır.¹⁸⁹ Hz. Süleyman'ın ticarete verdiği bu önem sebebiyle bazı kaynaklar onu, Yahudi tarihinin ticarete özel önem veren ilk ve en önemli kralı olarak göstermişlerdir.¹⁹⁰

Hz. Süleyman döneminde İsrail Krallığının doğrudan ticari faaliyetler sonucunda elde ettiği gelirler, tüccarların ticaretinden aldığı vergiler, krallığa bağlı

¹⁸⁶ Bkz. <http://bibleatlas.org/area/cilicia.jpg> 16/05/2010.

¹⁸⁷ Johnson, 62.

¹⁸⁸ Abramsky, E.J., C.15,101.

¹⁸⁹ Farrar, 127.

¹⁹⁰ Robinson, 256.

bulunan diğer ülkelerden gelen vergiler¹⁹¹ ve hediyelerle¹⁹² Süleyman zamanında İsrail devleti oldukça zenginleşmiştir. Yahudi Kutsal Kitabında bu dönemde oluşan zenginlik abartılı bir dille anlatılmış ve o dönemde Kudüs'te gümüşün, sıradan bir taş değerine düştüğü, Lübnan tarafından ithal edilen değerli bir ağaç olan sedirin ise, yaygın olarak bulunan çınar ağacı kadar bollaşığı ifade edilmiştir.¹⁹³ Yahudi Kutsal Kitabındaki bu ifadeler, abartılı olsa bile Süleyman döneminde İsrail Krallığında refah ve bolluğun sonraki dönemlerde rastlanmayacak kadar çok olduğunu ortaya koymuştur.¹⁹⁴

4- İnşa Faaliyetleri ve Savunma Önlemleri

Hz. Süleyman, babasından devraldığı krallığın topraklarının yeterli olması nedeniyle, yeni topraklar fethetmek yerine, uyguladığı ekonomi politikaları ile ülkesinin zenginliğini ve refahını arttırmıştır. O, zenginlik ve refahın hâkim olduğu krallığını, çevre ülkelerle dostluk ve akrabalık bağları tesis ederek güvence altına almaya çalışmıştır. Bu paralelde o, dönemin güçlü devleti Mısır Devleti'nin yöneticileriyle evlilik yolu ile yakınlık kurmuş ve bu ülkeyle karşılıklı dostluğa dayanan bir siyaset izleyerek sınırlarını güvence altına almıştır. İsrail Krallığı'nın kuzeyindeki Aram devleti ile Davut döneminde yaşanan çarpışmaların aksine barışın egemen olduğu bir dönem yaşanmıştır. Yine o dönem özellikle deniz ticaretinde

¹⁹¹ I. Krallar, 10/14.

¹⁹² I. Krallar, 10/10.

¹⁹³ II. Tarihler, 9/26.

¹⁹⁴ Abramsky, E.J., C.15,102.

önemli bir yeri olan Sidon Devleti¹⁹⁵ de deniz ticaretindeki yayılcı politikasından büyük oranda çekilmiştir. Böylece çevre krallıklarla yaşanan bu huzur ve barış ortamı sayesinde Hz. Süleyman'ın yönettiği İsrail Krallığı herhangi bir çatışmaya girmek durumunda kalmamıştır.¹⁹⁶

Hz. Süleyman, çevre ülkelerle tesis etmiş olduğu bu barış ve güven ortamına rağmen, sahip olduğu toprakları korumaya yönelik faaliyetleri de ihmal etmemiş ve ülke güvenliğine özel bir önem vermiştir. Bu bağlamda o, topraklarını korumaya yönelik faaliyetleri kapsamında atlı savaş arabalarından oluşan düzenli bir ordu kurmuş, ayrıca krallığın kilit noktalarındaki sınır kasabalarını yapılandırarak yeniden inşa etmiş ve böylece dış tehditlere karşı bu sınır kasabalarını güçlendirmiştir.¹⁹⁷

Hz. Süleyman ülkesinin topraklarını korumaya yönelik faaliyetleri kapsamında dört bölgeyi stratejik nokta olarak kabul etmiş ve bu çerçevede bu stratejik yerleri korumaya yönelik özel tedbirler alınmıştır. Süleyman'ın özel önem gösterdiği stratejik noktaların başında başkent Kudüs gelmekteydi. O, dışarıdan gelebilecek bir saldırıya karşı İsrail krallığının merkezi olan Kudüs'ün kuzeydoğusuna, Millo olarak adlandırılan bir duvar inşa ederek, krallığın merkezine yönelik bir tehdidi önlemeyi hedeflemiştir.¹⁹⁸

¹⁹⁵ Hz. Süleyman döneminde denizcilik faaliyetleriyle meşhur olan Sidon devleti, günümüzde Lübnan topraklarına tekabül etmektedir (Bkz. http://oneyearbibleimages.com/solomon_map.gif 24/05/2010).

¹⁹⁶ Finkelstein, 28.

¹⁹⁷ Finkelstein, 29.

¹⁹⁸ Robinson, 247.

Süleyman'ın savunma önlemleri paralelinde yapılandığı stratejik diğer üç nokta, Hazor¹⁹⁹, Megiddo²⁰⁰ ve Gezer olarak bilinen sınır kasabalarıydı.²⁰¹ Bu kasabalardan Hazor, krallığın en kuzeyinde yer almaktaydı. Hz. Süleyman, bu şehri, kuzeyden gelebilecek dış saldırılara karşı sağlam bir mukavemet noktası haline getirmiş, surlarla kuşatmış ve buraya önemli bir askeri yığınak yapmıştır. Böylece krallığın kuzeyinden gelebilecek bir saldırıya karşı önlem alınmıştır.

Hz. Süleyman, bir başka stratejik nokta olarak gördüğü, ticaret yollarının merkezinde bulunan Megiddo kentinin de korunmasına büyük önem vermiş ve burada önemli bir askeri yığınak yapmıştır. Bunun için de, burada atlı birliklerin ve savaş arabalarının yer aldığı askeri bir güç bulundurarak ülkesinden geçen ticaret yollarının güvenliğini sağlamıştır.

Hz. Süleyman'ın, ülke güvenliği açısından stratejik öneme haiz olarak kabul ettiği dördüncü nokta ise Gezer olmuştur. O, Mısır Firavunu'nun kızı ile evliliği sonucunda, kayınpederi tarafından düğün hediyesi olarak kendisine verilen Gezer kentini, ülkesinin güvenliği açısından stratejik bir nokta haline getirmiştir. Bu çerçevede Hz. Süleyman, hem krallığın güneyinden gelebilecek bir saldırıya karşı

¹⁹⁹ Yahudi Kutsal Kitabında bahsedildiği şekliyle, Hz. Süleyman'ın savunma amacıyla yapılandığı şehirlerden biri olan Hazor, günümüzde Celile Gölü'nün kuzeyinde yer alan küçük bir yerleşim birimidir(Bkz. <http://www.followtherabbi.com/Brix?pageID=1836> 21/05/2010).

²⁰⁰ Hz. Süleyman'ın iktidarında, dönemin önemli ticaret yolu olan Via Maris'in güzergahı üzerindeki kontrolü ve güvenliği sağlamada stratejik bir öneme sahip olan Megiddo, günümüzde İsrail topraklarındaki Yizreel Vadisinin güneyinde yer alan bir yerleşim birimidir (Bkz. <http://www.followtherabbi.com/Brix?pageID=1841> 21/05/2010).

²⁰¹ I. Krallar, 9/15.

ülkesini, hem de bu bölgeden geçen ticaret yollarını korumak amacıyla Gezer'i, önemli bir askeri ve ticari kent haline getirmiştir.²⁰²

Hız. Süleyman savunma önlemleri paralelinde, yukarıda bahsedilen dört stratejik nokta yanında başka bazı yerleşim birimlerini de önemli görmüştür. Bu bağlamda o, krallığın kuzeydoğusunda yer alan ücra bir yerleşim birimi olan Tadmor ve Gezer'in kuzeydoğusunda yer alan Kudüs yolu üzerindeki Beythoron²⁰³ adlı kasabaları onarıp güçlendirmiştir. Böylece Hız. Süleyman, Kudüs başta olmak üzere, Hazor, Megiddo ve Gezer gibi krallık için stratejik öneme sahip alanlardan başlayarak, ülkenin savunma açısından önemli olan kentlerini ve stratejik önemi bulunan bazı sınır kasabalarını güçlendirmiş ve her an çıkabilecek bir savaşa karşı önlem olarak atlı birliklerden oluşan düzenli bir orduya sahip olmuştur.

D- HIZ. SÜLEYMAN'IN KİŞİLİĞİ HUSUSUNDAKİ FARKLI ANLATIMLAR

²⁰² Johnson, 60.

²⁰³ Johnson, 62.

(Bkz.http://www.americanbible.org/content/images/United_Israelite_Kindom__1_2_1472.jpg
20/05/2010)

Hz. Süleyman, Yahudi tarihinde ve kültüründe oldukça önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Bu önemi sebebiyle Yahudi kutsal kitabı ve çeşitli Yahudi kaynakları Hz. Süleyman üzerinde çok durmakta ve onun hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. Bu kaynaklar genellikle Hz. Süleyman hakkında olumlu şeyler söylemekte, onun bilgeliğini, hikmetini, adaletini, zenginlik ve ihtişamını övmektedir. Ancak Yahudi kaynakları Hz. Süleyman'ı sadece övmemekte zaman zaman onunla ilgili hakarete varan eleştiriler dile getirmekte, hatta onu büyük İsrail Krallığı'nın yıkılmasının yegâne sebebi olarak göstermektedir. Yahudi kaynaklarının Hz. Süleyman'ın şahsiyetine yönelik bu farklı ve çelişik anlatımlarını olumlu ve olumsuz anlatımlar şeklinde iki ana başlıkta toplamak mümkün gözükmemektedir.

1- Hz. Süleyman'ın Şahsiyetiyle İlgili Olumlu Anlatımlar

Yahudi Kutsal Kitabında Hz. Süleyman'ın kişiliği hakkında olumlu pek çok anlatıma yer verilmektedir. Onun sahip olduğu bu olumlu özelliklerden en çok vurgulananı bilge bir kişiliğe sahip olmasıdır. Hz. Süleyman'ın sahip olduğu bu bilgelik ona Tanrı'nın bir hediyesidir. Yahudi Kutsal Kitabında verilen örnekler de onun bu vasfını betimlemektedir. Nitekim bu kitapta anlatılan bir rüyaya göre Tanrı bir gece Hz. Süleyman'a görünmüş ve kendisinden dilediği herhangi bir isteğini gerçekleştireceğini söylemiştir. O bunun üzerine Tanrı'dan, halkını adaletle yönetebilmek, doğru ile yanlış ayırt edebilmek için sadece bilgelik dilemiştir.²⁰⁴ O, zenginlik, uzun ömür gibi bir insanın dileyebileceği cazip istekler yerine, halkını

²⁰⁴ Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre Tanrı, Hz. Süleyman'a bir gece rüyasında görünmüş ve kendisinden bir dilekte bulunmasını istemiştir. Bunun üzerine Hz. Süleyman, Tanrı'dan, hükümdarlığı altındaki halkı adaletle yönetebilmek için, iyi ile kötüyü ayırt edebilme yeteneği dilemiştir (Bkz. I. Krallar, 3/5-9).

adaletle yönetme ve bilgelik gibi ideal ve bir o kadar da mütevazı bir istekte bulunmuştur. Tanrı, Hz. Süleyman'ın bu mütevazı isteği karşısında ona bilgeliğin yanında, zenginlik ve uzun ömür de vermiştir.²⁰⁵

Hz. Süleyman, Tanrı'nın kendisine bahsettiği bu bilgelikle, ülke yönetimi için en temel ihtiyaç olan uzak görüşlülük, hikmet gibi vasıfları şahsında toplamış ve ülkesini büyük bir başarıyla yönetmiştir. O, bu bilgelik sayesinde ülkesini gereksiz maceralardan, tehlikelerden korumuştur. İnsanlarla olan ilişkilerinde de dost düşman ayrımını en iyi bir biçimde yapmıştır.²⁰⁶

Hz. Süleyman bu bilgelik sayesinde ülkesini adaletle yönetmiş, ayrıca kendisine getirilen her türlü sorunu da en adil ve doğru biçimde çözümlenmiştir. O özellikle şahit ve kanıtın bulunmadığı çetrefilli meseleleri bu bilgeliği sayesinde çözümlenmiş ve adaletle hükmetmiştir. Yahudi Kutsal Kitabı Hz. Süleyman'ın bu bilgeliği sayesinde hallettiği çeşitli girift sorunları nakletmekte ve bu surette onun bilgelik ve adalet yönüne özel vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda rivayet edilen bir hikâyede, aynı çocuğun annesi oldukları anlatılan iki kadın arasında onun bilgeliğiyle nasıl bir hüküm verdiği nakledilmektedir. Rivayete göre iki kadın²⁰⁷ Hz. Süleyman'a gelmiş ve ondan aralarındaki bir sorunu çözüme kavuşturmasını istemişlerdir. Bu iki

²⁰⁵ Bkz. I. Krallar, 3/10-15; Farrar, 59.

²⁰⁶ Abramsky, E.J., C.15, 106.

²⁰⁷ Yahudi Kutsal Kitabına göre Hz. Süleyman'a gelen bu iki kadının birer fahişe olduğu ve bu mesleği icra ettiği belirtilmektedir. Ancak burada tuhaf bir durum bulunmaktadır. Çünkü Yahudi Kutsal Kitabında zina ve dolayısıyla fahişelik kesinlikle yasak olan ve en ağır şekilde ölümle cezalandırılması gereken suçlar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla mantıki açıdan bakınca bu tür davranışların Yahudiler arasında yasak olması, yapılıyorsa bile gizli bir biçimde yapılması ve ülkenin en yüksek otoritesi olan hükümdardan saklanması gerekmektedir. Oysa bu olayda bahsedilen bu iki kadın, Yahudilik açısından şiddetle yasak olan bir işi yapmanın yanında bu durumlarını hükümdarın huzurunda ifade etmekte de bir sakınca görmemektedirler(Bkz. I. Krallar, 3/16-28). Kanaatimizce bu olay daha sonradan metne ilave edilen bir husus olmalıdır.

kadının aralarındaki anlaşmazlığın nedeni her ikisinin de yeni doğmuş bir bebeğin annesi olduğunu iddia etmiş olmalarıdır. Hz. Süleyman, her iki kadının da iddialarını dinlemiş ve adamlarına, yaşayan çocuğu ikiye bölmelerini emretmiştir. Bunu duyan çocuğun gerçek annesi, Hz. Süleyman'ın emri karşısında çocuğun öldürülmesinden başka diğerkadına verilmesine razı olmuştur. Diğerkadın ise “çocuk ne senin ne de benim olsun” diyerek, çocuğun ikiye bölünmesini kabul etmiştir. Bu olayın ardından Hz. Süleyman, çocuğun gerçek annesinin kadınlardan hangisi olduğuna karar vermiştir. O, bir annenin evladının öldürülmesine asla razı olamayacağını düşünerek, bu iki kadın arasından gerçek annenin, çocuğun sağ kalması için ondan feragat eden kadın olduğuna karar vermiştir.

Yahudi Kutsal Kitabına göre Hz. Süleyman yukarıda nakledilen örnekte de görüldüğü gibi bilgeliği sayesinde en girift meseleleri bile doğru karar vererek çözmüş ve adaletle hükmetmiştir. Hüküm vermedeki bu bilgeliği ve adaleti sebebiyle halkı onu, “bilge yargıç”²⁰⁸ bu davaların görüldüğü saraydaki özel salonu ise “hüküm salonu” ya da “yargı salonu” şeklinde adlandırmıştır.²⁰⁹

Hz. Süleyman'ın yaşadığı dönemde, günümüzde suç ve suçluyu tespit etmede kullanılan teknolojik araç ve gereçlerin hemen hiçbiri olmadığı için tanıklık veya kişisel itiraf yargılamanın en önemli ve neredeyse yegâne vasıtası olarak kullanılmaktaydı.²¹⁰ Tanığın olmadığı, suçlu ve davalıların kişisel itirafta bulunmadığı durumlarda, doğruyu belirlemek ve adaletle hükmetmek büyük bir zorluk oluşturmakta, dolayısıyla bu durum özel bir yeteneği gerektirmekteydi. Hz.

²⁰⁸ Abramsky, E.J., C.15, 106.

²⁰⁹ I. Krallar,7/7; Ömer Faruk Harman, “Hz. Süleyman”, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2010, C. 38, 58.

²¹⁰ Robinson, 242.

Süleyman'ın Tanrı'nın kendisine bahşettiği bilgelikle²¹¹ önüne getirilen davaları çözmesi ve haklı ile haksızı engin bir bilgelik ve zekâ ile ortaya koyması ona olan hayranlığı arttırmış ve bu bilgelige dair çeşitli örnekler Yahudi literatüründeki yerini almıştır. Yahudi toplumu Süleyman'ın bilgeliğine yönelik bu hayranlık duygusuyla Tanrı'nın Süleyman'ın krallığını kutsadığını düşünmüştür.²¹²

Yahudi Kutsal metinleri Süleyman'ın bilgeliğini ve krallığını övmenin yanında onun dile getirdiği hikmetli sözler ve ifadeleri ayrıntılı bir biçimde nakletmektedir. Bu bağlamda gerek kanonik kabul edilen Yahudi Kutsal Kitabı Tanah ve onun yorumu olan Talmut'ta gerekse kanonik sayılmayan bazı metinlerde Süleyman'ın bilgeliğine adaletine ve özdeyişlerine uzun uzadıya yer verilmektedir. Bu bağlamda Yahudi Kutsal Kitabı içerisinde yer alan Vaiz, Süleyman'ın Meselleri gibi kitaplar Süleyman'a atfedilmekte ve bu metinlerde onun bilgeliği, hikmetli sözleri örneklerle anlatılmaktadır. Ayrıca Tarihler, Krallar gibi metinlerde de onun bu bilgeliği ve hikmetinin çeşitli örneklerine rastlanmaktadır.

2- Hz. Süleyman'ın Kişiliğine Dair Olumsuz Anlatımlar

Hz. Süleyman, Yahudi kaynaklarında genellikle bilgeliği, adaleti, saltanatının ihtişamı gibi yönleriyle övülürken, başta Tevrat olmak üzere çeşitli kaynaklarda onunla ilgili birçok olumsuz değerlendirmeye de rastlanmaktadır. Bu çerçevede Hz.

²¹¹ Hz. Süleyman, Tanrı tarafından kendisine bahşedilen bilgelik ve bu yeteneğin getirdiği kutsal kral vasfıyla, dinsel bir misyonun da taşıyıcılığını yapmıştır. Bu vasıfla o, Tanrı adına ibadetleri idare etmek, adak sunmak, insanlar için dua etmek, tapınak işlerinde önemli bir rol oynamak gibi dinsel görevleri üstlenmiştir (Abramsky, E.J., C.15, 106; Bkz. I. Krallar, 3/15, 8/1-5).

²¹² Yahudi Kutsal Kitabı, Hz. Süleyman'ın yaşadığı dönemde bilgeliğiyle ün salmış kişilerin adını verir ve Hz. Süleyman'ın bu isimlerden daha üstün bir bilgelige sahip olduğunu kanıtlamaya çalışır (Bkz. I. Krallar, 4/29-31).

Süleyman'ın babasından kalan toprakların bir kısmını muhafaza edemediği, halka çok ağır vergiler yükleyerek bu vergileri gereksiz lüks ve şatafatta kullandığı, bazı hususlarda kendi kabilesini kolladığı ve bu nedenle kabileler arasında rahatsızlıklara neden olduğu; yönetime karşı eleştirilerde bulunanları ise ağır bir biçimde cezalandırdığı belirtilmektedir. Süleyman'ın kabileler arasında birlik ve entegrasyonu bozan²¹³ ve muhaliflerini acımasızca cezalandıran totaliter tutumu²¹⁴ yanında özel hayatında da oldukça olumsuz bir tavır sergilediği ve özellikle evlendiği yabancı hanımların etkisiyle Yahudi dini değerlerinden uzaklaşarak Tanrı'nın öfkesine neden olduğu, bu durumun ise ileride Tanrı tarafından devletin ikiye bölünmesiyle cezalandırıldığı iddia edilmektedir.²¹⁵

Yukarıda Hz. Süleyman'a yönelik olarak özetlediğimiz eleştirilerin başında onun, babasından devraldığı ülke topraklarının bir kısmını koruyamadığı gelmektedir. Kaynakların bildirdiğine göre, Davut zamanında denetim altına alınan ve uyruk haline getirilen kuzeydeki Aram Devleti ile güneydeki Edom devletleri Süleyman'ın politikaları sebebiyle zaman içerisinde İsrail denetiminden çıkarak tekrar bağımsız birer devlet haline gelmişlerdir. Bu iki devletin uyruk olmaktan çıkarak bağımsızlığını ilan etmesi, hem İsrail devletinin buralardan gelen vergilerini sonlandırmış hem de bu ülkenin kuzey ve güney ticaret güzergâhlarındaki hareket serbestisini ortadan kaldırmıştır.²¹⁶

²¹³ Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre Hz. Süleyman'ın, Yahuda ve Benyamin kabilelerini yönetici ve asker gibi devlet yönetiminde üst düzey görevlere getirirken, diğer kabilelere ağır işler yüklemesi, halkın Hz. Süleyman'ın yönetimini eleştirmesine ve de tepki göstermesine neden olmuştur (Bkz. I. Krallar, 9/20-22).

²¹⁴ Bkz. I. Krallar, 2/13-25.

²¹⁵ Bkz. I. Krallar, 11/1-13 ; Abramsky, E.J., C.15, 106; Farrar, 150.

²¹⁶ Robinson, 261.

Hz. Süleyman'a yönelik bir başka önemli eleştiri ise onun, ülkedeki imar faaliyetlerinde savurganlık boyutunda lükse yöneldiği, bu süreçte ortaya çıkan kaynak ihtiyacını da halkın sırtına yüklediği yüksek vergilerle karşıladığı hususundadır.²¹⁷ O, daha önce babasının yapmayı planladığı tapınak yanında, ülkede çeşitli binalar ve saraylar yaptırmış ve bunların yapımında, ülkede bulunmayan pahalı ve lüks inşaat malzemelerini kullanmıştır. Bu malzemelerin dışarıdan temini ve ülkeye getirilmesi için de büyük kaynaklar harcamıştır. Nitekim Yahudi Kutsal Kitabındaki anlatımlara göre Hz. Süleyman Kudüs'te inşa edilen büyük tapınağın yapımı için Lübnan bölgesinde bulunan Sur site devletinin yöneticisi Hiram'la anlaşmış ve sadece bu ülkeden Mabedin inşası için alınan malzeme ve işçilik masraflarına karşılık yirmi kasaba ve şehrin bulunduğu bir bölgeyi Hiram'a vermiştir.²¹⁸

Hz. Süleyman, ülkedeki imar ve inşaat faaliyetlerindeki lüks tutkusunu, sadece tapınakla sınırlı tutmamış, inşa ettirdiği saraylar ve devlet binalarında da lüks malzemeler kullanarak yüksek harcamalar yapmıştır. Onun bu lüks tutkusu ve aşırı harcamaları yoksul halk kesimleri arasında rahatsızlıklara neden olmuştur. Hz. Süleyman'ın bu aşırı harcamalarının ortaya çıkardığı kaynak açığını, halka yüklediği yeni ve ağır vergilerle karşılama yönüne gitmesi, halk kitlelerindeki tepkiyi yönetime

²¹⁷ Robinson, 261-262.

²¹⁸ Yahudi Kutsal Kitabında anlatılanlara göre Hz. Süleyman, Sur Kralı Hiram'a yaptırdığı inşaat faaliyetlerine karşılık, ona ülkesinin Lübnan tarafında bulunan yirmi yerleşim yerini vermiştir. Bazı kaynaklarda, Hiram'ın yürüttüğü inşaat faaliyetlerin bedeli yanında, bu kasabaların savunulmasının zorluğu ve krallık ekonomisine büyük yük getirmesi sebebiyle Hiram'a devredildiği yorumları yapılmıştır (Farrar, 149; Johnson, 61; Hans Küng *Judaism: The Religious Situation of Our Time*, İngilizceye çev. John Bowden, SCM Press, London 1992, 80).

yönelik bir kızgınlık ve düşmanlığa dönüştürmüştür.²¹⁹ Özellikle onun bu lüks binaların ve yapıların inşasında geniş halk kitlelerini zorunlu olarak çalıştırması,²²⁰ halkın ona yönelik düşmanlık ve tepkisini zapt edilemez boyuta erıştirmiştir.²²¹

Hız. Süleyman'a yönelik düşmanlık duygusu yönetimden pay alamayan kabilelerde çok daha ileri boyutlara tırmanmış ve bu durum kısa bir süre içerisinde birtakım isyanların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu isyanlardan en önemlisi İsrail kabileleri arasında özel bir yeri bulunan Efrayim kabilesinden²²² Yereboam'ın önderliğinde yaşanmıştır. Ancak Hız. Süleyman, kendisine yönelik bu isyanı şiddetli biçimde bastırılmış ve isyanın elebaşı olan Yereboam Mısır'a sığınmak zorunda

²¹⁹ Küng, 80.

²²⁰ Kaynaklarda Hız. Süleyman'ın inşa faaliyetlerinde çalışan işçilerin sayısının yaklaşık olarak yüz elli bini bulduğu ifade edilmektedir. Bu çerçevede onun seksen bin kişiyi taş işçiliğinde, yetmiş bin işçiyi ise yük taşımakla görevlendirdiği, ayrıca bu işçilerin başına yönetici ve denetici olarak, üç bin üç yüz kişiyi görevlendirdiği ve bu insanları hemen hiçbir ücret ödemediği angarya olarak çalıştırdığı belirtilmektedir. O bedava çalıştırdığı bu işçiler için bir vardiya sistemi kurmuş ve her vatandaşın bir ay inşaatlarda çalışıp iki ay kendi işine gitmesini ve bu suretle yılda toplam dört ay bedava olarak devlete çalışması kuralını koymuştur (I. Krallar, 5/13-16; Abramsky, E.J.,C.15,106; Finkelstein, 30). Hız. Süleyman'ın inşa faaliyetlerinin yirmi yıl sürdüğü ve halkın çoğunluğunun geçim kaynağının çiftçilik olduğunu (Robinson, 242) düşündüğümüzde, bir çiftçinin, her yıl düzenli biçimde, dört ay işinden uzak kalmasının ağır bir yük oluşturacağı ve bunun halk arasında ciddi tepkilere neden olacağını tahmin etmek mümkündür. Nitekim Hız. Süleyman'ın bu uygulaması halkın tepkisini toplayarak bir isyanın çıkmasını kaçınılmaz kılmıştır.

²²¹ Robinson, 239; Farrar, 149.

²²² On iki İsrail boyundan biri olan Efrayim kabilesi, Hız. Yusuf'un, Mısırdaki doğan ikinci oğlu Efrayim'in soyundan gelmektedir. Yahudi Kutsal Kitabında anlatılanlara göre Hız. Yusuf, babası ve kardeşlerini Mısır'a yerleştirdikten sonra, oğulları Manasseh ve Efrayim ile birlikte babası Yakub'u ziyaret etmiştir. Yakub, oğlu Yusuf'un Mısır'dayken doğan bu iki oğlunu kendi oğulları arasında sayarak onlara kutsal topraklardan pay vereceğini söylemiş ve büyük oğul Manasseh yerine küçük oğul Efrayim'i kutsayarak onun soyundan büyük liderler çıkacağını söylemiştir (Bkz. Tekvin, 48. bap). Yakub'un bu sözü gerçekleşmiş ve Efrayim kabilesi önemli liderler çıkartmış ve vaat edilmiş topraklar Efrayim kabilesine mensup Yeşu'nun önderliğinde zapt edilmiştir (Bkz. Yeşu, 1-12. baplar). İsrail devletinin Süleyman'dan sonra ikiye bölünmesi üzerine yine Efrayim kabilesinden Yereboam bu devletin başına geçmiştir (Bkz., I. Krallar, 12/19-20).

kalmıştır.²²³ Böylece halkın, Süleyman yönetimine yönelik silahlı muhalefeti bir süreliğine ortadan kalkmış, ancak onun yaşanan bu isyanı bastırmadaki acımasız tavrı Hz. Süleyman'ın iktidarına yönelik düşmanlığı iyice arttırmıştır. Bu düşmanlık içten içe uzun süre devam etmiş ve Süleyman'dan sonra, onun oğlu Rehoboam zamanında yeni bir isyana ve ülkenin bölünmesine neden olmuştur. Bu süreçte daha önce Mısır'a kaçmış olan Yereboam tekrar ülkeye dönerek kuzeyde oturan kabileleri etrafında toplamış ve Süleyman'ın oğlu Rehoboam'a karşı ayaklanarak ayrı bir devlet kurmuştur.²²⁴

Yahudi kutsal kitabı yukarıda anlatılanlar paralelinde bütün bu olanları Süleyman'ın yabancı hanımlarla evlenerek onların ilahlarına meyiletmenin bir cezası olarak yorumlamıştır. Bu iddiaya göre Tanrı Davut'la ahitleşmiş ve onun soyundan krallığı eksik etmeyeceğini vaat etmiştir. Tanrı, daha sonra Davut'un oğlu Süleyman'ın tavırlarından ve aldığı yabancı hanımların etkisiyle başka ilahlara yönelmesinden rahatsızlık duymuş, bunun üzerine krallığı Süleyman'ın soyundan almaya karar vermiştir. Ancak daha önce Davut'a verdiği söz nedeniyle bunu tamamen yapmamış ve Davut'un hatırına ülkenin bir kısmını onun soyunun yönetiminde kalmasına izin vermiştir.²²⁵ Yahudi Kutsal Kitabının bu açıklaması çok makul gözükmemekte ve bu ifadelerin Süleyman'dan sonra Ezra zamanında yeniden kaleme alınan kutsal metne Süleyman ve ailesine düşman olan birileri eliyle dâhil edildiği izlenimi vermektedir. Ayrıca bu ifadelere benzer bir yaklaşımın, aynı

²²³ Bkz. I. Krallar, 11/26- 40 (Hz. Süleyman'ın iktidarında dönemin güçlü devleti Mısır ile barış temelli bir siyaset sürdürülmüştür. Süleyman'ın krallığına karşı ayaklanan Yereboam'ın, isyanın ardından, İsrail Krallığı'nın müttefiki olan Mısır'a sığınması, Mısır ile olan iyi ilişkilerin bozulmasına neden olmuştur).

²²⁴ Bkz. I. Krallar, 12. bap; II. Tarihler, 10. bap.

²²⁵ I. Krallar, 11/30-34.

dönemi anlatan bir başka metin olan Tarihler kitabında hiçbir şekilde yer almaması da bu ifadelerin, daha sonra kutsal metne sokuşturulduğu şeklindeki kanaatimizi destekler gözükmetedir.

İsrail Devleti'nin, Süleyman'ın aldığı yabancı eşlerin ilahlarına meyletmesi sebebiyle ikiye bölündüğü şeklindeki iddianın doğru olmayacağına bir başka kanıt ise Süleyman'ın Mısır Firavununun kızıyla evlendikten sonra bu kadına ayrı bir saray inşa etmesine rağmen, onun inancını yaşayabileceği bir tapınak yapmamış olmasıdır. Şayet Süleyman aldığı hanımların tanrılarına meyletseydi en çok değer verdiği Mısır Firavununun kızı olan bu eşinin inancına uygun bir tapınak yapar ve hatta kendisi de o tapınağa giderdi. Oysa Süleyman farklı bir dinin tanrısına inanmak bir yana, çok değer verdiği eşinin bile farklı olan inancını yaşamasına uygun bir ortam oluşturmamıştır. Bu durum Süleyman'ın ahir ömründe yabancı hanımlara meylettığı ve bu nedenle devletin ikiye bölündüğü şeklindeki eleştirilerin bir haklılığının bulunmadığını ortaya koymaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM ÇERÇEVESİNDE HZ. SÜLEYMAN

Yahudi Kutsal Kitabında hükümdar olduğu belirtilen Hz. Süleyman'ın, Kur'an-ı Kerim'de hükümdarlığının yanında peygamber olduğu bildirilmiştir.²²⁶ Onun sahip olduğu bu hükümdar-peygamber vasfına dair betimlemeler Kur'an-ı Kerim'de geniş bir yer tutar. Bu anlatımlara göre Hz. Süleyman, babası Davut'tan

²²⁶ Nisa (4), 163; En'am (6), 84; Enbiya (21), 78-79.

Yahudi toplumunun hükümdarlığını devralmasının yanında, Allah tarafından kendisine bahşedilen peygamberlik görevini de üstlenmiştir.²²⁷ O, şahsında topladığı bu dini ve dünyevi önderlik vasıfları yanında, keskin zekâsı, engin bilgisi ve karmaşık meseleler karşısında zorlanmaksızın hüküm vermesini sağlayan bilgeliğiyle²²⁸ ün salmıştır. Hz. Süleyman, sahip olduğu bu yeteneğiyle, kendisi gibi zekâsı ve bilgeliği ile bilinen babası Davut'la birlikte baktıkları davalarda, babasından bile daha isabetli hükümler vererek bilgelik ve hikmette eşsiz bir deha olduğunu ortaya koymuştur.²²⁹

Kur'an'da anlatılanlara göre Allah'ın Hz. Süleyman'a verdiği yetenekler sadece zekâ ve bilgelikle sınırlı olmamıştır. Allah ona, zekâ ve bilgelik gibi kabiliyetler yanında, başta cinler ve rüzgâr olmak üzere çeşitli tabiat varlıklarına hükmetme gücü de vermiştir. Hz. Süleyman'a verilen bu güç ve kabiliyetler Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde de anlatılmıştır. Bu anlatımlara göre o, hayvanların dilinden anlama kabiliyetiyle başta kuşlar ve karıncalar olmak üzere, çeşitli varlıklarla diyalog kurmuş, onlara hükmederek isteği doğrultusunda kullanmıştır.²³⁰

Hz. Süleyman'ın çeşitli varlıklar üzerindeki egemenliği, sadece canlı varlıklarla sınırlı kalmamış, rüzgâr gibi çeşitli tabiat varlıkları da Allah tarafından onun emrine verilmiştir.²³¹ Nitekim Kur'an'da anlatılanlara göre o, rüzgâra bu şekilde hükmetme gücü sayesinde hak dine davet ettiği Saba Melikesi'nin tahtını,

²²⁷ Hz. Süleyman, Yahudi ve Hıristiyan geleneğinde sadece kral olarak bilinirken İslam geleneğinde ise, hem vahiy alan bir peygamber hem de bir kral olarak telakki edilmektedir (Harman, DİA, C. 38, 59; Muhammed Ali Sabuni, Kur'an'ın Işığında Peygamberlik ve Peygamberler, Çev. Suat Cebeci, Bilal Delice, Kültür Yay., İstanbul 1970, 15).

²²⁸ Enbiya (21), 78-82.

²²⁹ Osman Cilacı, Şamil İslam Ansiklopedisi, Şamil Yayınevi, İstanbul 1992, C. 5, 455.

²³⁰ Neml (27), 17-19.

²³¹ Sad (38), 35-36; Enbiya (21), 81.

göz açıp kapayacak kadar kısa bir zaman içerisinde çok uzak bir mesafeden sarayına getirtmiş, bu duruma tanık olan Saba Melikesi de hemen onun dinine girmeyi kabul etmiştir.²³² Kur'an-ı Kerim'de Hz. Süleyman'ın sahip olduğu güçler ve hükmettiği varlıklara dair bu anlatımlar, her ne kadar zihinlerde efsanevi bir Süleyman tasavvurunun oluşmasında etkili olsa da, aslında bütün bunlar Allah'ın Hz. Süleyman'a bahsettiği peygamberlik ve hükümdarlık yetkisiyle gerçekleşmiştir.

A- HZ. SÜLEYMAN'IN PEYGAMBERLİK VE HÜKÜMDARLIĞI

İslam'a göre Yüce Allah, başta Adem olmak üzere birçok peygambere vahyetmiş ve bunlardan bir kısmının adlarını Kur'an-ı Kerim'de zikretmiştir. Bu bağlamda Kur'an'da Hud,²³³ Salih,²³⁴ Lut,²³⁵ İbrahim,²³⁶ İshak,²³⁷ Yakup,²³⁸ Musa,²³⁹ Harun,²⁴⁰ Davut,²⁴¹ Süleyman,²⁴² İsa,²⁴³ Yahya²⁴⁴ gibi bazı peygamberlerin adları zikredilmekte, bir kısım peygamberlerin adları ise zikredilmemektedir. Kur'an'da adı zikredilen ve zikredilmeyen peygamberlerin hemen tamamı ilahi mesajın gereklerini yapmaya çalışmış ve bu uğurda genelde toplumun egemen

²³² Neml (27), 20-44.

²³³ Araf (7), 65.

²³⁴ Araf (7), 75.

²³⁵ En'am(6), 86.

²³⁶ Bakara (2), 130,133.

²³⁷ Bakara (2), 136.

²³⁸ Al-i İmran (3), 84.

²³⁹ Bakara (2), 51, 53-55.

²⁴⁰ Enam (6), 84.

²⁴¹ Bakara (2), 251.

²⁴² Nisa (4), 163; En'am (6), 84

²⁴³ Maide (5), 75.

²⁴⁴ Al-i İmran (3), 39.

sınıflarıyla çatışmak zorunda kalmışlardır. Davut ve Süleyman gibi peygamberler ise geleneksel peygamber profilinin dışında yer almış ve peygamberlik yanında hükümdarlık vasfını da üzerlerinde taşımışlardır. Bu vasıflarıyla onlar, geleneksel peygamberlerin konumundan farklı bir statüye sahip olmuşlardır.

1- Hz. Süleyman'ın Peygamberliği

Geleneksel İslam anlayışına göre Hz. Süleyman, ilahi vahye muhatap olan peygamberlerden biridir. Yüce Allah Nuh, İbrahim, İshak, Yakup gibi peygamberlere olduğu gibi ona da vahyetmiştir. Kur'an-ı Kerim'de diğer peygamberlere vahyedildiği gibi Hz. Süleyman'a da vahyedildiğinin²⁴⁵ belirtilmesi sebebiyle Müslüman din bilginleri Hz. Süleyman'ı klasik manada peygamberlerden biri olarak telakki etmektedirler.²⁴⁶ Ancak gerek, Hz. Süleyman'ın peygamber olarak

²⁴⁵ Nisa(4), 163; En'am(6), 84.

²⁴⁶ Yahudi Kutsal Kitabı, Hz. Süleyman'ın peygamberlik görevinden ziyade, krallık vasfı üzerinde durur. Bu anlatımlara göre Hz. Süleyman'ın yaşadığı dönemde peygamber olan kişi Hz. Süleyman değil, Nathan'dır (Bkz. I. Krallar, 1/23,32,34,38,45). Yahudi Kutsal Kitabında her ne kadar Hz. Davut ve Hz. Süleyman'ın misyonu kral olarak tanımlansa da, Tanrı'nın onlara vahyettiği ve iletişim halinde olduğunu göz önüne aldığımızda, bunların kral olmanın yanında peygamber olduğunu düşünmemiz mümkün gözükmemektedir (Mustafa Sinanoğlu, "Nübüvvet", DİA, C. 33, İstanbul 2007, 286; Mustafa Sinanoğlu, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Nübüvvet, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış doktora tezi, İstanbul 1995, 399). Aslında bu durum Yahudilik ve İslam'ın peygamberlik kavramına yüklediği anlamla da ilintili bir sorundur. Çünkü Yahudi Kutsal Kitabı ile Kur'an, peygamberlerin vasıfları konusunda farklılıklar taşımaktadır. Yahudiliğe göre peygamberler sihir ve büyü ile uğraşmakta hatta bu tür eylemler onların peygamberliğinin bir kanıtı olarak görülmektedir (Salih Sabri Yavuz, İslam Düşüncesinde Nübüvvet, İnsan Yayınları, İstanbul t.y., 28-29). Kur'an da ise peygamberlerin ilahi vahyi insanlara ulaştırın ve davranışlarıyla insanlara örnek teşkil eden kimseler olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla İslam, anlayışına göre peygamberlerin sihir ve büyü gibi işlerle herhangi bir ilişkisinin olması mümkün görülmemektedir. Bu bağlamda Kur'an'ın Hz. Süleyman'la ilgili açıklamaları hem Süleyman'ın şahsına yönelik yanlış algılamalara hem de Yahudiliğin peygamberlik anlayışına bir cevap teşkil etmektedir. Kaynaklarda Yahudilerin Hz.

gönderildiği kavim olan Yahudilerin Hz. Süleyman'ı peygamber olarak değil de Tanrıyla özel ilişkileri olan bir kral olarak algılamaları, gerekse Hz. Süleyman ve Davut gibi peygamberlerin Kur'an'da peygamberlik vasıfları yanında krallıklarıyla ön planda olması sebebiyle Davut ve Süleyman'ın klasik manada bir peygamber olarak görülüp görülmeyeceği sorusu ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda dile getirdiğimiz sorunu İslam'ın geleneksel peygamberlik tasavvuru bağlamında ya da diğer bir ifadeyle aslında bütün peygamberlerin aynı misyonu paylaşıp paylaşmadığı sorusu üzerinde düşünerek cevaplamak mümkün gözükmemektedir. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin sahip oldukları özelliklerin ya da görevlerin birbirinden farklı olabileceği belirtilmekte ve peygamberlerin bir kısmının

Süleyman'la ilgili bu yanlış anlayışları hususunda şöyle bir bilgi nakledilmektedir. Hz. Muhammed'e gelen vahiylerde Hz. Süleyman'ın da peygamberlerden olduğunun bildirilmesi üzerine Yahudiler, Hz. Muhammed'in söylediklerine şaşırarak, onun bir peygamber değil, sihirbaz olduğunu iddia etmişlerdir. Kaynaklarda Yahudilerin bu iddiaların sebebi olarak, Hz. Süleyman'ın yaşadığı dönemde sihir ilminin çok yaygın olduğu, bu nedenle Hz. Süleyman'ın sihir ilmini yasaklamak amacıyla sihirle ilgili yazılan kitapları toplatarak tahtının altına gömdürdüğü, fakat onun ölümün ardından tahtının altına gömdürdüğü bu kitapların ortaya çıkartıldığı ve insanların arasında sihir ilminin tekrar yayıldığı bu olayın ardından sihir ile ilgili kitaplar onun tahtının altından çıktığı için Süleyman'ın sahip olduğu krallık ve hükmettiği varlıkların hepsine sihir vasıtasıyla sahip olduğu şeklinde bir söylentinin doğduğu belirtilmektedir (Taberi, 285; Fahrudin Er-Razi, Tefsir-i Kebir, Terc. Suat Yıldırım, Sadık Kılıç, Akçağ Yay., Ankara 1988, C. 3, 256-259). Bütün bu iddialara Kur'an'ın cevabı "İnsanlardan pek çoğunun Hz. Süleyman'ın iktidarı hakkında söylenenlere inandığı, hâlbuki Hz. Süleyman'ın asla sihirle uğraşmadığı (Bakara (2), 102)" olmuştur. Böylece Kur'an, Yahudilerin Hz. Süleyman'a atfettikleri sihir ilmini ve onun hükümdarlığını bu sihir vasıtasıyla sürdürmüş olduğu iddialarını yalanlamıştır (Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, Terc. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yay., Ankara 2002, 23). Mevdudi de, Yahudilerin, sihir, büyü ya da gelecekte haber alma gibi unsurlara düşkünlüklerinin nedeni olarak, onların Mısır'dan itibaren yaşadıkları sürgün hayatı gibi nedenlerle ahlaki ve manevi bozulmalar yaşamalarını ve yaşadıkları bu olumsuzluklar neticesinde sihir, büyü ya da gayptan haber alma gibi unsurlardan medet ummaya başlamalarını gösterir (Mevdudi, C.1. 78). Buna göre Yahudiler, Hz. Süleyman'ın onlara yaşattığı şaşaalı dönemi yeniden yaşayabilme ümidiyle bu tarz ilimler ile ilgilenmeye başlamışlardır.

diğerlerine üstün kılındığı ifade edilmektedir.²⁴⁷ Bu ayette geçen üstünlük ifadesi, zihinlerde Allah tarafından seçilmiş, aynı misyonu gerçekleştirmek üzere görevlendirilmiş olan peygamberlerin, hangi açıdan üstünlük taşıyabileceği sorusunu uyandırmaktadır. Ortak bir misyona sahip olan peygamberlerin bu üstünlüğü, takva konusundaki bir üstünlükten ziyade, yüklenmiş oldukları görevlerin özdeş olmamasının ya da bu görevlerin farklılığından kaynaklanabilir. Bu yorumun savunucularından olan Taberi, peygamberlerin misyonlarının birbirinden farklı olabileceğini, Allah'ın peygamberlere verdiği mucizelerle her birini farklı şekillerde görevlendirdiğini savunur.²⁴⁸ Buna göre nasıl ki Allah, Hz. Musa ile aracısız konuşmuş, Hz. İsa'ya körleri iyileştirme, birtakım rahatsızlıkları tedavi etme, ölüleri diriltme gibi²⁴⁹ farklı mucizeleri sergileme imkânı bahşetmişse peygamberlerin konularında ve görevlerinin düzeylerinde de bazı farklılıklar bulunmaktadır. Dolayısıyla ayette ifade edilen, bazı peygamberlerin diğerlerinden üstün kılındığı hususunu, takvadaki bir üstünlükten ziyade, peygamberlere yüklenen görevlerdeki zorluklar ve onların bu zorluklar karşısında göstermiş oldukları sabır ve çabanın getirdiği bir misyon üstünlüğü olarak yorumlamak mümkün gözükmektedir.

Yukarıda yer alan açıklamalar bağlamında Hz. Süleyman'ın durumunu değerlendirmeye çalıştığımızda Kur'an'daki bilgiler ışığında onun Allah'tan vahiy aldığı, ancak vahyi klasik bir peygamber gibi halka tebliğ etmekten çok, farklı bir biçimde uyguladığı sonucuna varmak mümkün gözükmektedir. Buna göre Hz. Süleyman, Tanrı'dan aldığı vahyi kral olarak kendi icra ve uygulamalarına yansıtmış ve yönetim anlayışıyla ilahi vahyi hayata geçirerek uygulayıcısı olmuştur.

²⁴⁷ Bakara (2), 253.

²⁴⁸ Taberi, C. 2, 105.

²⁴⁹ Ali İmran (4), 49; Maide (5), 110.

2- Hz. Süleyman'ın Hükümdarlığı

İslam geleneğine göre Hz. Süleyman, peygamberlik vasfı yanında hükümdarlık vasfına da sahip olan bir kişidir. Dolayısıyla o, peygamberlik ve hükümdarlık gibi uhrevi ve dünyevi iki liderliği birden kendi şahsında toplamıştır. Bu durum Kur'an'da açık bir biçimde ifade edilmekte ve Davut peygamber gibi oğlu Süleyman'a da peygamberlik ve krallık vasıflarının verildiği,²⁵⁰ onun Davut'a varis kılındığı ifade edilmektedir.²⁵¹ Bazı tefsirciler Süleyman'ın Davut'a varis kılındığı şeklindeki ifadeyi, dünyevi miras ve krallığa varis kılınmaktan çok, onun; babasının ilim ve hikmetine varis kılınması şeklinde yorumlamış ve kastedilenin maddi miras olarak anlaşılması halinde Davut'un diğer oğullarının da aynı mirastan pay almaları gerektiğini bu yorumlarına kanıt olarak göstermişlerdir.²⁵² Elmalılı Hamdi Yazır ise burada kastedilenin Davut'un peygamberliğine varis olmaktan çok, onun krallığına ve tahtına varis olmak şeklinde anlaşılması gerektiğini ifade etmekte ve buradan

²⁵⁰ Harman, C.38, 59; Cilacı, C.5, 455.

²⁵¹ Neml (27), 16.

²⁵² Mevdudi, C.4, 83; İbn-i Kesir, Büyük İslam Tarihi, Çev. Mehmet Keskin, Çağrı Yay., İstanbul ???, C.2, 34. (Yukarıda geçen ayetteki "varis kılınma" ifadesini manevi miras olarak yorumlayanlar bu yorumlarına Hz. Peygamberden nakledilen bir hadisi referans göstermektedirler. Bu hadiste Hz. Muhammed peygamberlerin geride sadece ilim miras bıraktıklarını ifade etmektedir (Peygamberler altın ve gümüş miras bırakmadılar, ancak ilim miras bıraktılar (Ayni, Ebu Muhammed Bedreddin Mahmud b. Ahmed b. Musa el- Hanefi, Umdetü'l- Kari Şerhi Sahihi'l Buhari, Kahire, 1137, İlim, 10). Süleyman'ın babasının ilmine varis kılındığını savunanlar bu hadisten hareketle yukarıda geçen ayetteki varis kılınmanın manevi bir varis kılınmak şeklinde anlaşılması gerektiğini belirtirken "varis kılınma" ifadesinin daha çok maddi krallığı devralmayı ifade ettiğini savunanlar ise ayette kast edilenin Davut'un peygamberliğinden çok krallık yönü olduğuna ve dolayısıyla Süleyman'ın da onun krallık yönüne, yani tahtına varis olduğuna işaret etmektedirler).

hareketle Süleyman'ın hak ve adaleti tesis etmek amacıyla babasının tahtına varis olduğunu dile getirmektedir.²⁵³

Yukarıda bahsettiğimiz Hz. Süleyman'ın babası Davut'a varis kılındığı ifadesinin, maddi veya manevi miras olarak anlaşılması gerektiği ile ilgili tartışmalar bir yana, Hz. Süleyman'ın İsrail toplumuna hükümdarlık yaptığı ve onun bu hükümdarlığının Yahudi ve İslam kaynaklarında efsanevi bir biçimde dile getirildiği görülmektedir. İslam kaynaklarına göre babasından hükümdarlığı devralan Hz. Süleyman, Allah'tan, kendisinden önce ve sonra kimsenin sahip olmadığı derecede büyük bir mülk ve saltanat dilemiştir.²⁵⁴ İslam geleneğine göre Hz. Süleyman'ın duası Allah tarafından kabul edilmiş ve ona, o güne kadar kimsenin sahip olmadığı bir hükümdarlık ve zenginlik verilmiştir.²⁵⁵ Hz. Süleyman'ın sahip olduğu hükümdarlık ve zenginlik büyük olmakla birlikte kimi zaman bütün bu anlatımlar abartı derecesine varmış ve dünyanın büyük bir bölümünün onun hükümdarlığı altında olduğu iddia edilmiştir.²⁵⁶ Kanaatimize göre Hz. Süleyman'ın iktidar ve mülkünün bu derece abartılı anlatılmasında onun, dönemine göre oldukça önemli bir yapı olan tapınağı inşa etmiş olmasının da belli bir rolü bulunmaktadır. Süleyman'ın kendi döneminde oldukça büyük ve masraflı olan tapınağı inşa ettirmesi, onun mülk ve zenginliği ile ilgili anlatımların daha abartılı hale gelmesinde etkili olmuştur.²⁵⁷

Hz. Süleyman'ın yukarıda bahsettiğimiz mülk ve zenginliği sadece tarihi kaynaklarda değil, İslam edebiyatında da önemli bir yer işgal etmektedir. Hz.

²⁵³ Yazır, C.6, 131.

²⁵⁴ Sad (38), 35.

²⁵⁵ İsmail Yiğit, Peygamberler Tarihi: Kur'an-ı Kerim ve Hadis Kaynakları Işığında, Kayıhan Yay., İstanbul 2004, 518.

²⁵⁶ Mevdudi, C.4, 83.

²⁵⁷ Yiğit, 519.

Süleyman; iktidarı, zenginliği ve mülkünün genişliği ile edebi metinlerde önemli bir yer edindiği için tarihte kendisinden sonra gelen önemli şahsiyetlerin zenginlik ve mülkleri onun zenginlik ve mülküyle mukayese edilerek anlatılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda özellikle Türkler arasında Hz. Süleyman ile büyük Osmanlı hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman arasında paralellikler kurulmuş kimi zaman ise aynı eserde Süleyman lafzıyla bu iki şahıs birden ima edilmiş, bazen de hangisinin kast edildiği müphem bırakılarak bu sembolizm daha etkili bir biçimde vurgulanmıştır.²⁵⁸

B- Hz. Süleyman'ın Bilgeliliği ve Adaleti

Kaynaklarda Hz. Süleyman'ın peygamberlik ve hükümdarlık yanında ilim ve hikmet sahibi olduğu, özellikle bu yönleriyle, yani ilmi, bilgeliliği ve adaletiyle efsaneleştiği belirtilmektedir. O, Kur'an'da bildirildiği şekliyle babasından hükümdarlık ve peygamberliği devralmanın yanında insanlar arasında adaletle hükmetme yeteneğini de devralmış, hatta babasından daha iyi hükümler vererek bilgelik ve adalet konusunda babasından daha büyük bir şöhrete sahip olmuştur. Hz. Süleyman'ın insanlar arasında hüküm vermedeki üstün yeteneği Kur'an'da da örneklendirilerek, onun olayları değerlendirme ve problemleri çözme konusunda isabetli hükümler verdiği belirtilmektedir.²⁵⁹ Tefsir ve diğer eserlerde ise, Hz. Süleyman'ın verdiği hükümlerin daha isabetli olması nedeniyle Hz. Davut'un, henüz

²⁵⁸ Yeni Türk Ansiklopedisi, "Süleyman" maddesi, Ötüken Yay., İstanbul 1985, C. 10, 3754.

²⁵⁹ Kur'an da yer alan " Biz Davut'a ve Süleyman'a hüküm ve ilim verdik." (Enbiya 21, 79) ayetiyle Allah'ın bütün peygamberlere birtakım kabiliyetler ve nitelikler verdiği gibi Hz. Davut ve Hz. Süleyman'a müşterek ve özel bir nitelik olarak, olayların arka planını algılama ve bu sayede karşılaştıkları davalarda adaletle hükmetme yeteneğinin verildiği ima edilmektedir. Kur'an'da Hz. Davut ve Süleyman'ın, Allah'ın kendilerine verdiği bu ilim için çokça şükrettikleri bildirilmiştir (Neml 27, 15).

çocuk denilebilecek yaşlardayken bile oğlunun fikrine danışarak hüküm verdiği nakledilmektedir.²⁶⁰

Hız. Süleyman'ın babasından daha bilgece kararlar alarak adaletle hükmettiği hususunda birtakım olaylar anlatılmaktadır. Bu anlatılan olaylardan birine göre Hız. Süleyman, ekinlerine zarar verilen bir tarla sahibi ile bu ekinlere zarar veren sürünün sahibi arasında babasına kıyasla daha iyi bir hüküm vermiştir.²⁶¹

Kaynaklarda anlatılanlara göre bir koyun sürüsü, sahibinin haberi olmaksızın gece yarısı bir ekin tarlasına girerek oradaki ürünlere zarar verir. Tarlanın zarar görmesinden mağdur durumda olan kişi Hız. Davud'a gelerek bu durum hakkında hüküm vermesini ister. Hız. Davud, tarladaki zararın nedeninin, sürü sahibinin ihmalden kaynaklandığını ve ekin sahibinin zararının büyük olduğunu tespit ederek ekin sahibinin zararına denk olan sürünün tamamının, ekin sahibine tazminat olarak verilmesine karar verir.²⁶² Hız. Davud bu kararı verirken yaklaşık olarak daha on bir yaşlarında²⁶³ olan oğlu, Süleyman da oradadır. Hız. Süleyman, ürüne verilen zarardan ötürü sürünün tümüne el konularak, tarla sahibine verilmesinin ağır bir ceza olduğunu düşünür. Çünkü tarlaya verilen tahribat telafi edilebilir nitelikte olup, tarlanın bir yıllık ürünün kaybından ibarettir. O, babasının sürüye el konulması hükmü yerine, koyun sürüsünün sadece bir yıllık süre için ekin sahibine verilmesini,

²⁶⁰ Razi, C.16, 184; Türk Ansiklopedisi, "Süleyman", Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1982, C.30, 26.

²⁶¹ Yukarıda naklettiğimiz olayda ekin sahibi ile ekinleri yiyen sürünün sahibi arasında Hız. Davut ve Hız. Süleyman'ın hüküm verdiğiine dair anlatımlar Yahudi kaynaklarında yer almamaktadır. Kur'an'da bahsedilen bu olayın detaysız bir biçimde verilmesinin yanında farklı müfessirlerin aynı olayı çok küçük farklılıklarla aktarması o dönemde Arapların sözlü geleneğinde bu rivayetin yaygın olarak nakledildiği kanaatini desteklemektedir (Esed, 554; Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrııcı, v.d, Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Ankara 2006, C. 3, 693).

²⁶² Kur'an Yolu, C.3, 692.

²⁶³ Razi, C.16, 184; Türk Ansiklopedisi, "Süleyman" maddesi, C.30, 26.

tahrip olan ekin tarlasının ise sürü sahibine devredilmesini önerir. Buna göre bu bir yıllık süre zarfında ekin sahibi sürünün sütü, yünü ve yeni doğan yavrularına sahip olarak zararını karşılayacak, aynı süre zarfında tarlanın bakımını üstlenen²⁶⁴ sürü sahibi de tarlayı tekrar ekip eski haline dönüştürerek ekin sahibini zarara uğramamış hale getirecektir.²⁶⁵ Böylece, hem davacının uğradığı mağduriyet tümüyle ortadan kaldırılmış hem de davalı mağdur edilmemiş olacaktır. Hz. Davud, Hz. Süleyman'ın sunduğu önerinin kendi hükmünden daha isabetli olduğu düşüncesiyle oğlununkini uygular.²⁶⁶

Hz. Süleyman'ın sahip olduğu bilgelik ve adaletle hüküm vermesine dair günümüze ulaşan diğer bir örnek ise hadis literatüründe yer alır. Hadisteki anlatıma göre, aynı çocuğun annesi olduğunu iddia eden iki kadın birbirinden davacı olarak aralarındaki sorun hakkında hüküm vermesi için Davut'a giderler. İki kadının aralarındaki uzlaşmazlığın nedeni ikisinin de aynı çocuğun annesi olduklarını iddia etmeleridir. Hadisteki anlatıma göre kadınlardan birinin çocuğunu kurt kapmış, yaşanan olayın ardından her iki kadın da sağ olan çocuğun kendisine ait olduğunu iddia etmiştir. Hz. Davut, tarafları dinledikten sonra çocuğun kadınlardan yaşça büyük olana verilmesine karar vermiştir. Verilen hükme razı olmayan öteki kadın, davayı bir de Hz. Süleyman'a götürmüştür. Hz. Süleyman tarafları dinledikten sonra,

²⁶⁴ M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, Feza Gazetecilik, İstanbul t.y., C.5, 459.

²⁶⁵ Taberi, C.5, 542; Mevdudi, C.3, 291; Sabuni, C.4, 95.

²⁶⁶ Enbiya (21), 78- 79; Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, İşaret Yay., İstanbul 2002, 554; İbn-i Kesir, C.2, 47 (Tefsirlerde Hz. Davut'un ve Hz. Süleyman'ın birlikte baktıkları davada ikisinin de adaleti gerçekleştirme duygusuyla hüküm verdikleri (Bkz. Kur'an Yolu, C.2, 693) belirtilmekle birlikte, "Biz onların hükmüne şahittik ve bu olayda Süleyman'ın dava konusunu anlamasını sağladık (Enbiya (21), 78)" ayetiyle, aslında Hz. Süleyman'ın, bu denli isabetli hüküm vermesinde Allah'ın ona bu hükmü bildirmiş olmasının etkili olduğu vurgulanmaktadır. Muhammed Ali Es-Sabuni, Saffetü't-Tefasir, Çev. Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz, Ensar Neşriyat, İstanbul 1990, C.4, 95).

çocuğun ortadan bölünerek paylaşılmasını ve her bir yarısının bir kadına verilmesine hükmetmiştir. Bu karar üzerine daha önce Davut'un aleyhine karar verdiği kadın, çocukla ilgili talebinden vazgeçtiğini ve çocuğun ölmesinden başka kadına verilmesine razı olduğunu ifade etmiştir. Bunun üzerine Hz. Süleyman, çocuğun gerçek annesinin bu kadın olduğuna, hükmetmiş ve çocuğu ona vermiştir.²⁶⁷

Hz. Süleyman'ın yukarıdaki örneklerde ifade edildiği gibi adaletle ve bilgelikle hükmettiği ve hüküm vermede yanılmadığına dair İslam kaynaklarında başka rivayetler de bulunmaktadır. Süleyman'ın verdiği bu bilgece hükümlere dikkat ettiğimizde onun babasının ilim ve hikmetini de miras aldığı, hatta bunu daha ileri bir biçimde uyguladığı anlaşılmaktadır. Hz. Süleyman'ın, babasından devraldığı ilmi, bireyler arasında hükmetmede kullanmak yanında, verdiği hükümlerle adaleti gerçekleştirme konusunda da babasından daha başarılı olduğu kabul edilmiştir. O, verdiği isabetli hükümlerle adaletin simgesi haline gelmiş ve yüzyıllar sonrasında Avrupa'da inşa edilen katedral ve mahkemeler adaletin sembolü olarak onun resim ve heykelleriyle süslenmiştir.²⁶⁸

Hz. Süleyman'ın sahip olduğu ilim ve hikmetin, sadece onun bilgelikle hüküm vermesini ve halkını adaletle yönetmesini sağlamakla kalmadığı, aynı zamanda halk arasında bilgelik ve hikmetin öneminin de artmasına vesile olduğu ifade

²⁶⁷Tecrid-i Sarih Tercümesi, Sahih-i Buhari, Çev. Kamil Miras, C.9, T.T.K Basımevi, Ankara 1971, 158-162. (İki kadının aynı çocuğun annesi oldukları iddiasıyla Hz. Süleyman'ın huzuruna geldikleri şeklindeki hadise çok benzer bir olay Yahudi Kutsal Kitabında da aktarılmaktadır (Bkz. I. Krallar, 3/16-28). Hemen hemen aynı olduğunu söyleyebileceğimiz bu olayda, en önemli farklılık, bahsedilen iki kadının kötü kadınlar oldukları ve çocuğun da kurt kapması sonucu değil, uyuyan annesinin altında kalıp boğulmak suretiyle öldüğü şeklindedir. Bu küçük farklılara rağmen, hadis olarak rivayet edilen bu olayın Yahudi Kutsal Kitabında da benzer bir anlatımla yer etmesi bu rivayetin gerçek hadis olmaktan çok İsrailiyat'tan bir alıntı olduğu ihtimalini akla getirmektedir.

²⁶⁸ Büyük Kültür Ansiklopedisi, "Süleyman" maddesi, Başkent Yay., İstanbul 1984, C. 11, 4290.

edilmektedir. Bu bağlamda antik Anadolu ve Yunan’da ortaya çıkan felsefenin bile Süleyman’la başlayan bilgelik ve hikmet geleneğinin yaygınlaşması sayesinde oluştuğu şeklinde rivayetler bulunmaktadır.²⁶⁹

C- Hz. Süleyman’ın Hükmettiği Varlıklar

Kur’an’da, Hz. Süleyman’a verilen mucizeler bağlamında onun rüzgâra yön verdiği,²⁷⁰ gözle görülen ve görülmeyen varlıklara hükmettiği,²⁷¹ kuşlar²⁷² başta olmak üzere pek çok varlığın dilinden anladığı,²⁷³ belirtilmiştir. Kur’an’ın bu ayetleri tefsirlerde, özellikle rivayet tefsirlerinde, İsrailiyat kaynaklı başka birçok olayla ayrıntılandırılmıştır. Çoğunluğu İsrailiyat’a ait olan ve Yahudi kaynaklarından alınan bu bilgiler, Arap edebiyatı ve söz ustalığının da katkısıyla abartılı bir anlatım kazanmış, bu durum İslam dünyasındaki efsanevi bir “Süleyman” tasavvurunun oluşmasına etki etmiştir.

1- Rüzgâra Hükmetmesi

Kur’an’da bildirildiğine göre Hz. Süleyman, Allah’tan, kendisinden sonra kimsenin sahip olamayacağı güçte bir hükümlerlik dilemiş, Allah da onun bu duasını kabul etmiş ve iktidarını güçlü kılması için, verdiği pek çok yeteneğin yanında, rüzgarı da onun emrine vermiştir.²⁷⁴ Kur’an’daki bu anlatım paralelinde,

²⁶⁹ Yazır, C. 6, 131.

²⁷⁰ Enbiya (21), 81; Sebe (34), 12; Sad (38), 35-36.

²⁷¹ Neml (27), 17.

²⁷² Neml (27), 16, 20-26.

²⁷³ Neml (27), 18-19.

²⁷⁴ Sad (38), 35-36.

tefsircilerden bir kısmı bu anlatımı zahiren yorumlayarak, “rüzgarın Hz. Süleyman’ın emrine verilmesini”; rüzgarın onun dilediği yönde esmesi şeklinde açıklamışlardır. Ayeti daha rasyonel bakış açısıyla değerlendiren tefsirciler ise, rüzgarın Süleyman’ın emrine verilmesinin, rüzgara yönelik doğrudan bir müdahale şeklinde olmayabileceğini, hükmetmekten kastın; rüzgarın esiş yönünün daima Hz. Süleyman’ın işini kolaylaştıracak biçimde olması şeklinde anlaşılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu iddiayı dile getirenlere göre Hz. Süleyman’ın ülkesi için en önemli gelir kaynağı olan, deniz ticaretini kolaylaştırmak üzere rüzgarın yönü, Allah’ın izniyle daima Süleyman’ın gemilerinin gideceği yöne doğru olmuştur.²⁷⁵ Böylece onun gemileri, bir ayda kat edilebilecek uzak mesafedeki bir yolu, seyahat rotası üzerinde esen rüzgârlar sayesinde kısa sürede aşabilmiş²⁷⁶ ve o dönemin şartları için oldukça uzak mesafedeki ülkelerle ticari faaliyetlerde bulunmuştur. Hz. Süleyman, bu ticari faaliyetlerinden elde ettiği kazançlarla krallığını zenginleştirmiş, peygamberliğinin yanında güçlü ve zengin bir krallığa da sahip olmuştur.²⁷⁷

Rüzgârın Hz. Süleyman’ın emrine verilmesini, rüzgarın onun gemilerinin gittiği yöne doğru esmesi ve onun deniz ticaretini kolaylaştırması şeklinde yorumlayanlar olduğu gibi onun mallarını taşıyan halıları uçurması şeklinde yorumlayanlar da olmuştur. Bu yorumlarda, Hz. Süleyman’ın, rüzgârın etkisiyle havalanıp uçan çok büyük bir halısının olduğu ve bu halının üzerine ticari her türlü malın ve askeri amaçla sevkiyat için gerekli yüklemelerin yapıldığı ve rüzgarın çok kısa zamanda bu halı ile taşınan malları istenen yerlere ulaştırdığı rivayet

²⁷⁵ Mevdudi, C. 3, 293.

²⁷⁶ Kur’an’da Hz. Süleyman’ın emrine verilen rüzgar sayesinde o günün şartlarına göre bir ayda ulaşılacak bir mesafeye bir gün içerisinde gidip dönebildiği ifade edilmiştir. (Sebe (34), 12; ayetin yorumu için bkz. Yazır, C.6, 355).

²⁷⁷ Kur’an Yolu, C. 3, 694.

edilmektedir.²⁷⁸ Bu rivayetlere göre, bahsedilen halı sadece ticari malların naklinde değil, aynı zamanda askeri birlik ve teçhizatın sevkinde de kullanılmış ve Süleyman'ın hükmettiği rüzgâr sayesinde bu askeri birlik ve teçhizat istenen yere ulaştırılmıştır. Tefsirlerde anlatılan rüzgârla uçurulan bu halı ile ilgili rivayetler müfessirler tarafından o günün bilgisiyle çok fazla sorgulanmadan kabul edilse de bize çok makul görünmemektedir. Belki bu halı ile ilgili rivayetleri bir “metafor” şeklinde algılamak ve bu halı metaforu ile denizin üzerine serili bir halı gibi görünen gemileri anlamak mümkün gözükmemektedir.

2- Kuşların ve Diğer Canlıların Dilinden Anlaması

Kur'an'da Süleyman peygambere verilen kuvvet, kudret, ilahi nimetler, mülk ve saltanatın yanında, ona verilen ilimlerden de bahsedilir. Hz. Süleyman'a verilen bu ilimlerden bir tanesi de “mantık-ı tayr” adı ile bilinen kuşların konuştuklarını anlama kabiliyetidir.²⁷⁹ Kur'an-ı Kerim'deki anlatımlara göre Allah, Hz. Süleyman'a onu diğer insanlardan üstün kılan bir ilim olarak, başta kuşlar olmak üzere pek çok varlığın konuştuğunu anlama yetisi vermiştir.²⁸⁰ Elmalılı Hamdi

²⁷⁸ Taberi, C.5, 544; İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, Çev. Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner, Çağrı Yayınları, İstanbul 1988, C.10, 5357; İbn Kesir, Büyük İslam Tarihi, C.2, 48-49; Sabuni, C.5, 125

²⁷⁹ Neml (27), 16. (Kur'an-ı Kerim'de Hz. Süleyman'ın, kuşlar başta olmak üzere pek çok varlığın dilinden anlayarak onlara hükmettiği bildirilir. Gerek Yahudi Kutsal Kitabında (Bkz. I. Krallar, 4/33), gerek Yahudi söylencelerinde Hz. Süleyman'ın sahip olduğu bu yeteneklere dair anlatımlar Kur'an ile ciddi benzerlikler taşımaktadır. Bkz. Louis Ginzberg, The Legends of the Jews, Cilt.4, Translated from German Manuscript, The Jewish Publication Society of America, Philadelphia 1913, 142, 149-154).

²⁸⁰ Tefsirciler Hz. Süleyman'ın, Allah tarafından verilen peygamberlik, hükümdarlık gibi dini ve dünyevi otorite yanında, değişik canlıları anlama ve canlı-cansız birçok şeye hükmetme gibi nimetler sebebiyle Allah'a çokça şükrettiğini belirtmektedirler (Taberi, C.6, 266).

Yazır'a göre Hz. Süleyman, kendisine verilen bu ilimle kuşların sesleri ya da hareketleriyle ifade ettiklerini anlıyor ve sahip olduğu bu kabiliyet ile bu varlıklara hükmedebiliyordu. Bu sayede o, pek çok varlığa hükmederek bu varlıklardan ordular kurmuştur.²⁸¹

Hz. Süleyman'ın ordusunda yer alan Hüdüh adlı kuşla diyalogu Kur'an'da nakledilmekte ve bu suretle onun kuşların dilini anlama yeteğine işaret edilmektedir. Bu anlatımlara göre, Hz. Süleyman'ın ordusunda yer alan kuşlardan biri olan Hüdüh, uzun bir süre ortadan kaybolmuş, Hz. Süleyman bu duruma oldukça sinirlenmiştir. Bu nedenle de, Hüdüh ortaya çıktığında onu cezalandırmaya karar vermiştir. Hz. Süleyman'ın bu kararından kısa bir süre sonra Hüdüh ortaya çıkmış ve Hz. Süleyman'a gittiği yerden geç dönmesinin nedenini açıklarken, "Ben senin bilmediklerini öğrendim" demiştir. Hüdüh kuşu uzun süre ortalıkta olmayışının sebebi olarak, bu süre zarfında, Hz. Süleyman'ın o zamana kadar hiç görmediği, "Sebe" olarak adlandırılan ülkeye gittiğini, orada zenginliği ile gözleri kamaştıran bir krallığın yer aldığını, bu krallığın ise bir kadın hükümdar tarafından yönetildiğini söylemiştir. Ayrıca Hüdüh, Sebe halkının şeytan tarafından yaptıkları şeyler kendilerine güzel gösterilmiş olduğu için, güneşe tapmak gibi bir yanlış içinde olduklarını, fakat bu durumun farkına varamadıklarını, bu yüzden de Allah'a inanmadıklarını Hz. Süleyman'a aktarmıştır.²⁸²

Tefsirciler, Kur'an'da nakledilen Süleyman ile Hüdüh arasındaki bu kısca hakkında değişik yorumlarda bulunmuşlardır. Onlar bu yorumları yaparken konuya dair bazı ilginç tespitlerde bulunmuşlardır. Bu tespitlere göre cinler ve insanlar Hz. Süleyman'a itaat halindeyken ve o, cinler sayesinde dünyanın her tarafındaki

²⁸¹ Neml (27), 17; Yazır, C.6, 133.

²⁸² Esed, 642.

gelişmelerden haberdar olabiliyorken, Hüdühüd'ün uçuşu ile üç günlük uzaklıkta bir mesafede yer alan Sebe Krallığı'nı ve bu krallığın kraliçesini bilmemesi nasıl söz konusu olabilirdi? Ayrıca düşünce yeteneğine sahip olmayan bir varlık olan Hüdühüd kuşu, Allah'ı, Allah'a inanmanın farzietini, Sebe toplumunun ise Allah'a inanmak yerine şeytanın kandırması sonucunda güneşe taptığını nasıl bilebilir ve bunu eleştirebilirdi.²⁸³

Tefsircilerin çoğu yukarıda ifade ettiğimiz sorunlara ve kıssanın geneline tevil yoluyla farklı izahlar getirerek konuyu akli biçimde açıklamaya çalışmıştır. Ancak bazı tefsirciler buna karşı çıkmış ve konuyu literal biçimde yorumlamayı tercih etmiştir. Bu bağlamda Muhammed Halefullah bu tür hadiseleri mutlaka akli bir biçimde izah etmenin gerekmediğini, bu kıssalarda geçen olaylar ve kıssada yer alan varlıkların ilahi plan çerçevesinde üzerlerine düşeni yaptıklarını ve bunlara bu şekilde inanmak gerektiğini ifade etmiştir. Bu çerçevede o, Süleyman kıssasında geçen ve konuşmaları Hz. Süleyman tarafından anlaşılan kuşlar, karıncalar vb. gibi²⁸⁴ varlıkları, kıssada aktif rol oynayan, olayların meydana gelmesini sağlayan unsurlar olarak açıklamıştır. Bu bağlamda o, kıssada olayların meydana gelmesini sağlayan her varlığı “şahıs” ögesi içinde değerlendirmiştir. Ona göre, kuşlar, böcekler ve diğer birtakım varlıklar da tıpkı insanlar gibi Allah'ın bize ulaştırmak

²⁸³ Razi, C.17, 417.

²⁸⁴ Kur'an-ı Kerim'de yer alan Hz. Süleyman ile ilgili anlatımlarda onun hayvanların dilinden anlamasına dair diğer bir örnek ise karıncalarla ilgili olmuştur. Bu anlatımlara göre Hz. Süleyman'ın ordusu ile karıncaların bol olduğu bir vadiden geçmesi esnasında, bir karıncanın diğer karıncaları ordunun geçişinden zarar görmemeleri için yuvalarına gitmeleri için uyardığını, Hz. Süleyman'ın da karıncaların kendi aralarındaki bu haber alışverişini anlayarak gülümsediği ve bu olayın ardından Allah'a kendisine verdiği, peygamberlik, hükümdarlık ve hayvanların dilinden anlama kabiliyeti için şükrettiği bildirilmiştir (Bkz. Neml (27), 17-19).

istediği mesajın oluşumunda yer alabilirler.²⁸⁵ Dolayısıyla anlatılan olayların gerçeklik payı olabileceği gibi onlar anlatılmak istenen mesajın ifadesinde üzerlerine düşen görevleri yerine getiren birer şahsiyet olarak da yorumlanabilir. Ona göre tefsircilerin yapması gereken; başta Süleyman kıssası olmak üzere benzer kıssalarda, zikredilen varlıkların, kıssalarda yer alan şahsiyetler olduklarını ve bu şahsiyetlerin kendilerine biçilen rolleri oynamak için var oldukları şeklinde düşündürmektir. Böylece bu kıssalardaki anlatımlarla ilgili olarak zihinlerde oluşan hayret duygusunun yanında bu kıssaları akli delillerle savunma ihtiyacı da bir nevi ortadan kalkacaktır.²⁸⁶

3- Gözle Görünmeyen Varlıkların Ona İtaat Etmesi

Kur'an'daki anlatımlara göre Hz. Süleyman'ın hükmettiği varlıklardan bir tanesi de İslam inancında gözle görünmeyen varlıklar olarak tanımlanan cinlerdir. Bu anlatımlara göre Hz. Süleyman, bu varlıklara hükmederek onlardan ordular kurmuş,²⁸⁷ ülkesinin savunmasında bu varlıklardan faydalanmış, bunun yanında onlardan bir kısmını da ülkesindeki inşa faaliyetlerinde çalıştırmıştır.²⁸⁸ Yine bu

²⁸⁵ Muhammed Ahmed Halefullah, El-Fennu'l-Kasasi, Çev. Şaban Karataş, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2002, 298.

²⁸⁶ Halefullah, 298-301.

²⁸⁷ Neml (27), 17.

²⁸⁸ Esed, 722. (Hz. Süleyman'ın emrindeki bu varlıklar, meşhur Süleyman mabedinin inşası yanında, bu mabedin içerisinde bulunan heykeller, havuzlar ve süslemelerin yapımında rol almışlardır. Kur'an'da, Hz. Süleyman'ın krallığında cinler tarafından yapılan unsurlar arasında zikredilen havuz ve heykellerin (Sebe (34), 12-13), Yahudi Kutsal Kitabında da geçen ve din adamları tarafından ibadet amaçlı yıkanma ritüellerinde kullanılan havuzlar (Bkz. II. Tarihler, 4/6) ile Keruv adı verilen melek heykelleri (Bkz. II. Tarihler, 3/10-13), olduğunu söylemek mümkündür. Bu konuda asıl dikkat çeken husus ise resim ve heykel gibi unsurların Yahudi Kutsal Kitabında çok açık olarak yasaklandığı bildirilmişken (Bkz. Levililer, 26/1; Tesniye 4/16-18; 27/15), başta melek heykelleri olmak üzere bu

anlatımlara göre Hz. Süleyman'ın emrine verilen gözle görünmeyen varlıklar, cinlerle sınırlı olmamış, aynı zamanda şeytanlar²⁸⁹ da onun emrine verilmiştir. Kur'an'da bildirildiğine göre Hz. Süleyman'ın emrine verilen bu varlıklar, cinler gibi Hz. Süleyman'ın krallığındaki inşa faaliyetlerinde görev almış, bir kısmı ise dalgıçlık vazifesi üstlenerek denizden inci ve mercan gibi birtakım değerli taşlar çıkarmışlardır.²⁹⁰ Bütün bu anlatımlara göre cinler başta olmak üzere, şeytanlar gibi gözle görünmeyen varlıklar, Allah'ın emriyle Hz. Süleyman'ın hükümrancılığı altında ona hizmet etmişlerdir.²⁹¹

Hz. Süleyman'ın cinler başta olmak üzere pek çok görünmez varlığa hükmettiği konusu sadece Kur'an'daki anlatımlarla sınırlı olmamış, Yahudi sözlü

tarz yapılarına Hz. Süleyman'ın nasıl izin verdiği ya da mabette bulunmasına nasıl müsaade ettiği konusudur).

²⁸⁹ Esed, Hz. Süleyman'ın emrine verilen varlıklardan olan şeytanlar teriminin “baş eğmeyen güçler, aşırı derecede kibirli, dik başlı varlıklar anlamına da geldiğini”, bu nedenle ayette geçen şeytanlar kelimesinin de “baş eğdirilip, köleleştirilen düşman güçler ya da Hz. Süleyman'ın denetim altına alıp yararlandığı tabiat güçleri şeklinde yorumlanabileceğini bildirmiştir (Bkz., Esed, 555). Esed ve benzeri tefsircilerin, Hz. Süleyman'ın hükmettiği varlıklara dair bu akılcı yaklaşım, sadece şeytan kavramıyla sınırlı kalmamış ve genelde kıssada geçen diğer varlıkları da kapsamıştır. Bu bağlamda onlar, Hz. Süleyman'ın ordusunda yer alan cinler ve kuşlara dair ayetleri de aynı rasyonel bakış açısıyla ele almıştır. Bu bakış açısına göre onlar, ayette geçen cin ve kuşlardan oluştuğu belirtilen orduların literal manada anlaşılması gerektiğini savunmuşlardır. Onlar bu görüşlerini temellendirirken “cin” kelimesinin, “Hz. Süleyman'ın idaresi altında çalışan ve onun emirlerini yerine getiren olağanüstü güce sahip dağ kabileleri”, yine Hz. Süleyman'ın ordusunda yer alan ve “tayr” adı ile bilinen kuşların ise “piyade askerlerden çok daha hızlı hareket edebilen süvari birlikler” olabileceği şeklinde yorumlar yapmışlardır. Bütün bu açıklamalara tefsir alimlerinden Mevdudi eleştiride bulunarak tefsircilerin Hz. Süleyman'ın insanlardan, cinlerden ve kuşlardan ordularının olduğu şeklindeki ifadeleri mecazi bir anlatım olarak görmelerini, bu nedenle de rasyonel bir bakış açısıyla açıklama çabalarını yersiz bulmuştur. O bu görüşlerini Arap dilindeki anlatımlardan yararlanarak temellendirmeye çalışmıştır (Bkz. Mevdudi, C. 4, 84-85, 88-89).

²⁹⁰ Enbiya (21), 82; Sad, (38), 37-38; Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, Bayraklı Yayınları, İstanbul 2004, C. 12, 297.

²⁹¹ Taberi, C.7, 135; Sabuni, C. 5, 297-298;

geleneğinden de birtakım aktarımlarla, efsanevi bir hükümdar profili ortaya çıkmıştır.²⁹² Hz. Süleyman karakterini efsanevi kılan diğer bir unsur ise onun Sebe melikesi olarak bilinen Belkis ile görüşmesidir.

D- Sebe Melikesi İle İlişkiler

Kur'an'da Hz. Süleyman'ın Sebe Melikesi Belkis²⁹³ ile ilişkisi ve onu tevhit inancına davet edişi ayrıntılı bir biçimde anlatılmaktadır.²⁹⁴ Kur'an'da bu kıssa, Hz.

²⁹² Yahudi Kutsal Kitabında Hz. Süleyman'ın sahip olduğu yetenekler ve bilgelik betimlenmiş, onun bitkilerden hayvanlara kadar pek çok varlığın dilinden anladığı ve bu varlıklara hükmettiği bildirilmiştir (I. Krallar,4/33). Yahudi şifahi geleneğinde ise Hz. Süleyman'ın sahip olduğu bu değişik varlıklara hükmetme yeteneği, sadece bitki ve hayvanlarla sınırlı tutulmamış, onun sahip olduğu bu yeteneğiyle görünmez varlıklara da hükmettiği, hatta hükmettiği görünmez varlıkları kendi adı ile anılan Süleyman Tapınağı'nın inşasında da çalıştırdığı ve bu varlıklar sayesinde devasa büyüklükteki mabedi yedi yıl gibi kısa bir sürede inşa ettirdiğinden bahsedilmiştir. Yine Yahudi sözlü geleneğinde, Hz. Süleyman'ın görünmez varlıklara hükmetmesini sağlayan yüzük şeklinde bir mührünün olduğu, bu mühür sayesinde evrendeki bütün görünmez güçlerin onun emrinde olduğu gibi anlatımlarla efsanevi bir hükümdar profili inşa edilmiştir (Abramsky, E.J., C.15, 106; Ginzberg, C.4, 150).

²⁹³ Tarihsel verilere bakıldığında Belkis'in kimliği hakkında net bilgiler ortaya koymak pek mümkün gözükmemektedir. Gerek İsrail Krallığı'nın Süleyman dönemine ait yazılı belgelerinde, gerekse o dönemin komşu ülkelerinin yazılı kaynaklarında böyle bir adın yer almadığı belirtilir. Bununla birlikte kaynakların belirttiğine göre, Asur Krallarından olan III. Tiglath-pilaser (M.Ö. 745-727) ile II. Sargon (M.Ö 722- 705) dönemini anlatan kaynaklarda bazı Arap kadın hükümdarlarından bahsedilmesi, söz konusu dönemlerde Araplar arasında kadın hükümdarların bulunduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu açıklamalar paralelinde, Sebe Melikesinin de yaklaşık olarak M.Ö. X. yüzyılda yaşamış Hz. Süleyman'la çağdaş bir Arap kraliçesi olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Ancak Sebe

Süleyman'ın emrinde yer alan varlıklardan biri olan Hüdhdüd adlı kuşun ortadan kaybolması ile başlar. Bu anlatımlara göre Hz. Süleyman, Hüdhdüd'ün ortadan kaybolması üzerine oldukça sinirlenmiş ve onu bulduğunda cezalandıracağını söylemiştir.²⁹⁵ Bir süre sonra Hüdhdüd ortaya çıkmış ve ortalıkta olmadığı süre zarfında çok uzak mesafelere gittiğini, gittiği yerde hükümdarı kadın olan bir toplumla karşılaştığını, bu toplumun Allah'a inanmak yerine güneşe tapıldığını söylemiştir. Ayrıca o, bu ülkenin sahip olduğu zenginlik ve melikenin tahtının ihtişamını detaylı bir şekilde anlatmıştır.²⁹⁶

Hüdhdüd'ün anlattıklarıyla Sebe ülkesindeki putperest topluluktan haberdar olan Hz. Süleyman, bir peygamber olarak tevhit inancını yeryüzünde yaymakla yükümlü olduğu için söz konusu ülkeye, Allah inancına davet etmek üzere bir mektup göndermeye karar vermiştir. Bunun üzerine o, Sebe Melikesi Belkıs'a, Allah inancına davet eden ve davetinin kabul edilmemesi halinde orduları ile üzerlerine yürüyeceğini bildiren bir mektup yazmış ve yazdığı bu mektubu ulaştırmak için Hüdhdüd'ü görevlendirmiştir.²⁹⁷

Melikesi olarak adlandırılan Belkıs'ın, Sebelilerin mi yoksa daha önceki dönemlerde aynı topraklarda hüküm süren Mainlilerin mi kraliçesi olduğu konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Çünkü mevcut arkeolojik bilgilere göre Sebe Devleti'nin tarihi, milattan önce VIII. yüzyıldan daha eskiye gitmemektedir. Tarihsel veriler Sebe Devleti'nin öncesinde aynı topraklarda Mainlilerin yaşadığını bildirmektedir. Ancak kaynaklarda Mainlilerin ne zaman yıkılıp Sebelilerin ne zaman kurulduğu hakkında net bir tarih bulunmamakta, Mainlilerin son dönemleriyle, Sebelilerin ilk çağları birbirine karışmış gözükmemektedir. Bu nedenle kutsal metinlerde bahsi geçen Sebe Melikesi'nin Sebelilerin ilk dönemlerine mi yoksa Mainlilerin son dönemlerine mi ait bir hükümdar olduğunu net olarak tespit etmek mümkün olmamaktadır (Orhan Seyfi Yüçeturk, "Belkıs", DİA, C.5, İstanbul 1992).

²⁹⁴ Neml (27), 20-44.

²⁹⁵ Neml, (27), 20-21.

²⁹⁶ Neml, (27), 22-24.

²⁹⁷ Neml, (27), 31.

Rivayetlere göre Melike Belkıs, tam güneşe tapmak üzere mabede doğru giderken Hühüd getirdiği mektubu, Melike'nin önüne bırakmıştır.²⁹⁸ Hz. Süleyman'ın, Sebe yöneticilerini ve halkını Allah'a imana davet eden ve aksi takdirde savaşla karşılaşacakları uyarısını içeren mektubu okuyan Melike, böyle bir konuyu devlet ileri gelenleri ile istişare etmeye karar vermiştir. Bunun üzerine ülkenin üst düzey yöneticileri Melike'nin emriyle derhal toplanmıştır. Toplanan bu heyet, ülkenin savaş gücü hakkında bilgi verdikten sonra, Melike'den gelecek her türlü emri uygulamaya hazır olduğunu bildirmiştir.²⁹⁹ Bu durum karşısında kraliçe Belkıs, yapılacak bir savaşın mağlubiyetle sonuçlanması durumunda yaşanabilecek düşman istilasının kötü sonuçlarını da göz önünde bulundurarak, bu meseleyi barış yoluyla halletmek için çözüm yolu arayışına girmiştir. O barıştan yana olduğunu göstermek için, elçiler vasıtasıyla Hz. Süleyman'a hediyeler göndermeye karar vermiştir.³⁰⁰ Bazı tefsirlere göre Sebe Melikesi gönderdiği hediyelerle Hz. Süleyman'ın amacını test etmek istemiş ve onun Sebe Ülkesine yönelik taleplerinin sadece dini konularla mı sınırlı olduğunu yoksa siyasi ve ekonomik birtakım talepleri de içerip içermediğini anlamaya çalışmıştır.³⁰¹

²⁹⁸ Taberi, C.6, 269; Mevdudi, C. 4, 92.

²⁹⁹ Neml (27), 32-33; Taberi, C. 6, 272; Yazır, C.6, 141; Mevdudi, C. 4, 95

³⁰⁰ Neml (27), 34-35

³⁰¹ Taberi, C. 6, 273; Sabuni, C.4, 378; W. Montgomery Watt, Solomon & Sheba, "The Queen of Sheba in Islamic Tradition", 97-98. (Belkıs'ın gönderdiği hediyeler arasında Hz. Süleyman'ın bilgeliğini test etmek amacıyla aynı türden kıyafetler giydirilmiş kadın ve erkek bir grup kölenin yer aldığı rivayet edilmektedir. Bu rivayet Yahudi kaynaklarında da benzer bir şekilde nakledilmektedir. Bkz. Ginzberg, C.4, 146. İslam rivayetlerinde Hz. Süleyman'ın bu kölelere abdest aldırarak ve bu abdest esnasındaki davranış farklılıklarını gözlemlemek suretiyle cinsiyetlerini ayırt ettiği söylenmektedir. İbn-i Kesir, C.11, 6146. Ancak bu kölelerin putperest bir toplumdan geldiğini düşündüğümüzde güneşe tapan bu toplumda abdest geleneğinin yer alması mümkün

Sebe Melikesi'nin elçileri hediyelerle birlikte geldiklerinde, Hz. Süleyman onların hediyelerini kabul etmemiş, onlardan herhangi bir dünyevi mal ve mülk talebinde bulunmadığını, sadece Allah'a iman etmelerini istediğini söylemiştir. O, Melike ve tebaası onun bu davetine olumlu cevap vermediği takdirde, tavrının değişeceğini, ve bu toplumu savaş yoluyla kendisine tabi kılacağını da sözlerine eklemiştir.³⁰²

Hz. Süleyman'ın huzurundan ayrılan elçiler, karşılaştıkları durum ve Hz. Süleyman'ın onlara bildirdiği mesajı iletmek üzere yola çıkmışlardır. Melikenin huzuruna varan elçiler, karşılaştıkları tabloyu ve Hz. Süleyman'la gerçekleşen görüşmeyi aktarmışlardır. Bu durum karşısında, Hz. Süleyman'ın sadece bir hükümdar olmadığını anlayan Melike, böyle biri karşısında savaş yoluyla başarı elde edemeyeceğini anlamış ve barış temelli sürdürdüğü siyasete devam ederek, onunla bizzat görüşmeye karar vermiştir. Bunun üzerine o, yola çıkmadan evvel, bir elçiyi Hz. Süleyman'ı bu görüşmeden haberdar etmek için göndermiştir.³⁰³ Hz. Süleyman Sebe Melikesinin kendisiyle görüşmek üzere yola çıktığını öğrenince, onun gelir gelmez Allah inancına teslim olmasını sağlayacak, olağanüstü bir olayın gerçekleşmesi gerektiğini düşünmüştür.³⁰⁴ Bu amaçla o, Melike'nin, dünyevi iktidarının ve hâkimiyetinin simgesi olan tahtını mucizevî bir şekilde bulunduğu mekâna getirtmeye karar vermiştir.³⁰⁵ Bunun üzerine rivayetlere göre Hz.

görünmemektedir. Bu durum, bu rivayetlerin çok fazla gerçeklik payının olmadığını düşündürmektedir.

³⁰² Neml (27), 36-37; İbn-i Kesir, C. 11, 6146-6147; Taberi, C.6, 272-273; Mevdudi, C.4, 96-97; Yazır, C.6, 142; Kur'an Yolu, C. 4, 194.

³⁰³ Mevdudi, C.4, 97.

³⁰⁴ Yazır, C.6, 142.

³⁰⁵ Tefsirlerde Hz. Süleyman'ın Sebe Melikesi'nin tahtını, onun İsrail'e gelişinden önce kendi huzuruna getirme amacı hususunda yukarıda belirtilenden çok daha farklı rivayetler dile

Süleyman'ın emrinde bulunan cinlerden biri, Melikeye ait tahtı kısa bir zaman içerisinde Süleyman'ın sarayına getirebileceğini söylemiştir. Hz. Süleyman'ın emrinde yer alan cinin bu sözünden hemen sonra Kur'an da yer alan ifadeyle, "kitap ilmine" sahip olduğu söylenen bir kişi,³⁰⁶ bu işi çok daha kısa sürede göz açıp kapama süresi kadar az bir zamanda yapabileceğini³⁰⁷ söylemiştir. Bu konuşmanın ardından taht, mucizevi bir şekilde Süleyman'ın sarayında belirmiştir. Bu olayın ardından Hz. Süleyman, bu olağanüstü olayın kendi kudret ve gücünden değil, sadece Allah'ın lütfünden gerçekleştiğini söylemiştir.³⁰⁸

getirilmektedir. Bu rivayetlere göre Hz. Süleyman, Sebe Melikesi'nin çok farklı mücevherattan yapılmış oldukça gösterişli tahtına sahip olmak istemiş ve bunu Melike'nin kendi huzuruna gelerek, Allah inancını benimsemesinden önce gerçekleştirmek istemiştir. Bu iddiayı dile getirenlere göre Hz. Süleyman, iman etmesi halinde Melikenin malı ve canı kendisine haram olacağı için bu işi onun iman etmesinden önce gerçekleştirmiş ve bu suretle onun tahtına sahip olmuştur (İbn-i Kesir, C.11, 6149; Taberi, C.6, 274). Ancak tefsirlerde anlatılan bu rivayetler inandırıcı gözükmemektedir. Her şeyden önce büyük bir saltanat ve zenginliğe sahip olduğu ifade edilen ve daha önce Sebe Melikesinin kendisine gönderdiği hediyeleri geri göndermek suretiyle, bu tarz mal ve mülke çok fazla önem vermediğini kanıtlamış olan Süleyman'ın, Melike'nin tahtını, ona el koymak amacıyla değil, Allah'ın kudretinin bir nişanesi olması ve Melike'nin Allah'a iman etmesini sağlamak amacıyla getirttiğini kabul etmek bizlere daha makul görünmektedir.

³⁰⁶ Kur'an'da "kitap ilmine sahip kimse (Neml (27), 40)" ifadesiyle belirtilen, kişinin kim olduğu ile ilgili farklı yorumlar vardır. Bu yorumlara göre bu şahsın, bir melek, bir insan, İslam geleneğinde zaman ve mekan tasavvurunun üstünde güçlere sahip olduğuna inanılan Hızır, ya da kaynaklarda Hz. Süleyman'ın veziri olarak adlandırılan Asaf b. Berhiya olabileceği ile ilgili farklı yorumlar yer almaktadır (İbn-i Kesir, C. 11, 6149-6150; Sabuni, C.4, 379; Taberi, C.6, 275; Mevdudi, C. 4, 99). Bazı tefsircilere göreyse, Sebe Melikesinin tahtını emrindeki cinin yapabileceğinden çok daha kısa sürede getirebilecek ve özel bir kitap ilmine sahip olan kişinin Süleyman'dan başkası olamayacağı dile getirilmektedir (Razi, C. 17, 428; Yazır, C. 6, 143). Süleyman'ın yaşadığı dönemin en bilge kişisi olduğu düşünüldüğünde kitap ilmine sahip kişi ifadesiyle Hz. Süleyman'ın kendisinin kastediliyor olması bizlere daha makul görünmektedir.

³⁰⁷ Sabuni, C. 4, 380.

³⁰⁸ Neml (27), 40.

Kur'an'a göre Sebe Melikesinin tahtı, Hz. Süleyman tarafından Melike saraya ulaşmadan evvel getirilmiş, böylece onun gelir gelmez iman etmesini sağlayacak bir olayla karşılaşması planlanmıştır. Hz. Süleyman, Sebe Melikesi'nin tahtını saraya getirmekle kalmamış, aynı zamanda onun üzerinde birtakım değişiklikler yapılmasını da istemiştir.³⁰⁹ Rivayetlere göre Hz. Süleyman, tahtın bazı işlemelerinin çıkarılmasını, bazı değerli taşların ise renklerinin değiştirilmesini emretmiş ve bu değişikliklerden sonra Melike'nin kendisine ait olan bu tahtı tanıyıp tanıyamayacağını test etmek istemiştir.³¹⁰ Hz. Süleyman'ın sarayına ulaşan Melike, Süleyman'ın planladığı gibi tahtı ile karşılaşmış ve ona bu tahtı tanıyıp tanımadığı sorulmuştur. Dünyevi hâkimiyet ve otoritesinin en büyük simgesi olan tahtının kendisinden önce olağanüstü bir şekilde, buraya getirilmiş olduğunu gören Melike bu duruma çok şaşırılmış ve tahtın kendisine ait olduğunu söylemiştir. Tahtının elinden alınması ve bunun mucizevî bir olayla gerçekleşmesinin ardından Melike, Hz. Süleyman'ın sadece bir hükümdar olmadığını anlamış ve onun inancına teslim olmuştur.³¹¹ Kur'an inançsız bir toplumdan gelen Melike'nin karşılaştığı bu mucize karşısında eski inancında ısrarcı davranmadığını³¹² ve kendisini doğru yola ulaştıran bu fırsatı kavrayarak, tevhit dinine teslim olduğunu özellikle vurgulamıştır.³¹³

³⁰⁹ Neml (27), 41.

³¹⁰ Taberi, C. 6, 276-277. (Melike'nin tahtı üzerinde yapılan değişiklikler suretiyle Melike'nin aklının ve zekâsının denendiğine dair bilgiler rivayet tefsircilerine geniş bir yorum alanı bırakmış ve onlar bu bağlamda birbirinden farklı, kimi zaman da hayal gücünü zorlayan, efsanevi nitelikte anlatımlarda bulunmuşlardır. Bu anlatımlara göre, Hz. Süleyman'ın Melike'nin tahtında değişiklikler yapmasının nedeni, Melike ile evlenmeyi düşünmesi ve bu amaçla evlenmeden önce onun zekâsını test etmek istemesi olarak yorumlanmıştır. Razi, C. 17, 431.)

³¹¹ Neml (27), 41-42.

³¹² Mevdudi, C.4, 102; Halefullah, 322.

³¹³ Neml (27), 43.

Kur'an'daki anlatımlara göre Melike'nin Süleyman'ı ziyareti esnasında karşılaştığı olağanüstü olaylar tahtının Süleyman'ın sarayına getirilmiş olması ile sınırlı kalmamıştır. Diğer mucizevî olay ise Hz. Süleyman'ın Melikeyi köşküne daveti esnasında gerçekleşmiştir. Melike, Hz. Süleyman'ın zemini ve etrafı tamamen suyla çevrili olağanüstü bir yapı konumunda olan bu köşküne giderken suyla kaplı olan alanı geçmek için, elbisesinin ıslanacağı düşüncesi ile elbisesini yukarıya doğru çekmiş ve adım attığı anda aslında ayağının suya değmediğini, suyla kaplı olan bu alanın üzerinin, o dönemde eşya yapımında kullanımı kanaatimizce pek mümkün olmayan, anlatımlara göre Melike'nin de ilk kez karşılaşmış olduğu anlaşılan, cama benzer bir unsurdan inşa edildiğini fark etmiştir. Karşılaştığı bütün bu tecrübeler neticesinde Melike, Hz. Süleyman'a bütün bu olağanüstü yetenekleri bağışlayan Allah'a iman etmiştir.³¹⁴

E- Hz. Süleyman'ın Vefatı

Eldeki verilere göre Hz. Süleyman'ın vefat tarihine dair net bilgiler vermek mümkün olmamakla birlikte, onun vefatına dair rivayetler klasik İslam kaynaklarında oldukça yer bulur.³¹⁵ Biz bütün bu rivayetleri bir kenara bırakarak özetle, verilmek istenilen mesaj üzerinde durursak karşımıza çıkan tablo şudur. Kur'an'a göre Hz. Süleyman, esasına dayalı bir vaziyette muhtemelen oturur bir biçimde vefat etmiştir. Hz. Süleyman'ın emrinde çalışan ve o dönemdeki inşaat

³¹⁴ Neml (27),44 (Kur'an'da yer alan Hz. Süleyman ile Sebe Melikesi Belkis arasında geçen görüşmeye dair anlatımlarla Yahudi söylencelerindeki bazı anlatımlar benzerlikler taşımaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Lou H. Silberman, Solomon & Sheba, "The Queen Sheba in Judaic Tradition", Phaidon Press Limited, 1974, London, 65,81-82; B. Cara De Vaux, "Belkis", İslam Ansiklopedisi, Maarif Matbaası, İstanbul 1942, C.2, 492).

³¹⁵ Bkz. İbn Kesir, 6635-6638; Sabuni, 126.

faaliyetlerinde görev alan cinler, bu olayı fark etmemiş ve uzun bir süre çalışmalarına devam etmişlerdir.

Kur'an'da onun emrindeki cinlerin, esasına dayalı bir biçimde ölen Hz. Süleyman'ın ölümünü, dayalı durduğu asanın bir kurt tarafından yenilip kırılıncaya kadar, fark etmeksizin işlerine devam ettikleri vurgulanmış, böylece o dönemde insanlar arasındaki yaygın bir kanaat olan "cinlerin gaybı bildikleri" inancı yok edilmeye çalışılmıştır.

SONUÇ

Hız. Süleyman'la ilgili olarak Yahudi Kutsal Kitabını ve bu kitabın yorumu mahiyetindeki literatürü incelediğimizde ortaya iki Süleyman tasavvuru çıkar. Bu tasavvurlardan ilki, olumlu olanlardır. Gerek Yahudi Kutsal Kitabında, gerek sözlü materyallerde Hız. Süleyman'a dair en önemli vurgu onun bilge bir kral olmasıdır. O bu bilgeliğiyle halkını adaletle yönetmiş, kendisine getirilen davalarda en doğru hükümü vermiştir. Hatta onun bu hüküm verme kabiliyeti darbı mesel haline gelerek

“Süleyman’ın hükmü” ifadesinin doğmasına neden olmuştur. Hz. Süleyman’ın bu bilgeliği, sadece adaletle hükmetmesinde kendisini göstermemiş, aynı zamanda onu iyi bir devlet yöneticisi ve idarecisi de kılmıştır. O, dönemin güçlü devletleriyle sürdürdüğü diplomatik ilişkilerle bulunduğu coğrafyada hâkim krallıklar arasında yer almayı başarmış, ayrıca bölgenin jeopolitik konumunu kullanarak denizcilikten, madenciliğe uzanan çok farklı üretim ve ticari faaliyetlerle krallığını zenginleştirerek İsrailoğulları’na altın çağını yaşatan, adı döneminin zenginliği ve refahıyla anılan bir hükümdar olmuştur.

Yahudilik’te Hz. Süleyman’a dair yukarıda ifade ettiğimiz olumlu tasavvurların yanında ciddi eleştiriler de yer almaktadır. Hz. Süleyman’a yönelik eleştirilerin başında; onun, babasından devraldığı ülke topraklarının bir kısmını koruyamadığı, kaybettiği bu topraklarla birlikte vergilerden elde ettiği gelirlerin azaldığı, fakat buna rağmen lüks harcamalara devam ettiği ve bunun sonucu olarak halkına ağır vergiler yüklediği gelmektedir. Bu eleştiriler zamanla daha da ileri bir noktaya varmış ve onun evlendiği farklı uyruklardan kadınların inançlarına meyiletmesi sebebiyle Tanrı’yı öfkелendirdiği, bu nedenle Tanrı’nın ondan sonraki dönemde İsrail krallığını ikiye bölerek Süleyman’ın soyunu cezalandırdığı iddiaları ortaya atılmıştır.

Yahudilik’te Hz. Süleyman; peygamber olarak görülmemiş, daha ziyade Tanrı’dan ilham alan, aldığı bu ilham ve bilgiyi devlet yönetimine de yansıtan bilge bir kral olarak betimlenmiştir. Yahudi Kutsal Kitabında, başta Hz. Süleyman olmak üzere, İslam’a göre büyük günah işlemeleri mümkün olmayan kişilere atfedilen suçlar ya da günahlar olağan bir üslupta anlatılabilmektedir. Yahudiler, İslam’a göre

saygın bir yere sahip olan şahısları aynı zamanda peygamberleri, büyük suçlarla itham edebilmişlerdir.

Yukarıda ifade ettiğimiz şekilde Yahudilik'te önemli bir yere sahip olan Hz. Süleyman, İslam kültürü açısından da büyük bir öneme sahiptir. İslam anlayışına göre o, Allah'tan vahiy alan bir peygamber olmanın yanında, kendisine pek çok nimetin bahşedildiği bir hükümdardır. Hz. Süleyman'ın bu şekilde dini ve dünyevi iki gücü tek elde toplaması, ona dair anlatımları daha da abartılı kılmış ve onun adını efsanevi bir krallıkla özdeşleştirmiştir. Hatta bu anlatımlar zamanla daha da abartılı hale gelmiş ve Hz. Süleyman'ın dünyaya hükmeden bir kral olduğu zikredilmiştir. Oysa ki, Hz. Süleyman'ın krallığıyla ilgili tarihsel ve coğrafi verileri göz önünde bulundurduğumuzda, onun idare ettiği toprakların abartılacak bir büyüklükte olmadığı, bu abartılı betimlemelerin ise, o dönemin insanının algısından kaynaklanan mitolojik yaklaşımlar olduğu düşünülebilir.

Kur'an da, gönderilmiş olduğu toplumun, Hz. Süleyman'la ilgili algısını değiştirmeye çalışmamış, hatta o dönemde insanlar arasında yaygın olan bir inancı değiştirmek yerine, zihinlerdeki imajı daha da kuvvetlendiren bir üslupla mevcut kıssayı yeniden yorumlamıştır. Kur'an bir bakıma, o dönemin insanının zihnindeki Süleyman tasavvurundan yola çıkarak, hatta bu imajı daha da kuvvetlendirerek, Allah'ı bir bilen ve salih amel işleyen insanların oluşturduğu bir toplum teşkil etme amacını gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bugün bile Hz. Süleyman'la ilgili bütün bu anlatımların, böylesine rasyonel bir dünyada, modern insanın zihin dünyasında iz bırakıyor olması, Kur'an'ın mesajının hedefine ulaştığını kanıtlar niteliktedir.

KAYNAKÇA

ABRAMSKY, Samuel, "Solomon", Encyclopedia Judaica, Ed. Cecil Roth, Keter Publishing House, Jeruselem 1690.

AHLSTORM, G. W. "Solomon, the Chosen One", History of Religions, Vol. 8, No. 2, Nov., The University of Chicago Press 1968.

AYNİ, Ebu Muhammed Berdreddin Mahmud b. Ahmed b. Musa elHanefi, Umdetü'l-Kari Şerhi Sahihi'l Buhari, Kahire, 1137.

BAYRAKLI, Bayraktar, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, BayraklıYay., İstanbul 2004.

BESALEL Yusuf, Yahudilik Aniklopedisi, Gözlem Gazeticilik Basın ve yay., İstanbul 2001.

Büyük Kültür Ansiklopedisi, "Süleyman", C. 11, Başkent Yay., İstanbul 1984.

CİLACI, Osman, "Hz. Süleyman", Şamil İslam Ansiklopedisi, C.5, Şamil Yayınevi, İstanbul 1992.

DE VAUX, B. Cara, "Belkıs", İslam Ansiklopedisi, Maarif Matbaası, İstanbul 1942, C.2.

ESED, Muhammed, Kur'an Mesajı, Terc. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yay.,
Ankara 2002.

ER-RAZİ, Fahrudin, Tefsir-i Kebir, Terc. Suat Yıldırım, Sadık Kılıç, Akçağ Yay.,
Ankara 1988.

ET-TABERİ, Ebu Cafer Muhammed B. Cerir, Terc. Kerim Aytekin, Hasan
Karakaya, Hisar Yay., İstanbul 1996.

FARRAR, F. W., Solomon His Life And Times, James Nisbet Copy, London t.y

FINKELSTEIN, Louis, The Jews, Shocken Books, New York 1972.

FIRESTONE, Reuven ,Yahudiliği Anlamak- İbrahim'in Çocukları, , çev. Çağlayan
Erendağ, Levent Kartal, Gözlem Yay., İstanbul 2004.

FOHRER, George, History of Israelite Religion, Transleted by David E. Green,
London, 1975.

GINZBERG, Louis, The Legends of the Jews, Translated from German Manuscript,
The Jewish Publication Society of America, Philadelphia 1913.

GÜRKAN, Saime Leyla Yahudilik, T.D.V yay., İstanbul 2008.

HALEFULLAH, Muhammed Ahmed, El- Fennu'l- Kasasi, Çev. Şaban Karataş,
Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2002.

HARMAN, Ömer Faruk, "Musa", D.İ.A., T.D.V. yay., İstanbul 2006, C. 31.

HARMAN, Ömer Faruk, “Hz. Süleyman”, D.İ.A., T.D.V. yay., İstanbul
2010, C. 38.

HEATON, E. W., Solomon’s New Men, Pica Press, New York 1974

İBN-İ KESİR, Büyük İslam Tarihi, Çev. Mehmet Keskin, Çağrı Yay., İstanbul ty.

İBN-İ KESİR, Hadislerle Kur’an-ı Kerim Tefsiri, , Çev. Bekir Karlığa, Bedrettin
Çetiner, Çağrı Yayınları, İstanbul 1988

“JOAB”, Who’s Who in The Bible, Editör: Paul D. Gardner, Zondervan Publishing
House, U.S.A. 1995.

JOHNSON, Paul, Yahudi Tarihi, Çev. Filiz Orman, Pozitif Yay., İstanbul 2000.

KARAMAN, Hayrettin, Mustafa Çağrııcı, v.d, Kur’an Yolu Türkçe Meal
ve Tefsir, Ankara 2006.

KATAR, Mehmet, “Tevrat’ın Lut Kıssası Üzerine Bir Araştırma”, Ankara İlahiyat
Fakültesi Dergisi, Ankara 2007, C.48, Sayı.1.

KUTSAL KİTAP, Kitab-ı Mukaddes Şirketi yay., İstanbul 2003

KÜNG, Hans , Judaism: The Religious Situation of Our Time, trc. John Bowden,
London : SCM Press, 1992.

MARGOLISH, Max L., Alexaner Marx A History Of Jewish People, , Harper &Row
Publishers, New York 1965.

MEVDUDİ, Ebu'l A'la, Tefhimu'l Kur'an, İnsan Yay., İstanbul 1987

MONGES, Miriam Ma'at -Ka-Re, "The Queen of Sheba and Solomon", Journal of Black Studies, Published by: Sage Publications, Chico 2002

MONTET, E., A.S. Rappoport, A.Lods, R. Garaudy, Tarihte ve Günümüzde Siyonizm ve Yahudilik, Çev. Adnan Yazıcı-Örgen Uğurlu- v.d., Örgün Yay., İstanbul 2006.

NAGAST, Kebra, The Queen of Sheba and Her Only Son Menyelek, Translated by E. A. Wallis Budge, Publications Ethiopian Series, Cambridge 2000.

ODED, Bustanay, "David", Encyclopedia Judaica, Ed. Cecil Roth, Keter Publishing House, Jerusalem 1990, C. 5

ODED, Bustanay, "Saul", Encyclopedia Judaica, Ed. Cecil Roth, Keter Publishing House, Jerusalem 1990, C.14.

OXFORD BIBLE ATLAS, Edited by Herbart G. May, Oxford University Press, Newyork Toronto 1984

ROBINSON, Theodore H., A History of Israel, The Clarendon Press, Oxford 1932.

SABUNİ, Muhammed Ali, Kur'an'ın Işığında Peygamberlik ve Peygamberler, Çev. Suat Cebeci, Bilal Delice, Kültür Yay., İstanbul 1970.

SABUNİ, Muhammed Ali, Saffetü't-Tefasir , Çev. Sadreddin Gümüş, Nedim Yılmaz, Ensar Neşriyat, İstanbul 1990.

SAHİH-İ BUHARİ, Tecrid-i Sarih Tercümesi,Çev. Kamil Miras, C.9, T.T.K Basımevi, Ankara 1971.

SELIGSOHN, Max , “Lut”, The Jewish Encyclopedia, Edited by Isidore Singer, USA, Vol, VIII.

SHARON, Moshe Sevilla, İsrail Tarihi, Graph Press, Yeruşaleyim 1981.

SİNANOĞLU, Mustafa, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Nübüvvet Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış doktora tezi, İstanbul 1995.

SİNANOĞLU, Mustafa, “Nübüvvet”, DİA, İstanbul ?, C. 33.

SILBERMAN, Lou H., Solomon & Sheba, “The Queen Sheba in Judaic Tradition”, Phaidon Press Limited, London 1974.

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, “Süleyman”, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1982, C.30

WATT, W. Montgomery, Solomon & Sheba, “The Queen of Sheba in Islamic Tradition”, Phaidon Press Limited, London 1974

YENİ TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, “Süleyman”, Ötüken Yay., İstanbul 1985, C.10.

YİĞİT, İsmail, Peygamberler Tarihi Kur'an-ı Kerim ve Hadis Kaynakları Işığında,
Kayıhan Yayınları, İstanbul 2004.

YÜCETÜRK, Orhan Seyfi, "Belkıs", DİA, İstanbul 1992, C.5.

LINKLER

<http://worldhistoryatyhs.wikispaces.com/file/view/ur-map.jpg/31514975/ur-map.jpg>

24/08/2011

<http://worldhistoryatyhs.wikispaces.com/file/view/ur-map.jpg/31514975/ur-map.jpg>

24/08/2011

<http://www.israel-a-history-of.com/old-testament-map.html>

24/08/2011

<http://lds.org/scriptures/bible-maps/map-2?lang=eng>

20/08/2011

<http://www.keyway.ca/htm2002/midian.htm>.

18/08/2011

<http://lds.org/scriptures/bible-maps/map-2?lang=eng>

20/08/2011

<http://www.keyway.ca/htm2002/midian.htm>.

18/08/2011

<http://lds.org/scriptures/bible-maps/map-2?lang=eng>

23/01/2012

<http://www.lds.org/scriptures/bible-maps/map-2?lang=eng>

28/01/2012

http://www.biblehistory.com/links.php?cat=40&sub=680&cat_name=Bible+Cities&subcat_name=Shechem

02/02/2012

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/hebron.html>

23/09/2012

<http://www.bible-history.com/map-davids-kingdom>

27/07/2012

<http://www.biblediscovered.com/wp-content/uploads/2009/01/united-israelite-kindom-king-saul-david-solomon.jpg>

26/07/2012

<http://www.hebraist.us/territory%20of%20Israel.htm>

19/04/2010

<http://www.hebraist.us/territory%20of%20Israel.htm>

19/04/2010

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/ViaMaris.html>

30/04/2010

http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/judaica/ejud_0002_0019_0_19508.html

07/05/2010

<http://www.hebraist.us/territory%20of%20Israel.htm>

07/05/2010

<http://bibleatlas.org/area/ezion-geber.jpg>

24/06/2010

http://homepage.mac.com/rmansfield/thislamp/files/page0_blog_entry332_2.jpg

<http://bibleatlas.org/area/cilicia.jpg>

16/05/2010.

http://oneyearbibleimages.com/solomon_map.gif

24/05/2010

<http://www.followtherabbi.com/Brix?pageID=1836>

21/05/2010

<http://www.followtherabbi.com/Brix?pageID=1841>

21/05/2010

http://www.americanbible.org/content/images/United_Israelite_Kindom_1_2_1472.jpg

20/05/2010

<http://www.highbeam.com/doc/1G2-2587519598.html>

19/08/2013

http://www.bbc.co.uk/history/ancient/cultures/sheba_01.shtml#five

29/09/2013

ÖZET

KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİM ÇERÇEVESİNDE HZ.

SÜLEYMAN

ELİF AKKAYA

Yüksek Lisans Tezi: Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı (Dinler Tarihi)

Danışman: Prof. Dr. Mehmet KATAR

Eylül 2013, 101 sayfa

Çalışmamızda Yahudiliğe göre efsanevi bir kral, İslam'a göre ise, kral-peygamber olarak anılan Hz. Süleyman'ı ele aldık. Yahudilik'te ve İslami literatürde geniş bir yer kaplayan Hz. Süleyman'ı konu alan çalışmalar yapılmış olsa da, onun tarihsel kimliğini ön plana çıkartan karşılaştırmalı ve betimleyici bir çalışmanın olmayışı bizi bu konuyu çalışmaya teşvik etmiştir. Yahudiliğe göre Hz. Süleyman halkını adaletle yöneten bilge bir kral, yaptığı uygulama ve ticari faaliyetlerle adı zenginlik ve refahla özdeşleşen büyük bir hükümdardır. Bütün bu olumlu anlatımların yanında Hz. Süleyman, babasından kalan toprakları koruyamaması, halkına ağır vergiler yüklemesi gibi konularda ciddi bir biçimde eleştirilmiştir. Bu eleştiriler zamanla daha da ileri giderek, Hz. Süleyman'ın farklı uyruklardan kadınlarla evlendiği ve onların inançlarına meylettiği için Tanrı'nın artık İsrailoğulları'nı desteklemediği, bunun sonucu olarak da Hz. Süleyman'ın vefatından sonra krallığın ikiye bölündüğü iddia edilmiştir.

İslam'a göre ise Hz. Süleyman hem Allah'tan vahiy alan bir peygamber hem de kendisine pek çok nimetin bahşedildiği bir hükümdardır. Onun sahip olduğu bu dini ve dünyevi güç, Hz. Süleyman'ın adını efsanevi bir hükümdarlıkla özdeşleştirmiş, hatta onun tüm dünyaya hükmettiği inancı yaygın hale gelmiştir. Oysaki tarihsel ve coğrafi verilere göre Hz. Süleyman'ın krallığının abartılacak bir büyüklükte olmadığını, bu algınının o dönemin insanından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Hz. Süleyman, Bilge-kral, Hükümdar-peygamber

ABSTRACT
PROPHET SOLOMON (PBUH) WITHIN THE FRAMES
OF THE BIBLE AND THE QURAN
ELİF AKKAYA

Master's Thesis: Department of Philosophy and Religious Sciences
(History of Religions)

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet KATAR

September 2013, 101 pages

In this study, the life of Solomon, who is depicted as a legendary king in Judaism and as a king–prophet in Islam, was discussed. The motivation for this study was the fact that although several studies have already been conducted regarding Solomon (pbuh), which hold an important place in both Judaism and Islamic literature, there has not been a study where his historical identity was prioritized in descriptive and comparative terms. According to Judaism, Solomon (pbuh) was a wise king who ruled over his people with justice; and whose name was identified with wealth and prosperity due to his commercial activities and practices. However, despite these positive statements, Solomon (pbuh) was also heavily criticized for matters such as his failure to protect the lands he inherited from his father, and high taxes he imposed on his people. Such criticisms exceeded so much that it was alleged that due to Solomon's (pbuh) marriages to women from various nations and his inclination towards their beliefs, God turned away from the Israelites, and as a result, the kingdom was divided into two after his death.

On the other hand, according to Islam, Solomon (pbuh) was a prophet who received revelations from Allah and was also a ruler who was bestowed upon with many blessings. With all his religious and earthly power, Solomon (pbuh) became a name related with such a legendary kingdom that it was eventually believed he ruled over the entire world. However, according to the historical and geographical data, the kingdom of Solomon was not as vast as it was believed, therefore, it can be said that this perception was a result of people of the era.

Key words: Solomon (pbuh), Wise-king, Ruler-prophet

